

MUNTANYA
753 **1987**

TENDES SHERPA

Pirineu Aragonès: Vall de Tena. Sierra Telera (Foto Duce)

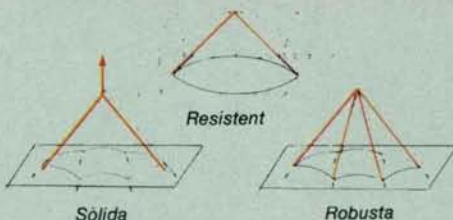
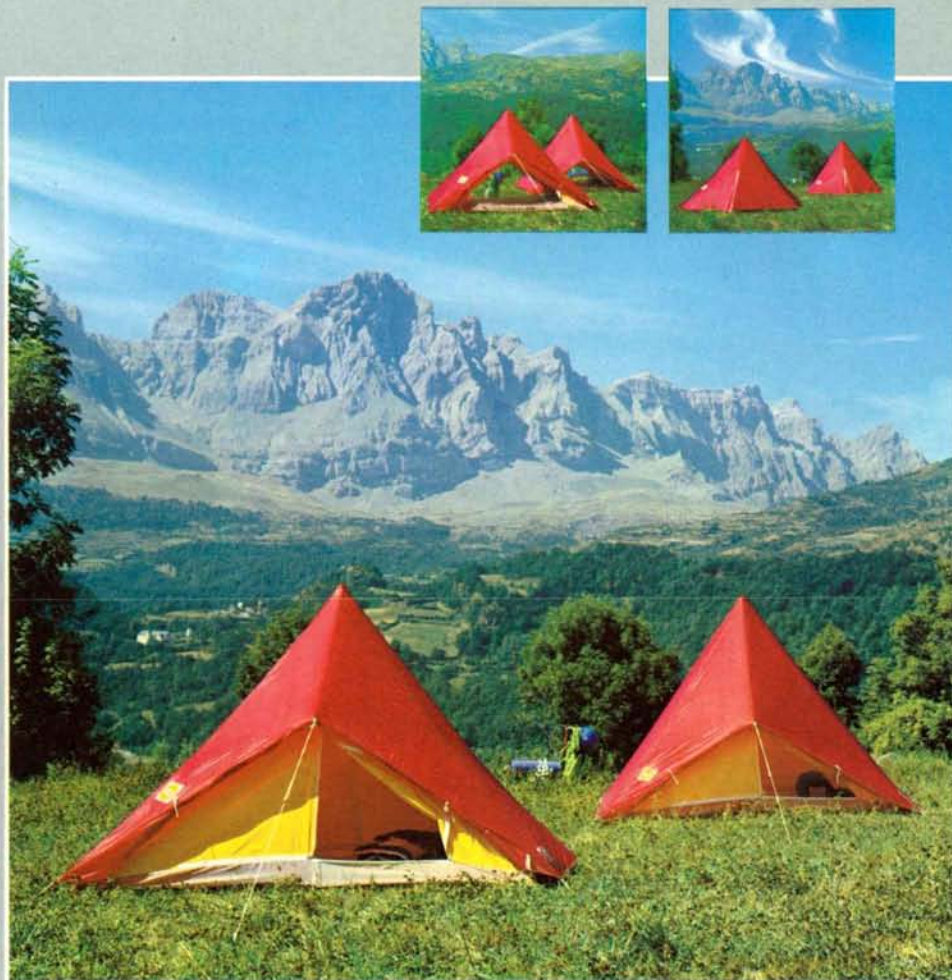
La geometria cònica, comparada amb altres tipus de tenda emprats en alta muntanya, proporciona, amb igualtat de superfície a la planta, una àrea lateral i un volum interior mínims. És, per tant, la geometria que per ella sola fa òptim el nostre primer concepte de **MÀXIMA SEGURETAT** amb el mínim de pes, ja que és, a més a més:

SÒLIDA, perquè els esforços de tracció dels seus ancoratges al sòl, distribuïts simètricament al llarg del perímetre de la base, actuen sense descomposició sobre el vèrtex zenital, punt d'aplicació de les forces de resistència dels pals de suport;

ROBUSTA, perquè, en el tall de la tenda cònica, les costures dels plans de tela propaguen directament i de manera natural els esforços de tracció. La confecció a base de costura sobrecarregada amb cinta longitudinal de reforç, i el cosit de doble agulla i puntada de cadeneta, realitzada per ARTIACH, formen així una nervadura estructural més eficaç i robusta que no pas en altres tendes de diferent geometria;

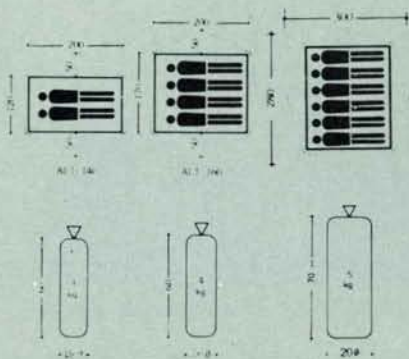
LLEUGERA, perquè, pel fet de ser el con la figura d'àrea lateral mínima, a igual densitat superficial de materials emprats, el seu pes serà menor. En doble sostre hem emprat poliamida 66, la qual, a l'elevada resistència (85 Kg/cm) uneix una densitat (50 gr/m²) mínima, i alumini 7707 com a aleació per als pals de l'armadura. Per a l'interior i el sòl, hem eleccionat el polièster en textura (40/45, 31/70). Amb això, continuem primant el pes d'aquesta configuració;

RESISTENT, ja que la secció eficaç que presenta la geometria al vent i a la pluja és mínima i, des del punt de vista aerodinàmic, és sens dubte la més idònia.

això, la SHERPA inclou l'originalitat, introduïda per ARTIACH, de disposar de dues portes simètriques per a accessos independents i màxim airejament en dies calorosos. Finalment, el disseny en planta rectangular del dormitori proporciona dos amplis absis exteriors d'alleujament i magatzem independents.

SHERPA-2 SHERPA-4 SHERPA-6

Quant al **CONFORT** a muntanya, la segona exigència per a ARTIACH, la geometria cònica ens forneix immediatament unes excel·lents condicions **TÈRMiques**, ja que no tan sols el volum d'aire que ha d'escalfar el cos és mínim, sinó que, a més a més, en estar la major part d'aquest volum proper al sòl, l'habitant es troba amb aquesta geometria més proper a la zona d'aire més calent. L'**HABITABILITAT** ha estat un motiu d'un curiós estudi, i la tenda ha estat dotada de pals en V solidaris, per tal que, a més d'aconseguir un **MUNTATGE RÀPID** automàtic, s'hi tingui un aprofitament de l'espai amb tota l'amplitud possible. Ultra

DEMANI LA NOSTRA
"GUIA TECNICA DE PRODUCTES
D'ALTA MUNTANYA"

**ESQUI
CAMPING
ESCALADA**

SPORTS

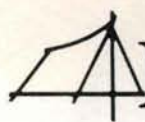
SANJUST

MEMBRE DEL GREMÍ D'ARTICLES D'ESPORTS

**CANUDA, 6 – 08002 BARCELONA
TEL. 302 36 95**

LA MILLOR QUALITAT I EL MILLOR SERVEI

la tenda

**experts en
esports
i camping**

la tenda

al vostre servei a:

BARCELONA
Pau Claris, 118-120.
Telèfon 318 22 38
08009 Barcelona

Plaça Eivissa, 6
Tel. 229 01 80
08032 Barcelona

Fabra i Puig, 11
Tel. 311 23 55
08030 Barcelona

MANRESA
Casanova, 8
Tel. 872 23 12
Manresa

MATARÓ
El Torrent, 50
Tel. 798 58 34
Mataró

LLEIDA
La Palma, 3
Tel. 27 38 24
25002 Lleida

Vehils

fundat l'any 1908

Portal de l'Angel, 32-34 - Tels. 317 91 86 - 317 80 82 (5 línies)

Plaça Universitat, 7 - Tel. 317 91 86

Sant Andreu, 257 - Tel. 345 01 56

Via Augusta, 55-57 - Tel. 237 85 58

BARCELONA

edelweiss:

CAP AL CIM

esports

edelweiss Gran Via, 527 (xanfrà Urgell)

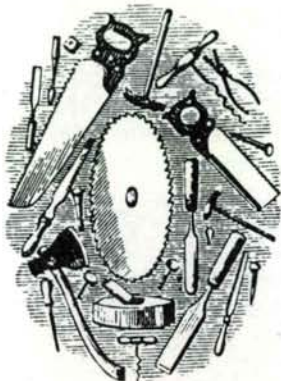
Tel. 254 83 00 - Barcelona-11

FUSTES NAVARRO

BRICOLATGE AMB FUSTES

- Taulers
- Aglomerats
- Melamines
- Llistons
- Fulloles
- Tallat a mida
- Eines adequades
- Assessorament tècnic

DESCOMPTA ESPECIAL ALS SOCIS DEL C.E.C.

Plaça de les Palmeres, 7-8 • Tel. 346 82 61
08030 Barcelona (Sant Andreu)

Especialistes en llibres
de Muntanya
Espeleologia
Escalada
Esquí

MONTCAU LLIBRERIA

URGELL, 120 — 08011 BARCELONA

**E
S
P
O
R
T
S**

De Jordi Lluch
membre actiu
del G.P.H.M.
i del G.A.M.E.

Hipòlito Lázaro, 34 (Metro Joanic)
08025 Barcelona - Tel. 219 14 16

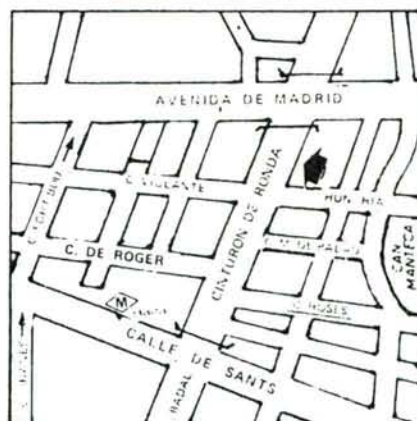
DEDICACIÓ EXCLUSIVA A:

- Alta muntanya
- Excursionisme
- Esquí
- Escalada
- Càmping

**QUI CONEIX BÉ,
ACONSELLA BÉ**

PEDRA-NEU

COMUNICACIONS

METRO

LÍNIA-V-BADAL

LÍNIA-III-PL. CENTRE

BUS

15-54-70-72-43-56-57

OFERTA

D'ESQUÍ 87-88

CINTURÓ DE RONDA

AVDA. DE MADRID

PEDRA-NEU

PISTA

ESQUÍS (1.ª Marca)
FIXACIÓ (Màx. Segu-
retat)
BOTES (1.ª Marca)
BASTONS

23.900,-

MUNTANYA

ESQUÍS
FIXACIÓ (Màx. Segu-
retat)
PELLS DE FOCA
(ADHESIVES)

32.500,-

INFANTS

ESQUÍS (1.^a Marca)
FIXACIÓ (Màx. Segu-
retat)
BOTES (1.^a Marca)
BASTONS

16.900,-

FONS

ESQUÍS
FIXACIÓ
SABATILLES } SALOMON
BASTONS

18.500,-

PEDRA-NEU

CANVIEM LES SOLES DE LES SABATILLES DE CÓRRER

POSEM SOLA VIBRAM A LES BOTES D'ESQUÍ

POSEM SOLES DE GOMA CUITA ALS PEUS DE GAT

C/ BRASIL, 48 - CINTURÓ DE RONDA
AVDA. MADRID
BARCELONA 08028

TEL. (93) 330 27 74

LLOGUER DE:

ESQUÍS DE MUNTANYA ESQUÍS DE PISTA
ESQUÍS DE FONS GRAMPONS I PIOLETS

PEDRA-NEU

Redacció i administració:

Paradís, 10 - 08002 Barcelona

Tel. 315 23 11

Director:

Alfred Montserrat i Nebot

Adjunt al director:

Josep de Tera i Camins

Secretari:

Joaquim Bordons i Serra

Maqueta:

Antoni Inglès i Alcon

Ressenyes i gràfics:

Armand Ballart

Corrector:

Joan Costa i Costa

Consell de redacció:

David M. Aloy, Miquel Bosch,

Jordi Canals, Francesc Herrera,

Agustí Jolis, Modest Montlleó

Col·laboradors:

Jaume Altadill, Lluís Belvis,

Josep Casanovas, Emili Civis,

Manuel Mateu, Martial Mioli (Chamonix),

Jordi Mullor, Lluís Puntis,

Joan Sabadell, Josep M.ª Sala,

Alfons Valls, Joan Quintana

Publicitat:

Centre Excursionista de Catalunya

Paradís, 10

Tel. 315 23 11

08002 Barcelona

Subscripció:

2.400 pessetes l'any (+IVA) (sis exemplars).

Estranger: 3.800 pessetes.

Preu d'aquest exemplar, 470 pessetes (IVA inclòs).

(Comanda de números endarrerits: a la Redacció de la revista.)

Fotocomposició:

Catalana de Fotocomposició, S.A.

Consell de Cent, 500

Fotomecànica

Sorrosal, S.A.

Pujades, 68-72, 3.er, 3.ª**Impremta:**

Gràfiques Encina

Secretari Coloma, 129

Barcelona

Dipòsit legal: B. 545/58

ISSN: 0212-2111

MUNTANYA

CENTRE EXCURSIONISTA DE CATALUNYA
Club Alpi Català

ANY CXI N.º 753 VOL. 91 OCTUBRE 1987.

SUMARI

Editorial	482
D'Orhy al Canigó: una travessa amb esquís <i>Jaume Olivella i Echevarne</i>	483
Contribució a una regularització del vocabulari de l'excursionisme <i>Anna Borbonet, Carles Domingo i Francesc Olivé</i>	487
La Gastronomia popular, al carrer <i>Modest Montlleó i Espasa</i>	492
Ruwendori, 5.119 m, un iceberg de la selva equatorial africana. (Escalada a la Punta Alexandra del Mount Stanley.) <i>Lluís Garcia i Josep M.ª Mèrida</i>	493
Sistema Arañonera: -1.180 m la fi d'una altra llarga espera <i>Antoni Inglès i Alcon</i>	499
Patagònia. Tots els vents <i>Joan de la Matta</i>	507
Barna Roca-87. Competició d'escalada urbana <i>Alfred Montserrat i Nebot</i>	512
Crònica excursionista <i>Equip redactor de Crònica</i>	
Espeleologia	514
Vies d'escalada	516
Semblances	518
Alpinisme	518
Escalada	519
Actes	519
Bibliografia	524
Cartografia	527
Memoràndum	528
D'ací d'allà	528

Portada: Aproximació al Cerro Torre. (Foto: Gs. de la Matta.)

Queda prohibida la reproducció total o parcial dels articles de la revista MUNTANYA sense citar-ne la procedència. Els articles publicats a MUNTANYA expressen solament l'opinió de llurs autors. La revista MUNTANYA, editada pel Centre Excursionista de Catalunya-Club Alpi Català, es publica sense cap finalitat lucrativa.

LA MORENETA, DE NOU, AL CAVALL BERNAT

El 25 d'octubre d'enguany ha quedat instal·lada una nova imatge de la Mare de Déu de Montserrat al cim del popular Cavall Bernat.

La primera hi fou colocada per joves escaladors catalans l'any 1945, i era feta de pedra artificial, que el pas del temps anà deteriorant. La segona imatge hi fou pujada el 1956, i constituí un gran acte de fraternitat entre tots els escaladors, els quals prèviament havien reunit atuellis d'alumini (cantimplores, plats, carmanyoles, etc.) amb la col·laboració de totes les entitats excursionistes, per fondre la nova imatge amb aquest metall (veure «MONTANA», des. 1956).

El Cavall Bernat és el més característic i popular monòlit montserratí, admirat i divulgat en llegendes i poemes, i historiat recentment per Josep Buch i Parera, en *El Cavall Bernat de Montserrat*, i per Josep Berberà i Suqué, en *Història d'una pedra*.

Avui ens mou a escriure aquest editorial el fet insòlit que es produí l'estiu del passat any 1986, quan uns individus, dels quals no en voldríem dir pas escaladors, segrestaren la imatge del cim.

Fou un fet deplorable, que posà de manifest una desorientació mental i una baixa qualitat moral, que no respon a l'època en què vivim, sortosament, un moment esperançat de comprensió i tolerància, tot treballant amb il·lusió per assolir un alt nivell ètic i moral, com correspon a un poble de la nostra mil·lenària civilització.

Una imatge, ultra el seu valor arqueològic, històric o religiós, no és per ella sola sinó una representació, però té un gran valor com a símbol, com es el cas d'una bandera.

La figura d'una imatge, els colors d'una bandera, unes festes tradicionals, o una muntanya serrada en mil agulles són els símbols de tot un poble. I un poble, que ha lluitat sempre per la seva identitat, no pot permetre la destrucció dels seus símbols patriòtics, folklòrics o religiosos, que han sorgit del seu caràcter al

llarg de moltes centúries. Montserrat, amb el monestir, les capelles dels ermitans, el Cavall Bernat i tots els monòlits que el coronen, són una gran realitat espiritual, cultural i esportiva que no han abatut, ni abatiran, les guerres, ni el foc, ni els segrestadors incults.

Tots els escaladors que han petjat el cim del Cavall s'han agrupat en germanor en el «Grup Cavall Bernat», i tant aquest grup de veterans i joves, com l'excursionisme en general, sentim ara el goig de veure la nova imatge, una altra vegada, al seu lloc a dalt del cim.

L'obra, en perfil de planxa d'acer, és de l'artista i escalador Jordi Àlvarez, i el seu projecte estilitzat, merescué l'entusiasta aprovació de l'abat de Montserrat, Cassià Just.

En aquest mes d'octubre de 1987 ja ha fet cinquanta-dos anys fou vençuda aquesta agulla per primera vegada pels escaladors Boix, Costa i Balaguer, de l'Ateneu Enciclopèdic i Popular, els quals en publicaren la ressenya en el nostre Butlletí (desembre 1935, p. 449), la qual acabava amb aquest paràgraf:

«Per als amants de la muntanya que han lluitat unes hores de cara al rocam i han encertat a reeixir-ne, permeteu-los de gustar de tot el goig íntim, tota la dolçor de la bella escalada; però l'èxit de la temptativa, la victòria final i completa pertoca totalment al nostre excursionisme en general, puix que sense el seu ambient, els seus antecessors i els seus guiatges, que han fornit moralment i materialment tota la munió de fervents de la muntanya, mai no s'hauria pogut concebir sortir aïrós d'una tal aventura.»

Ara celebrem un altre aplec de l'excursionisme català per festejar, amb alegria, la tercera escalada que la imatge de la nostra Moreneta fa per assolir el cim del Cavall Bernat. Així es demostra, al mateix temps, que una acció menyspreable ha motivat un generós acte de solidaritat.

D'ORHY AL CANIGÓ:

-Una travessa amb esquís

Jaume Olivella Echevarne

Al capvespre, els núvols amaguen el capdamunt del pic d'Orhy, primera muntanya de la serralada pirenaica que supera els 2.000 m d'alçada des de l'Atlàntic. Avui, 27 de febrer de 1986, el meu company Josep Maria i jo passarem la nit en una cabana del pirineu navarrès, proper al port de Larraún, que uneix els pobles de Ochagavía i Uztarroz amb el veí poble francès de Larraún. Demà, si Déu vol, començarem una travessa amb esquís per tot el llarg del Pirineu, amb l'objectiu fixat en el cim del Canigó.

Al matí de l'endemà, bufa un fort vent que dificultarà el desenvolupament de l'etapa. Després d'esmorzar, sortim de la cabana i, amb els esquís posats, pugem per la carretera (ara, a l'hivern, colgada per la neu) fins al port de Larraún.

L'itinerari cap a la vall de Belagua,

final de la primera etapa, es desenvolupa bàsicament per la carena fronterera. Sempre que podem, tractem de passar per la vessant francesa, per protegir-nos del vent. Triguem unes nou hores a arribar al Portillo de Urdaite.

Baixem cap a la vall de Belagua i travessem un bosc de faigs, molt espès, que dificulta i retarda molt el descens.

Per la carretera, i amb els esquís a la motxilla, arribem a l'hostal de Txamantxoia, que trobem tancat. Dormirem sota el porxo de l'entrada. En Josep Maria es troba malament de l'estómac, i durant tot el dia ha tingut bastants problemes per agafar un bon ritme de marxa. Amb prou feines pot prendre una mica de brou per sopar.

El matí del primer dia de març es presenta amb alguns problemes. El meu company no s'ha refet de les molèsties

i no es troba amb bona forma física. No sabem què fer: podem quedar-nos a Belagua, fins que es refaci, o tractar de continuar, per no perdre temps.

Finalment, decidim continuar. I a les vuit del matí ens posem els esquís. Després de creuar el riu Belagua, ens encaminem en direcció al coll de Artaparreta, tot travessant un fageda (anomenades per aquí «selvas» degut a la frondositat de la vegetació).

Aquests boscos queden coberts, l'hivern, per un bon gruix de neu, a vegades no gaire compacta, que esborra qualsevol traça de camí. Per això, costa d'orientar-se i travessar-los. Per no perdre temps, la millor cosa és guanyar alçada en els llocs de fàcil accés, ja que les carenes cimeres, generalment arrodonides, estan desproveïdes d'arbres, i hi és més fàcil el pas amb esquís.

El dia, que fins ara era inestable, s'aixecà de sobte en arribar al Collado. En poc temps, la calor del sol formà ràpidament una capa de neu de primavera què, amb facilitat, es despenia en plaques.

Després de treure'ns les pells adhesives, vam baixar en direcció a Linza, a través d'un cingle. A les dues de la tarda arribàrem en un aixopluc, emplaçat a la zona anomenada Barcal de Linza, que només ofería una certa protecció contra la pluja, ja que no estava tancat als quatre vents.

El cel s'encapotà, i semblava que d'un moment a l'altre començaria a ploure. Teòricament, haviem de

Jaume al Pic de la Fossa del Gegant; en segon terme, el Puigmal. (Foto: J. Mª Tey.)

El sol surt per sobre del cim del Vihnamala. (Foto: J. Olivella).

continuar; però les dolentes condicions de la neu, el temps i l'hora tardana del dia, aconsellaven donar per acabada l'etapa. Va ploure tota la nit, i la humitat que es filtrava pels sostres i les parets van deixar xops els nostres sacs.

2 de març: és encara de nit quan esmorzem; els núvols ens impedeixen de veure els estels. Remuntem la vall, en direcció al Collado de Pretretxema, ajudats pels frontals. L'albada ens descobreix una espessa boira d'aspecte lletós que cobreix les muntanyes a partir de la zona superior de les fagedes. Un cop flanquejat l'indret anomenat Las Foyas del Ingeniero, ens endinsem en la boira, guiats per la brúixola.

Troblem, amb alguna dificultat, el Collado de Pretretxema, però ens és impossible de flanquejar correctament la vessant que porta al Collado de Acherito i al cingle del mateix nom. Dos cops cerquem el camí adequat, però ambdues vegades hem de recular, per les traces dels nostres esquís, en direcció al primer coll.

Portem un dia de retard sobre el pla inicial, i el fet de no acabar l'etapa seria perdre un dia més. Disposàvem d'un dia de reserva, per qualsevol circumstància, fins el 15 de març. El començament de la nostra travessa no podia ser més desencoratjador: ja havíem perdut dues jornades. L'única solució per tractar de seguir el pla inicial era baixar a Zuriza i, des d'allí, enllaçar per carretera amb Canfranc-estació, per recuperar el dia perdut.

La natura, que té el seu propi curs, no entén els nostres plantejaments rígids ni la nostra mentalitat urbana, i ens rebutja quan no ens emmotllem als seus costums. A Zuriza, trobem uns esquiadors de fons que ens porten en cotxe fins a Jaca. Un cop allí, un taxi ens deixa a Canfranc-estació.

El quart dia, sortim de Canfranc a les set del matí, en direcció a Formigal. Tornem a tenir boira; però, en arribar a Las Negras de Izas, s'aixeca prou per deixar-nos trobar el Collado de Izas. Baixem per les pistes de El Formigal. L'etapa sencera dura 6.30 h fins al poble de Sallent de Gállego.

L'etapa del **dia cinquè** és llarga. Tardem nou hores per arribar al refugi Wallon, ja dins França. L'itinerari remunta el riu Aguas Limpias. Al Paso del Onso ens hem de treure els esquís i posar-nos els grampons. El Collado de la Facha és de pendents pronunciats i separa Espanya de França. Un cop franquejat, s'entreveu el refugi al fons de la vall. La baixada és ràpida; i la

Josep M^a i jo, al cim del Canigó (Foto: uns francesos).

neu, malgrat el dia que és avançat, encara és prou òptima.

7 de març: l'etapa uneix el refugi Wallon amb el d'Oulettes de Gaube, tot travessant els colls d'Aratille i dels Mulets. L'itinerari és bastant curt (unes cinc hores i mitja), i abans de baixar al refugi d'Oulettes de Gaube, podem contemplar una bona estona, des del coll dels Mulets, la impressionant paret nord del Vinhamala. Un helicòpter francès de «*Securité Civile*», que vam veure tots els dies que fórem a França, s'apropà molt a la paret, cosa que ens va permetre de contrastar-ne la petitesa davant la grandiositat de la muntanya.

El cel era completament blau; no podíem ni pensar que, durant tot el dia següent, restàriem bloquejats al refugi, per una intensa nevada.

El **7 de març** remuntem, encara de nit, el pendent que separa el refugi de les Oulettes de Gaube de la Horquette d'Ossoue. A la forqueta deixem les motxilles i, amb els esquís posats, pugem cap el Petit Vinhamala. La vista, des del cim, és magnífica: els pics del circ de Gavarnie i l'ampla vall d'Ossoue.

La nevada d'ahir ha deixat un gruix d'uns 25 cm de neu pols que es conservarà en perfectes condicions els propers dos dies. El descens, en direcció a Gavarnie, travessa la vall d'Ossoue, i és de les més emocionants que conec.

La pala del Petit Vinhamala, és franca fins el refugi de Baysellance. Després, la vall s'estreny, al cingle d'Ossoue, on cal esquiar amb precaució. Una cascada, que ha de flanquejar-se pel marge dret, tanca el cingle.

A partir d'aquí, la vall s'eixampla i no ofereix cap problema si es baixa per la

vessant nord.

8 de març: a la Horquette de Pailla, a mig camí entre Gavarnie i Pineta, fa un fred intens. L'etapa d'avui té un fort desnivell i un pendent molt inclinat.

Com a recompensa, el paisatge és fantàstic: els primers raigs de sol il·luminen amb reflexos daurats el massís del Vinhamala, el Taillon, els cims del circ i els Astazou. Finalment, hi ha el descobriment, sempre sorprenent i encisador, de la vall de Pineta, en travessar el Port Nou de Pineta. El pendent des d'aquest port cap a la vall de Pineta és molt pronunciat, i cal tenir molt en compte tant les condicions físiques de l'esquiador com les de la neu.

El nostre itinerari transcorre, els següents dies, per Bielsa, Parzán, el cingle d'Ordiceto i la presa del mateix nom. Continuem pel coll d'Ordiceto que dona pas al cingle de Sallena, el qual dessemboca en el camí que puja de San Juan de Plan a les Alquerías de Viadós.

Després de passar la nit en el refugi hivernal de Viadós, agafem el corriol, poc cobert de neu, que porta al cingle de Gistaín. Un cop travessat el coll de Gistaín (des d'on contemplem durant una bona estona el massís de la Maladeta), baixem per una neu ventejada i bastant dura cap el refugi d'Estós.

En aquest refugi, obert tot l'any, passem una agradable vetllada en companyia dels guardes i de dos veïns de Benasc amb els quals vam coincidir aquella nit. Al matí següent, baixem cap a Benasc; i, per la tarda, després de dinar, pugem cap al refugi de la Renclusa.

Més tard, tindriem una agradable sorpresa. En Xavier i en Pep, dos muntanyencs de Vilafranca del Penedès, arriben al refugi ben entrada la nit. Estàn fet una travessa força semblant a la nostra, si bé ells van de mar a mar, i nosaltres d'allà on comença la neu fins que s'acaba. Tant ells com nosaltres, tenim la intenció de pujar a l'Aneto, el dia següent, 13 de març.

Al matí (el quinè des que vam començar la travessa), el dia s'aixeca entremaliat i ens obsequia amb una intensa nevada. En Xavier i en Pep decideixen continuar en direcció a la Vall d'Aran. Nosaltres, com que fins l'endemà no ens esperen els familiars a Salardú, no tenim pressa i decidim esperar que millori el temps.

El 14 de març continua el mal temps. La boira amaga les muntanyes més enllà dels 2.300 m d'alçada. La nostra primera intenció era dirigir-nos a l'Hospital de Viella, tot passant pel Tuc de Molieres; però ho deixem córrer per l'evident perill d'allaus en la zona d'aquest cim i per la intensa boira.

Consultem el plànol topogràfic i veiem que hi ha dos possibles colls pels als que, aparentment, i segons les corbes de nivell, hi ha un accés a la vall del riu Joèu. El més proper, i també el de menys alçada, és el de Coll de Toro.

Enmig de la boira, ens hi dirigim, sense quasi problemes. Un cop assolit, traiem les pells dels esquís i baixem per la falda de la muntanya, amb neu recentment caiguda, d'un gruix de més de 40 cm. Quan ja distingim la vall del Joèu, el pendent s'inclina d'allò més i acaba en uns penya-segats que ens impossibiliten el descens.

Cerquem un lloc per on passar, tant

per l'esquerra com per la dreta de la falda, però no el trobem pas. No tenim cap més remei que el de pujar per la neu fonda, cap el coll, i tornar cap a la Valleta de l'Escaleta.

Provem de nou de passar a la vall d'Aran, aquest cop pel Coll dels Aranesos. Els núvols es dissipen cada cop més; i al sud, cap a la Maladeta, està pràcticament aclarit.

Sortosament, el Coll dels Aranesos presenta un recorregut accessible per baixar, malgrat que, els últims pendents, abans d'arribar a la vall del Joèu, són molt inclinats. Essent ja el dia més bo, baixem esquiant per la pista forestal, en direcció a Les Bordes, un poble aranès al qual arribem 10 hores després de sortir del refugi de la Renclusa.

Després d'un dia de descans al xalet Juli Soler i Santaló, de Salardú, ens adrecem cap el refugi Ventosa i Calvell. L'etapa és bastant llarga, i passem 10 hores a fer-la. Transcorre aquesta pel coll de Conangles, l'Estany Tort de Rius i l'Estany de Mar. D'aquest últim estany, ens dirigim cap a les rodalies del refugi de la Restanca i, des d'allà pugem per la vall en direcció al Port de Goellicrestada. Un breu descens, passant per l'Estany de Monges i el de Travessany, amb poc desnivell, ens mena al refugi hivernal de l'ENHER, prop del Ventosa i Calvell.

El 17 de març apareix ennuvolat. L'etapa, curta, es desenvolupa pel paisatge, tan familiar per nosaltres, del Parc Nacional. Des del refugi, després de baixar a l'Estany Negre, enfilem el Port de Colomers. Un llarg flanqueig per la zona superior del circ ens condueix al Port de Ratera. Baixem per la curta distància que separa el Port del refugi

d'Amitges, i ens hem de treure els esquís diverses vegades, perquè el vent s'ha emportat bona part de la neu que cobria la falda de la Serra de Saboredo.

Durant la nit, neva amb poca intensitat i s'hi afegeixen 4 cm de neu pols.

El 19 de març el temps continua inestable. A la matinada, progressem amb els esquís en direcció al coll situat entre el Tuc de Saboredo i el Pic d'Amitges. Un cop assolit el coll, traiem dels esquís les pells adhesives i baixem en direcció a la Vall de Gerber. Continuem cap el refugi de la Mare de Déu de Les Ares.

És important, un cop travessat l'Estany, prendre la marge esquerra de la Vall. De no fer-ho així, ens trobaríem detinguts en uns penyassegats sense sortida franca, a la carretera que, d'Esterrí d'Àneu, puja al port de la Bonaigua.

Tot i que el restaurant que hi ha a Les Ares s'anomena El Refugi, i que el mapa així ho indica de clar, sorprenentment, no hi ha lloc per a poder-hi dormir, tret d'un porxo adossat a l'ermita, ple de brutícia. No ve gens de gust, passar-hi la nit. Per aquesta raó, i perquè estava a punt de ploure, decidim de fer auto-stop en direcció a Esterrí d'Àneu. Un cop allà, mitjançant un jeep llogat, vam dirigir-nos al (aquest cop) bulliciós refugi de Can Trucs, a Isil.

19 de març vintè dia de la travessa. Sortirem, ben tancada la nit, en direcció al Torrent de Comamala, a través la carretera que, passant per Alòs, condueix a Montgarri.

Al Pont de Piné, la matinada coincideix amb un aiguaneu que deixa xopes les jaquetes de Gore-tex. Ens aixopluguem en una de les bordes que hi ha a l'entrada de la torrentera de Comamala. Quan l'aiguaneu comença a decaure, reprenem el camí. Continuem en direcció sud-est i, en arribar a l'estany Sobriu, ens trobem envoltats per la boira.

Descobrim unes traces d'esquí; no tenim cap més remei que fiar-nos d'elles i de la nostra brúixola. I, per un paisatge opressivament blanc, arribem a la vall de la Cornella.

Aprofitant una clariana, baixem ràpidament als Estanys de la Tartera, i agafem la direcció nord, cap al Mont-roig. Tornem a trobar les traces d'esquí que segurament són d'en Xavi i en Pep, els companys que, ara, van davant nostre a la travessa.

Aquestes traces ens porten directament en una canal de fort pendent, per on pugem amb piolet i grampons. El cel comença a destapar-se, i en Josep Mari, que ja ha

superat la canal, m'espera a la carena de la muntanya. Hem tingut sort: la canal desemboca quasi directament al vèrtex geodèsic del Mont-roig, que assolim en menys de cinc minuts. Des del cim veiem, cap a l'oest (i força lluny a l'horitzó), el massís de la Maladeta i els cims del Pallars i de l'Aran; i, cap a l'est, darrera del circ de Baiau, el Pic de Comapedrosa i les muntanyes andorranes.

Els núvols, que fa poc formaven una massa compacta, es desfan ràpidament en esqueixos i ens descobreixen un paisatge de somni, pel qual es filtra la llum que pren infinites tonalitats, entre el blanc de la neu i el blau del cel.

Mitja hora després d'assolir el cim del Mont-roig, baixem esquiant cap a la Roia de Mollàs, passant per l'Estany inferior de la Gallina i per l'esquerra de l'Estany de Llavora. Després d'arribar a la pleta Palomera, agafem la pista forestal que mena a les bordes de Quanca, on arribarem onze hores i mitja després de sortir d'Alós.

L'etapa del 20 de març és un enllaç per la pista forestal Quanca i el pla de Boavi, passant per Tavascan. Dos quilòmetres abans d'arribar a la Borda de Boavi ens comença a ploure: de primer, a poc a poc; després, amb tenacitat i persistència. Cap al vespre, la pluja es torna neu que no parará de caure fins el matí del dia 22. Així doncs, haurem de restar més de 30 h. a la Borda.

El 22 de març sortim, des de Boavi, en direcció a la Vall Ferrera, i travessem el Coll de Sellente, amb l'esperança que el refugi d'aquesta vall sigui obert i amb guarda, ja que el dia abans vam haver de racionar el menjar i quasi no ens queden queviures. Un cop arribats al refugi, trobarem penjat a la porta un rètol que deia: «TORNARÉ AVIAT: EL GUARDA». En el meu diari es pot llegir respecte a aquell dia: «No sabem, amb certesa, AVIAT quant aviat és; el cert és que són dos quarts de quatre: fa cinc quarts que ens esperem i encara no és AVIAT. Desitgem que, AVIAT, sigui abans de sopar».

Sortosament, el guarda va arribar abans de sopar.

El 23 de març sortirem, amb pluja, a un quart de vuit del matí del refugi de la Vall Ferrera. Arribarem, dues hores després, al refugi metàl·lic de Baiau, completament xops. Ens canviarem de roba i esperarem que millorés el temps. A les dues de la tarda, va començar a obrir-se el dia; i, aprofitant la bona visibilitat del Coll dels Estanys Forcats, sortirem ràpidament del refugi en direcció a Andorra. El descens del Coll dels Estanys Forcats cap a Arinsal, va ser lent, ja que la pluja havia humitejat

la neu i la feia pesada i difícil d'esquiar. A la fi, el descens va ser una «demostració de la nostra habilitat fent voltes Maria».

El 24 de març, vam sortir del Serrat en direcció a la Borda de Sorteny. Pujarem al Pic de la Serrera i, després de restar 30 minuts al pic, baixarem cap a Ransol.

26 de març. Després d'un dia de descans a Andorra, marxem de Grau-Roig en direcció al cim de Montmalús. D'ací, baixem en direcció a la barraca dels Esparvers. I, un cop assolida aquesta, pugem cap a la Portella dels Engorgs, des d'on un fort pendent de primer, i un suau desnivell després, ens porta el refugi Folch i Girona.

El 27 de març pugem al Puigpedrós. Des del cim, prenem la direcció a la serra Mascarella, per encaminar-nos després cap a Guils de Cerdanya. Des d'allà, anem a Puigcerdà.

L'endemà (**28 de març**) entre el dilema d'agafar un taxi per arribar a l'estació de Puigmal d'Err o destrossar-nos els peus caminant per la carretera amb les botes d'esquí, decidim la primera solució. Del pàrking de l'estació d'esquí pugem al Puigmal, per baixar seguidament al Santuari de Núria.

29 de març: fa 30 dies que començarem la travessa, i avui farem el clàssic recorregut Núria-Vallter. En el refugi d'Ulldeter som rebuts pel guarda del refugi, càlida i afablement. Aquest ens notifica que en Xavi i en Pep han passat pel refugi i han portat a bon terme la travessa. Enhorabona! Neva dèbilment durant la tarda. Continuament mirem per la finestra, buscant els indicis d'una millora del temps.

Sortosament, el sol llueix l'endemà, **30 de març** penúltim dia de la nostra travessa, i un suau vent del nord frena els núvols que tracten de pujar des de la vall cap a la muntanya. L'etapa és llarga, però els 22 Km que separen el refugi de Vallter del refugi forestal de Marialles es fan més curts degut a l'encís del paisatge. Al davant, el massís del Canigó, enlairat, majestuós sobre l'altiplà, assenyala el nostre camí.

Passem l'última nit de la travessa a la cabana situada uns metres al costat del refugi de Marialles. Confús, entre l'alegria d'arribar al final i la tristesa d'acabar la travessa, tracto de dormir; però les imatges i les

sensacions viscudes aquests dies passats no em deixen fer-ho.

Avui, **31 de març**, travessem la vall del Cadí i ens dirigim cap a la Pica del Canigó. Hi pugem per la vessant sud, de fort pendent al tros final. Quan guanyem l'aresta final, després de superar una canal, en Josep Maria, que va davant meu, mirant cap al Mediterrani exclama: «Jaume, el mar! es veu el mar!». Des del cim contemplem durant llarga estona el circ que forma el massís del Canigó. Ja sols resta baixar cap el refugi dels Cortalets i, des d'aquest, per la pista forestal, al poble de Fillols on ens esperen l'Eulàlia, la Rosa Maria i en Domènec.

La nostra travessa s'ha acabat. En tornar cap a Barcelona, deixem enrera el Canigó, del qual ens acomiadem amb una mirada furtiva. Enrera queda, també, un temps viscut amb intensitat i plenitud. Però els records de la muntanya i l'agraïment cap a un amic ens acompanyaran per sempre.

FITXA TÈCNICA

- **Travesia realitzada per:** Josep M.ª Tey i Jaume Olivella
- **Distància Orhy-Canigó (aprox):** 300 Km (en línia recta)
- **Desnivell total (aprox):** 26.000 m.
- **Dies aturats per mal temps:** 2
- **Dies de descans:** 2
- **Etapa més llarga en hores:** Orhy-Belagua.
- **Etapa més curta:** Puigmal d'Err -Puigmal-Núria.
- **Desnivell màxim:** 1.600 m. Gavarnie-Horquette de Paila-Circ d'Etaubé-Puerto Nuevo de Pineta-Parador Nacional de Monte Perdido.
- **Desnivell mínim:** Quanca-Tavascan-Boavi: 250 m.
- **Dies de bon temps:** 10.
- **Dies de temps inestable:** 13.
- **Dies de mal temps:** 10.
- **Nius de material:** 12, situats a prop de diferents refugis durant la preparació de la travessa (1-desembre fins 20-febrer).
- **Ascensions a cims:** 9 (Petit Vinhamala; Mont-Roig; Pic de la Serrera; Pic de Montmalús; Pic del Puigpedrós; Puigmal; Pic de la Fossa del Gegant; Pic Superior de la Vaca; Pica del Canigó).
- **Material emprat:** esquís de muntanya, piolet, grampons, aparells emissors-receptors i, en general, el material normalment emprat en una travessa (brúixola, plànols, pells de recanvi...).

CONTRIBUCIÓ A UNA REGULARITZACIÓ DEL VOCABULARI DE L'EXCURSIONISME

Anna Borbonet i Macià
Carles Domingo i Francàs
Francesc Olivé i Guilera

això que creiem que, tan vàlid com vetllar per la correcció dels mots, fóra d'intentar recuperar-ne alguns: afrau, esquei, balç, greny, estrep, codina, coma, sallent, toll, ras, còdol, rascler...

METODOLOGIA

La tradició de més de cent anys d'activitat excursionista a Catalunya significa una àmplia bibliografia en aquest camp, interessant també per comprovar l'evolució del vocabulari tradicional. Com ja hem remarcat, els problemes sorgeixen més de l'adaptació de nous termes que del lèxic comú, tot i les seves vacil·lacions. El mètode emprat per a les fonts de recerca ha consistit en el buidatge de textos

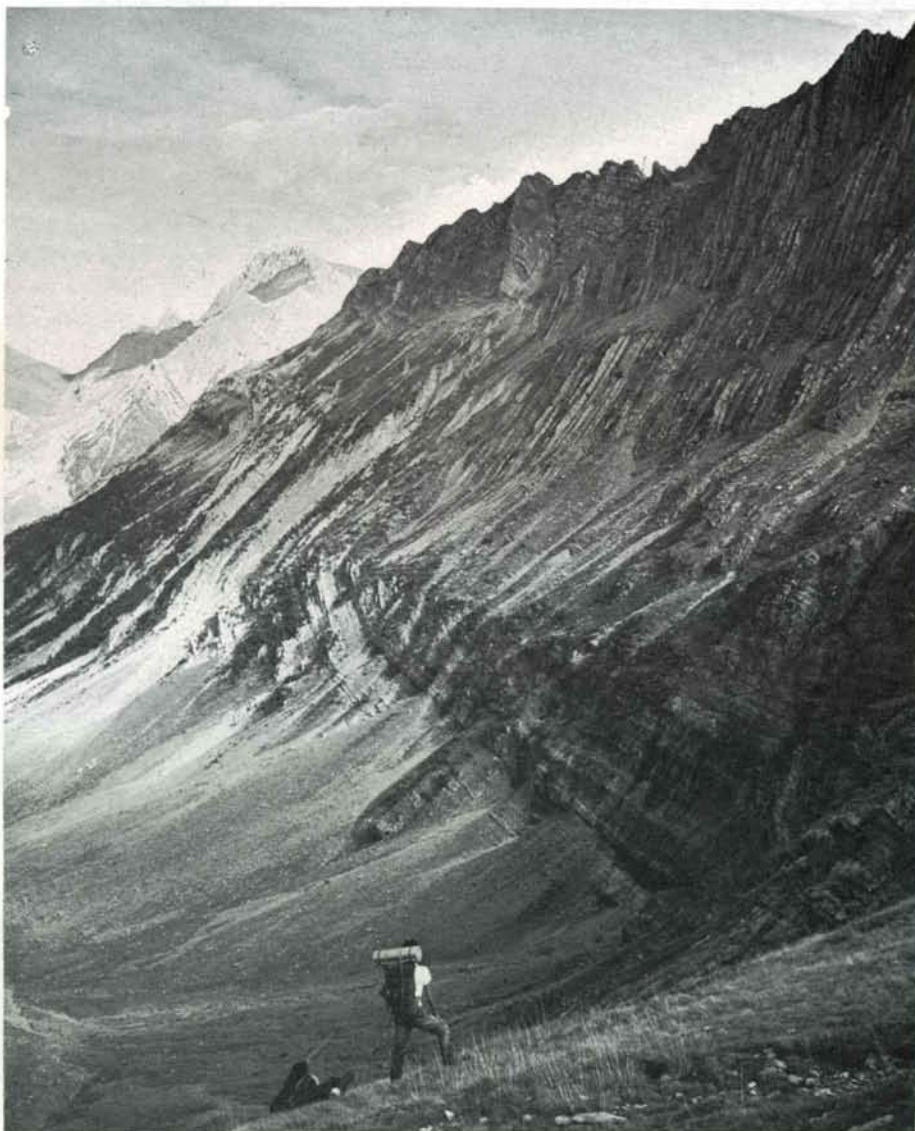
Aquesta comunicació fou presentada pel Centre Excursionista de Catalunya dins l'Àrea Científica núm 3 «Lingüística Social» del II Congrés Internacional de la Llengua Catalana i fou llegida a Ciutat de Mallorca, el dia 2 de maig de 1986.

INTRODUCCIÓ

Aquest treball té com a objecte exposar alguns dels problemes d'ús de la llengua que presenta actualment el lèxic i alguns termes usats dins l'àrea temàtica de l'excursionisme. D'entrada, caldria reivindicar la paraula *excursionisme*, substituïda avui en molts casos per *montanyisme*, mot d'evident influència castellana i sense tradició a casa nostra, de la mateixa manera que l'*excursionista* —persona que per lleure o esport fa una estada en un espai natural, normalment la muntanya— es canvia pel *montanyenc*, substantivació d'un adjectiu que designa pertinença o relació amb la muntanya, vàlid només en determinats casos, i encara per *montanyer*, mot totalment rebutjable.

Dins l'àmbit de l'excursionisme, hem estudiat el llenguatge de tres de les seves manifestacions: escalada, esquí i espeleologia, amb la tècnica i el material específic de cada una d'aquestes activitats esportives. La ràpida evolució de la tècnica comporta, en general, una difícil assimilació per la llengua de termes estrangers, tant a nivell escrit com oral, i això és palès actualment en els esports, en els d'arrelament tradicional i, encara més, en els d'importació forana. En analitzar també el lèxic de l'entorn o medi físic on es mou l'excursionista, la muntanya, ens adonem que el vocabulari geomorfològic català és particularment ric, o almenys tan ric com el de qualsevol país de característiques físiques similars. El que passa és que, sobretot en àrees urbanes, potser a causa d'un sistema educatiu o bé per manca de contacte amb la naturalesa, hi ha un gran desconeixement d'aquest

«...caldria reivindicar la paraula excursionisme, substituïda avui en molts casos per montanyisme, mot d'evident influència castellana...». Vall d'Otal i Serra Tendeñera. (Foto: Antoni Inglès.)

lèxic, fins i tot en ambients excursionistes, on es constata, malgrat la tradició literària, un progressiu empobriment de vocabulari que sovint es fa evident en les publicacions habituals sobre excursionisme. És per

especialitzats: guies excursionistes, butlletins i revistes de tema excursionista, i catàlegs comercials. També s'han consultat obres de divulgació de la muntanya en llengües foranes i, naturalment, la G.E.C. i els

dicionaris habituals, així com els dicionaris sobre excursionisme i els vocabularis publicats o recollits en revistes sobre el tema. Hem d'agrair, a més, la presa de contacte amb el vocabulari d'equivalències dels esports, encara inèdit, que la seva coordinadora, Ester Bonet, posà al nostre abast.

Quant a les fonts orals, s'han fet enquestes als practicants d'aquestes activitats esportives, sobretot pel que fa a l'escalada. De la informació recollida, d'abast més ampli que no pensàvem, donarem només alguns exemples, com a mots testimoni, inclosos en grups que presenten problemes o casos lingüístics determinats.

GRUPS I MOTS ANALITZATS

1) Mots no catalans (possibles neologismes):

Dins la tècnica de l'escalada, destaquen:

rappel m. (del francès, «crida»)
– Maniobra emprada en escalada per al descens de parets verticals o extraplomades (GEC). «Tot el descens es fa en rappels de 30 a 40 metres...» (MUNTANYA 720, p. 76). Aquest terme, usual a nivell oral i escrit, no és al Diccionari de l'Enciclopèdia (DLEn), però creiem que s'hi hauria d'incloure, potser adaptant la seva grafia al català, conservant la a tònica com es fa habitualment, ja que la pronúncia més acostada a l'original, «rapèl», no és aconsellable. Aquest mot es recollit també al *Primer Diccionari Català d'Excursionisme*, de Joan Sallarès (Editorial Dalmau, Barcelona, 1959) (PDE). Lògicament ha sorgit el verb «rappelar», efectuar un rappel o simplement, fer rappel, i «rappelador», utilitzat en espeleologia, el qual moltes vegades és substituït amb bon criteri pel genèric «davallador».

ramonage m. (del francès *ramoneur*, «escura-xemeneies»)– Aplicació del principi d'oposició a l'escalada de xemeneies (Bellefon, «L'Alpinisme» p. 93). «Es combinen aquestes tècniques de ramonage amb l'ús de preses» (I. Rodrigo, *Què és l'escalada*, Publ. Abadia de Montserrat, 1984) (Rod). «Les esquerdes... són molt estretes, ideals per fer ramonatges» (MUN 720, p. 69). El terme per a aquest sistema de progressió en escalada és difícil d'establir. Hi ha l'expressió «pas de xemeneia», més convincent que l'adaptació «ramonatge».

boulder (de l'anglès, «roca de torrent, penyal»). És una paraula importada pels escaladors americans. Es refereix a una modalitat d'escalada lliure de dificultat extrema, practicada en parets moltes vegades artificials i a no massa altura (*bouldering*). En un article de l'any 1982 podem llegir el següent comentari:

«Nosaltres l'hem acceptat (el mot «boulder») per manca d'un altre de més escaient. Encara hem de decidir si acceptar o canviar aquesta denominació. Pensem que s'hauria d'abordar aquesta problemàtica a nivell oficial o a nivell d'ECAM (Escola Catalana d'Alta Muntanya), i que, en tot cas, es fes un informe al respecte.» (MUN. 720, p. 67).

En un altre article de l'any 1985 (MUN 742, p. 551) es proposa com a equivalent l'expressió *escalada de blocs* o simplement *fer blocs*, que creiem que és una solució encertada. Dins el mateix article, es fan altres propostes d'adaptació al català de mots tècnics d'escalada d'introducció recent com: *tope-rope* (escalar amb corda per davant), *io-ioing* (fer el io-io, baixar per tornar a pujar), *rotpunkt* (fer un llarg net, sense assegurances) etc., i diuen els seus autors: «Paraules como *top-rope*, *free climbing*, *bouldering* etc, han sovintejat en les nostres xerrades, cosa que ha demostrat que, sovint, preferim utilitzar un lèxic estranger i no molestar-nos a fer servir el nostre propi vocabulari. No hi ha cap dubte: és més fàcil copiar que crear».

De la tècnica de l'esquí esmentarem: **schuss m** (de l'alemany, «tret, disparada»). Aquest terme només el trobem recollit al PDE. Defineix la tècnica de l'esquiador que baixa en línia recta amb els esquís junts. És difícil, per la gran acceptació d'aquesta paraula, de trobar-ne una d'equivalent. Creiem que s'hauria d'introduir a la llengua com a terme d'abast internacional.

godille f. (del francès, «mena de rem», terme de marina). Mot que fa

referència a la tècnica de descens fent ziga-zaga amb els esquís junts. En una enquesta oral es proposà com a equivalent possible «fer la serp».

Del material d'escalada i espeleologia remarcarem:

baudrier m (del francès, «baldric»). Aquest mot francès té en «baldric» l'equivalent català que molts ignoren, però que ja constava al *Diccionari General de la Llengua Catalana*, de P. Fabra (DGLL), que el defineix com a «banda de cuir o altra matèria per aguantar l'espasa i que es porta entorn del cos des de l'espatlla dreta al costat esquerre, on s'ajunten els dos caps»; és un mot antic, perfectament adaptable, per extensió, com han fet els francesos. Per tant, creiem que així s'hauria de designar el conjunt de cintes i anelles que passen per tot el cos de l'escalador o espeleòleg a fi de protegir-lo en cas de caiguda. Moltes vegades s'ha recorregut a una adaptació més còmode: partint del mot anglès *harness*, se n'ha dit «arnès» –sovint pronunciat «arnés»– o bé el sinònim «arreu» (Vocabulari bàsic de tecnologia i material d'exploració subterrània, per l'Escola Catalana d'Espeleologia, gener de 1983). Però aquestes adaptacions són discutibles, perquè més aviat defineixen el conjunt de l'equipament de l'escalador.

En un article tècnic de l'any 1982 (MUN 722, p. 175) apareix encara catalanitzat en «budrier». L'antic mot «talabard» que recull el DLEn fou en principi aplicat a un «baudrier» més senzill i és per això que, en perfeccionar-se, alguns escaladors rebutgen «talabard», que designa un estri ja superat.

L'espeleologia és una de les tres manifestacions estudiades dins de l'àmbit de l'excursionisme. Cova d'Aso, Añisclo. (Foto: Antoni Inglès.)

El modern material d'escalada ha suposat la introducció de molts termes nous que en català han sofert només una adaptació fonètica, i que potser alguns d'ells es poden assimilar fàcilment a la llengua: *bong-bong* (pitó en forma de V); *fiffi* (petit ganxo), *friend* (pitó d'expansió); *jammer* (aparell per pujar per una corda fixa) —escrit de vegades «jumar»: «El «jumar» llisca per la corda lliurement» (Rod p. 59)—; *shunt* (substitut d'un nus); *spit*, *spitador* etc. El problema principal rau en el fet que una gran part d'aquest material és de tecnologia estrangera i gairebé tots els catàlegs tècnics (PETZL, EDELRIID, SALEWA, KARRIMOR etc.) són escrits en francès, anglès o alemany; excepcionalment, n'hi ha algun en castellà, i gairebé cap en català, si no és d'objectes d'ús molt corrent. D'altra banda, som conscients de l'atracció especial que tenen per als joves esportistes aquets termes estrangers; caldrà temps i divulgació escrita per tal d'introduir en aquest camp solucions lingüístiques vàlides.

De l'entorn o medi físic posarem tres exemples:

couloir m. (del francès, «corredor»). Terme molt corrent a nivell oral i escrit, aplicat a les canals amb glaç de l'alta muntanya, més freqüents als Alps que als Pirineus. El mot «corredor», emprat alguna vegada, no sembla reeixir, perquè de fet no implica verticalitat. Per això llegim sovint en travessies alpines: «La part de l'ascensió que presenta més perills objectius és el *couloir* d'entrada...» (MUN. 720, p. 76). La dificultat de trobar un equivalent en català pot portar a divulgar *canal amb glaç* o bé admetre l'original.

gendarme m. (del francès, ll-«penya, penyal») *El Diccionari Francès -Català* de l'Enciclopèdia recull aquesta segona accepció, potser no prou precisa, ja que un *gendarme* és generalment una roca individualitzada que es dreça enmig d'una via o itinerari i que, de vegades, n'impedeix el pas: d'aquí el seu valor de metàfora. «Després, el darrer *gendarme* important de la cresta, vertical, format de grans blocs apilats perillosament» (MUN. 723, p. 222). No apareix al PDE, tan ric en termes geogràfics, ni tampoc, amb aquesta accepció, no el recull la GEC. És cert que hi ha la paraula «sentinella», que fóra també un sinònim en aquesta accepció, tal com reflecteix el text: «Vàrem començar a escalar per l'aresta... que ens menaria al «castell», un *gendarme* característic... Voltàrem el sentinella per la dreta...» (MUN. 738, p. 341). Malgrat tot, és aconsellable la inclusió del mot *gendarme* als diccionaris com a element característic del nostre paisatge i paraula molt divulgada.

bump m. (de l'anglès, «cop, xoc, bony, clot, sot»). Terme normalment utilitzat en l'esquí de pista, quan aquesta ofereix irregularitats de petits sots i bonys (anomenats «bàms») que dificulten el descens. Per l'ampli camp semàntic d'aquesta paraula anglesa, creiem que l'equivalent més idoni fóra dir-ne «bonys» que, a més d'ajustar-se de significat, hi té una similitud fonètica.

2) Accepcions no registrades

a) per canvi morfològic:

llarg m. — Distància entre cada reunió d'una escalada, llargada de corda. (Josep M. Torras Homet, *Vocabulari emprat pels escaladors montserratins*.

Barcelona, 1972) (Voc. EM). «Agafo el cap de corda i faig els primers dos llargs» (MUN 719, p. 28). *Llarg*, com a adjectiu substantivat, es recull als diccionaris generals com a equivalent de llargària. Els escaladors usen també el mot *tirada* com a sinònim: «... el terreny esdevé més dret i tornem a fer tirades (des d'aquest punt al cim, comptarem 54 llargs!)» (MUN 724, p. 254). El llarg d'escalada admet adjectius: el primer llarg, llarg lliure, llarg artificial, llarg combinat etc.

primera f. — Fa referència a la primera via d'escalada o ascensió efectuada en un cim. És habitual sentir «hem fet una primera». «La seva qualitat de «primeres», moltes d'elles prou rellevants...» (MUN 719, p.27).

Aquest canvi morfològic, amb la lògica extensió de significat, es registra també en d'altres mots dins la tècnica de l'escalada:

artificial f.—Escalada artificial, mitjançant pitons, estreps etc.

directa, directíssima f.— Via d'ascensió que s'aparta el mínim possible de la vertical imaginària entre el cim i la base (Voc. EM).

b) Per extensió de significat:

via f. — Itinerari per on es duu a terme una ascensió o escalada (Voc. EM). Una mateixa muntanya, agulla o paret pot tenir diverses vies per a pujar-hi. La praula «via», amb aquesta accepció, és acompanyada sovint de determinatius: via (aèria, normal, oberta, equipada) a més de: via de roca, via de glaç... És habitual l'expressió: «obrir una via».

reunió f.— Acció de reunir-se dos o més components d'una cordada en un lloc més o menys adient, a fi de prosseguir l'escalada (Voc. EM). «La boira... no ens deixa fruit del paisatge a les reunions» (MUN 719, p. 28). És habitual l'expressió «muntar una reunió»: col·locar les assegurances per tal que el company pugui pujar.

presa f. — Cada un dels relleus que ofereix una paret, adient per a agafar-s'hi de mans o col·locar-hi els peus, i que permet la progressió d'escalada en lliure. (Voc. EM). Dit de qualsevol protuberància rocallosa de grandària indefinida, que ens ajuda a progressar verticalment (Voc. Esp). Es dona aquest nom a les arrugues, sortints, esquerdes i altres asprors de les roques; accident natural de què es val l'escalador per al seu fi (PDE). «Trobem preses més aviat petites però sòlides... que animen a grimpar tal com cal» (MUN 738, p. 343). El DLEn recull «fer presa»: acció de prendre, d'agafar, d'emparar-se d'una casa.

Caldria, doncs, incloure per extensió *presa* en l'accepció comentada, que tampoc no registra el DCVB, però sí,

El circ de Gavarnia, a Gascunya. El circ, en geomorfologia, és una forma de relleu glacial constituïda per una depressió semicircular dominada per parets abruptes (GEC). És incorrecte, doncs, d'anomenar-lo «cercle». (Foto Marta Estrada).

per exemple, el diccionari Larousse. Com hem vist, és un mot gairebé imprescindible dins el vocabulari, no solament dels escaladors i espeleòlegs, sinó també de l'excursionista en general.

pista f. – Camí fressat per on baixa la fusta que s'estimba. Camí. Petja. (PDE). És evident que del significat de pista forestal passà per extensió a pista militar, que és l'accepció més pròxima recollida al DLEn.

Però actualment s'han obert tota mena de *pistes*, algunes de finalitat ben discutible, i cada dia és més difícil no trobar un camí tradicional malmès per aquest camí ample que, amb el nom genèric de *pista*, apareix escrit a molts itineraris excursionistes i que, per la seva gran divulgació, caldria admetre amb un significat més ampli.

De l'entorn o marc on es mou l'excursionista, la muntanya, una munió d'accidents del terreny pren el nom, per metàfora o per simple analogia, de mots de la llengua bàsica: *paret*, *agulla*, *xemeneia*... i com a tals són recollits als diccionaris generals. No cal, potser, insistir en aquests termes, d'altra banda recollits en el futur repertori lexicogràfic de geologia dirigit pel doctor Oriol Riba i en altres vocabularis específics.

3) Derivats no registrats

3.1) Substantius:

3.1.1) Amb el sufix *-atge*:

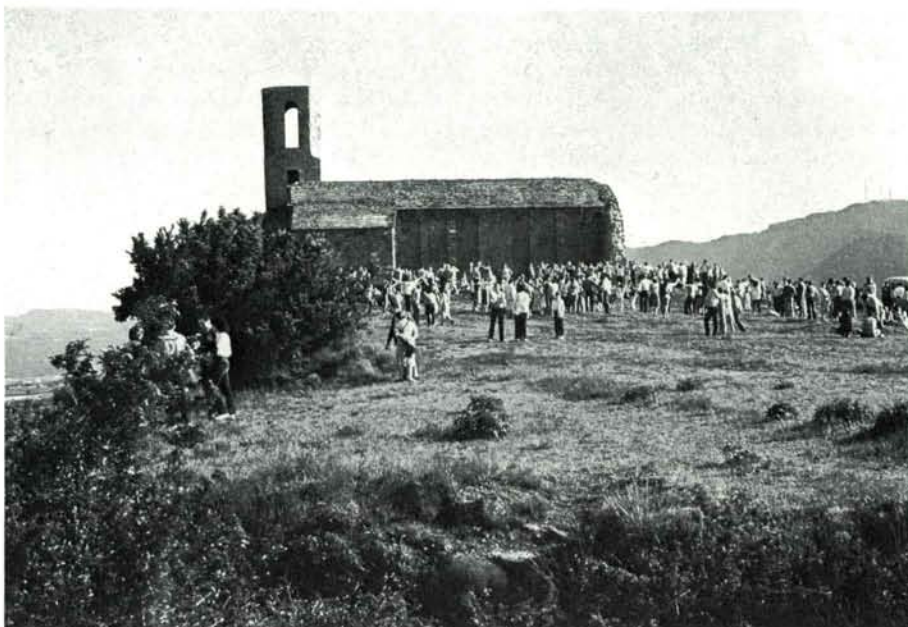
pitonatge m. – Acció de pitonar (de «pitó», manlleu del francès: clau d'escalada), de clavar claus a les fissures de la roca. «La roca compacta, no permet el pitonatge» (MUN 738, p. 355).

remuntatge m. – Acció de remuntar, però no equivalent al castellà «remonte» d'esquí de pista, al qual més aviat escauria *remuntador*. I encara d'altres, introduïts per analogia, com l'esmentat i dubtós «ramonatge».

3.1.2) Amb el sufix *-ment*:

encastament m. – Tècnica de progressar per esquerdes que només permeten d'encabir-hi una part del cos, generalment un braç i una cama. (Voc. EM). Paraula molt habitual en la tècnica d'escalada. «Les fissures se seguien verticals i perfectes. Bavareses, encastament de dits i algun que altre pas d'artificial» (MUN 720, p. 75). «... per mitjà de l'encastament i l'oposició» (Rod 32). És recollit al DCVB com a «acció i efecte d'encastar», però no al DLEn, on trobem el sinònim «encast». Cal remarcar que paral·lel a encastament hem sentit i vist escrit *empotrament* («empotrament de punys»), castellanisme inadmissible. Fem esment també de la introducció del mot «*encastador*» emprat com a genèric molt adequat dels estris d'escalada, que s'usen generalment encastant-los a les fissures de la roca.

L'aplec del Castell de Tona té lloc cada any al planell –indret pla i elevat– que hi ha dalt el serrat del Castell, un dels turons més característics de la Plana de Vic. (Foto: Anna Borbonet)

3.2) Verbs:

3.2.1) Amb el prefix *des-*:

Desgrimir – Acció contrària a grimpar, és a dir, baixar en lloc de pujar. (Voc. EM). «... es veu obligat a desgrimir fins arribar un altre cop a la terrassa de sortida» (MUN 735, p. 200).

desencordar-se – Lliurar-se de la corda, desfer-se la cordada. «Davallem desencordats, en direcció est» (MUN 738, p. 344). Tant el DLEn com el DCVB registren «desencordar», però no la forma pronominal, contemplada a «encordar», fer cordada (DLEn).

despitonar – En escalada, acció de treure les clavilles una vegada vençut un pas o tirada (Voc. EM). «Tant el primer de cordada com el que despitona...» (Rod 36). Notem que tampoc no és recollit al DLEn el verb *pitonar* (acció de clavar pitons es una fissura de la paret), malgrat figurar-hi el gal·licisme *pitó*.

Troblem també un derivat no admissible i poc freqüent, format sens dubte per analogia:

desescalar – Acció contrària a escalar, aplicat al descens. «Desescalàvem i rectificàvem les errades amb la màxima velocitat». (MUN 738, p. 440).

Som conscients que, tant les accepcions contemplades com molts dels derivats no ofereixen gairebé problemes d'assimilació i adopció a la llengua: només hem volgut constatar-ne la presència a nivell d'ús.

En canvi, dins el vocabulari de l'excursionisme hi ha mots més problemàtics, purs castellanismes i pronúncies defectuoses, incorreccions clàssiques que han arrelat en la parla habitual de l'excursionista i que, si bé no es troben, en general, a nivell escrit,

caldria bandejar-ne d'alguna manera l'ús, proposat i divulgant la forma vàlida i genuïna.

4) Castellanismes

cuña f. – Tècnica d'esquí («fer cunya») per a frenar en el descens amb posició dels talons dels esquís cap enfora, de manera que aquests prenen la forma de V, fent la funció de màquina llevaneu. Remarquem que, per aquesta raó, en francès se'n diu *chasse-neige* i que, amb la traducció literal de sistema de frenar en «llevaneu» apareix a la versió catalana *L'Escola de slalom amb Ingemar Stenmark*, (Aymà, Barcelona, 1981, p.32), nom que no té cap possibilitat de reeixir, amb la particularitat que ja existeix aplicat a les màquines llevaneu. Al PDE de Sallarès trobem: *falca* f. «manera de frenar i girar amb els esquís, (cast. cuña)». Quina alternativa es pot donar, *fer falca*, *fer cuny* («cuny» és una de les equivalències de «cuña»)? O bé potser *fer angle*, com va sorgir en una conversa amb l'Ester Bonet?

Quant al material, esmentarem els més rellevants:

fiambra f, en lloc de: **carmanyola** f.
colxoneta f, adaptat fonèticament al català, en lloc de: **matalàs** m.
empotrador m, en lloc de:

encastador m.

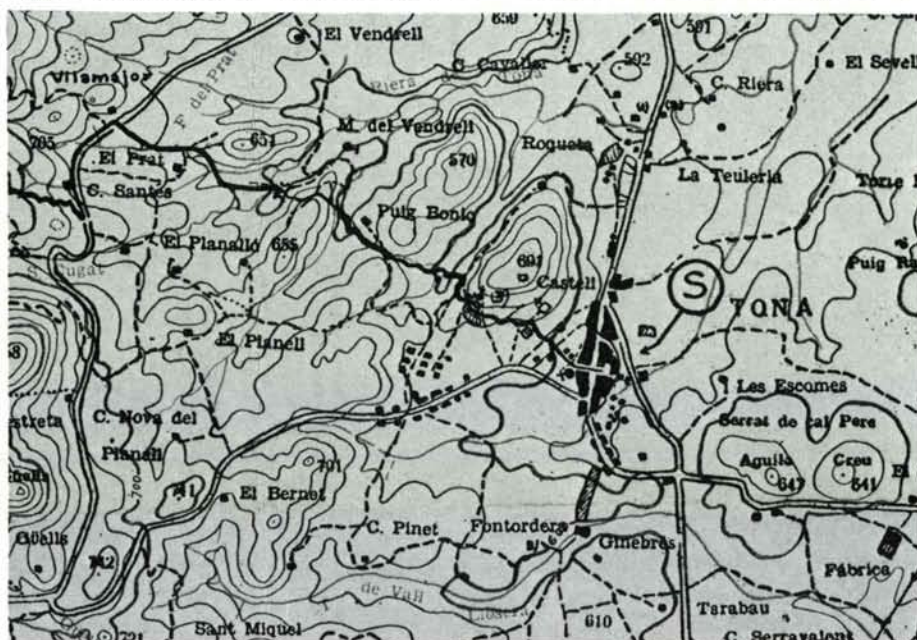
arastre m, situat a les pistes d'esquí. Potser **remuntador** o millor **remolcador**, més que no pas arrosegador.

5) Ultracorreccions i hiperpurismes

granet m, en lloc **granit** m, referent a la roca plutònica àcida.

motxila f, en lloc de: **motxilla** f. La

Per localitzar aquest serrat farem servir un plànol, o millor, un mapa, però en cap cas un «planell». (Del mapa de la XIV Marxa de Regularitat organitzada pel Club Excursionista Pirenaic, el 14 de maig de 1950).

incorrecció es deu també a la influència castellana.

planell m, en lloc de **plànol**, **mapa** m. – Accepció incorrecta tradicional i, encara, de difícil substitució, pel seu regust genuí, però que només significa un «indret pla i elevat» (DLLeC).

cercle m, en lloc de: **circ** m. Forma de relleu glacial, que apareix fins i tot escrit en publicacions excursionistes: «El Cercle de Salibari» (MUN 721, p. 103) «el grandios cercle de Broate» (MUN 721, p. 103).

6) Pronúncies defectuoses

Només tres exemples:

brújula f, en lloc de **brúixola** f. Segurament coincideix amb el desconeixement de la grafia.

prúsic m, en lloc de: **prússic**. Nus que queda bloquejat sobre una altra corda quan rep una estrebada. (Voc. Esp) «Un autèntic nus prusik» (Rod 59), escrit també amb una sola s, quan aquest mot estranger és sempre escrit «prussik» («second prussiks to save time») (PETZLp. 10) i Le Prussik (EDELRIID, p. 26).

capelina f. Potser **capellina** f. Capa amb caputxa, de matèria plàstica, que utilitza l'excursionista en cas de pluja. «Ben aviat, i amb les capelines regalimant aigua per tots costats, arriben a les bordes...» (MUN 738, P363). El mot «capelina» és d'ús normal, però no prou fonamentat lingüísticament. Fóra recomenable de dir-ne **capellina**, ja que sembla derivar de «capell» (que és a la vegada derivat de «capa»). Com a accepcions de **capellina**, llegim al DCVB: «peça de vestit que cobreix el cap i les galtes» i al DLEn «peça de roba que les dones portaven al voltant de la cara i que encara avui hom posa

a les imatges de la Mare de Déu i d'algunes santes».

Coromines relaciona la paraula **capellina** amb capell, del qual «una sèrie de variants sufixals no s'aparten gaire del sentit de «cobrecap», en part més afins a la idea de «capell, capellina», en part més a la idea de «caputxa» i coses anàlogues» (Diccionari Etimològic i Complementari de la Llengua Catalana, vol II, p.527) (DECL).

7) Llenguatge característic

Tota àrea temàtica, i més les activitats esportives, tenen un llenguatge específic, podríem dir-ne un argot, sovint només intel·ligible per a aquells que les practiquen. Farem, doncs, i a nivell informatiu, una breu referència a alguns mots i expressions que formen part del món de l'excursionista i del seu llenguatge peculiar.

tàpia f. – Paret natural, objecte de l'escalada.

pati m. – Timba o abisme que envolta l'escalador (Rod 104). Fins i tot escrit: «Hi ha un immens pati, i llucó fissures a la verticalitat que es tornen tenebres de terror!» (MUN 732, P. 75).

rampa f. – Escalada fàcil, a l'abast de qualsevol. (Rod 104).

ferralla f. – Conjunt d'estris, generalment metàl·lics, emprats per l'escalador. (Rod 103).

flor f. – petita ruptura a les fibres exteriors de la corda.

vol (de voler) – Caiguda imprevista –o provocada– de l'escalador, generalment de més d'uns 2 m.

bústia f. – forat més o menys gran a la roca, on poder agafar-se còmodament.

a pèl – En una escalada, fer-la

completament en lliure i sense ajuda.

Actualment aquesta expressió s'ha substituït sovint per «solo integral», no gens convincent, modalitat del **free** (lliure), usat també com **fer free** «té frí», o bé **free solo**, proposat com a **solitari integral** (MUN 742, p. 551). Amb tot, també sobre el paper: «els llargs són quasi sempre a pèl, és a dir, sense assegurances intermèdies» (MUN 738, p. 341).

sacar – Acció de caure, generalment penjat de la corda (Voc. BM). «Fer un saco» [sáko] (ara en diuen «saque») significa, doncs fer una caiguda mentre s'està escalant, qualsevol que en sigui la causa (Voc. EM). **Saco**: caiguda de l'escalador que resta penjat i suspès de la corda (Rod). No sabem quin origen té aquesta locució de caire-castellà, amb una llarga tradició entre els escaladors, ni quin equivalent fóra prou vàlid. Segons el DCVB, **saco** vol dir també bac, caiguda violenta, a Eivissa, i és pronunciat «sáku». Podria ser una solució?

I, per acabar, dues paraules freqüents i habituals entre els participants excursionistes d'una **travessia** (o **travessada**, i ara, també, a la fi, **travessa**) de muntanya **mitjana** (i no **mitja**; com se sent sovint), i que caldria tenir en compte:

sifó m. – Es diu «fer un sifó» o bé «fer una **sifonada**» del tram de recorregut en què un fort descens és seguit immediatament d'un pujada costeruda. El PDE recull: «fer sifons: es diu del camí que presenta moltes pujades i baixades». De fet, no és més que una extensió de significat del sifó característic d'espeleologia, i de la construcció hidràulica, que té forma d'una U (no «invertida», com figura al DLEn) i permet salvar un riu o una depressió de terreny.

ganyips m. pl. – Dit del conjunt de fruites seques barrejades que es porten a la muntanya com a aliment. Ha donat derivats com **ganyipada**. «Després de menjar quatre ganyips deixo el Cap de Broate» (MUN 737, p. 316). «... m'aturo una estona a fer una ganyipada» (MUN 731, p. 19). Diu Coromines: «Ganyips «el menjar» i ganyipea «acció de menjar», argot... mot incorporat a l'arrel i el sign. de **ganya**, però d'arrel gitana: **caló** cast. **gañipeo**...» (DECL, vol IV, p. 349).

Amb aquesta comunicació només hem volgut oferir un ventall d'exemples que mostren un estat d'ús de la llengua dins un vocabulari no prou assumit pels seus usuaris, ni prou fixat als diccionaris normatius, i, a la vegada, obrir unes possibilitats de regularització que podrien portar a la confecció del segon diccionari català de l'excursionisme.

Barcelona, abril de 1986

LA GASTRONOMIA POPULAR, AL CARRER

Modest Montlleó i Espasa

Els excursionistes, en el transcurs de l'any i sense proposar-nos-ho, ens trobem, a viles de muntanya, amb actes de caràcter local que responen a ancestrals tradicions com jubileus, aplecs o mercats i amb altres de més recents, com concursos diversos, caminades, diades gastronòmiques, etc. Però és en ben comptades vegades que la nostra revista se n'ha fet ressò, si excloem la parcel·la «D'ací d'allà» que en dóna notícia de forma esgarçada.

Antigament ho féu el nostre enyorat «Butlletí» (per cert, molt consultat avui). Els redactors de principis de segle s'inclinaven vers una puntual informació de temes, locals o comarcals, que ara serveixen per aprofundir l'estudi de la idiosincràcia dels costums populars, i per conèixer les peculiaritats més característiques del nostre país. Els nostres pobles de muntanya estotgen unes vivències arrelades i les promouen amb goig per llur singularitat original.

Avui tenim una notícia puntual, una diada que ha arribat a la sisena edició, amb èxit creixent: la «Diada de la Truita d'Espinacs en Suc», d'Ulldemolins (Priorat).

El segon diumenge de març, dins la Quaresma, el poble prioratí d'Ulldemolins celebra una diada gastronòmica per potenciar la truita d'espinacs en suc, un plat típic de la contrada durant el temps quaresmal. Aquesta diada fa aplegar-hi moltíssimes persones encuriosides pel tast del menjar ulldemolinenc, que ha merescut una informació il·lustrada a «la Història Gràfica de Catalunya, dia a dia».

Un bon dia, un erudit foraster que feia recull de receptes culinàries pròpies de la pagesia va descobrir que, a Ulldemolins, se'n confeccionava una que va considerar original: la truita d'espinacs en suc. En acomiadar-se del senyor rector, mossèn Joan Roig, li va suggerir de fer-la conèixer. I, reunit amb la Comissió de Festes, van preparar un concurs que va començar l'any 1982 i que ha reeixit molt bé.

Encara que pugui tenir una certa afinitat amb el «Ranxo de Ponts», la «Gran paella de Bagà», el «Romescu de

Tarragona», la «Festa dels Traginers de Balsareny», l'«Arròs de Ribes de Freser» o el de sant Fruitós de Bages, etc., la diada ulldemolinenca presenta l'al·licient de la preparació de la truita davant del públic assistent. Es pot dir que, si el plat típic conté algun secret, queda al descobert en veure fer la truita. Això no obstant, la revelació potser consisteix en la manera de preparar els espinacs. En això sí que moltes persones de ciutat hi descobreixen alguna cosa d'original.

Els concursants que obtenen el primer premi de presentació i degustació, l'any següent són cridats a elaborar la truita i preparar el suc al davant del públic. És en aquell moment quan tothom pot veure com els espinacs van en «viu» a la paella, ni bullits, ni congelats; això sí, prèviament «murfits» (una paraula local que no trobem al diccionari, però molt vàlida

per aquesta funció reductora; «murfits» és com quedem d'expressats els espinacs dins d'un ribell amb un xic de sal, com si volguéssim rentar roba, fins aconseguir extreure'n l'aigua que contenen; d'aquesta manera, i una vegada escorreguts, un quilo queda reduït sensiblement, i poden anar a la paella tot seguit: com es pot veure, amb aquest procediment els espinacs mantenen la «vivesa» original i no perden el gust característic.

Mentre un guardonat prepara la truita, l'altre, en una cassola de terrissa, fa els preparatius per elaborar-hi el suquet, a base d'oli, julivert, all, farina, pebre vermell i brou de pollastre o de mongetes cuites. La truita s'inclou en el suc i queda banyada per aquest condiment, senzill de preparar, però que dóna a la truita una companyia agradable al paladar.

Els concursants solen embellir les truites amb decoracions capricioses o, també, al·lusives a temes locals o d'actualitat. En algunes ocasions, la truita va acompanyada de mongetes cuites o de talls de bacallà. Com a mitjana, es presenten un centenar de truites a concurs, i el jurat qualificador té molta feina a poder escollir les cassoles millor presentades i premiar les truites millor condimentades.

Cada any s'atorguen tres premis per a cada modalitat, consistents amb trofeus cedits per les primeres institucions catalanes i l'Ajuntament. Tots els concursants són obsequiats també amb un diploma de participació.

Una vegada s'han lliurat els guardons, totes les persones que han presenciat la confecció de la truita i el repartiment de premis són obsequiades amb un tros de truita, pa i vi.

Aquell dia, el poble es desperta al so del Grup de Grallers de la localitat, i fins a migdia hom pot anar al Poliesportiu Municipal, a esmorzar gratuïtament a base de pa torrat, arengada o llonganissa, i regar-ho amb oli i vi del Sindicat. Al mateix temps, pels carrers actuen grups musicals, castellers, esbarts dansaires, etc. Aquesta sisena edició ha proporcionat un atractiu més; l'aparició de la primera *Guia d'Ulldemolins*, original d'Antoni Vitòria i il·lustrada per Raül Borràs.

A la tarda, encara sol haver-hi projeccions de diapositives de color sobre un tema local, a càrrec de l'Agrupació Excursionista Montsant, de la vila. I la diada acaba, entrada la nit, amb un ball al local social.

Diada de germanor que, al llarg del dia, es fa extensiva als visitants, que s'hi troben identificats des del moment que entren pel Cap de la Vila i llegeixen el rètol que els diu: «BENVINGUTS A LA DIADA DE LA TRUITA EN SUC».

Fotos: Raül Borràs.

RUWENZORI – 5.119 m – UN ICEBERG DE LA SELVA EQUATORIAL AFRICANA

(Escalada a la Punta Alexandra del Mount Stanley)

*Lluís Garcia i Villar (President del CAUA)
– Josep M.ª Mèrida i Turell (CEC)*

SITUACIÓ GEOGRÀFICA

El Ruwenzori és a la zona fronterera entre el Zaire i Uganda, a la vertical de l'equador i entre els grans llacs africans (el Victoria, el Tanganyika, l'Eduardo, etc.). Aquesta petita serralada ocupa un espai d'uns 100 Km N-S, i 45 Km O-E. No obstant i això, els principals cims es troben agrupats en una àrea d'uns 15 Km.

Ocupa el tercer lloc d'alçària d'Àfrica, amb 5.119 m a la punta Margherita, del mont Stanley, després del nucli Kilimanjaro, Mawenzi (5.895 m) i del Mount Kenya (5.199 m).

EXPLORACIÓ

Per la pèssima climatologia que sofreix, ha estat batejat pels nadius amb

el nom de «El pare de la pluja», ja que rep aigua o neu uns 300 dies cada any.

El famós explorador Stanley no va veure el Ruwenzori fins l'any 1888, tot i que fa feia 17 anys que recorria aquells paratges. La causa és ben senzilla de saber: cada dia pugen, de la caldejada planura africana, cortines de vapor d'aigua que, en contacte amb les neus perennes, es condensen i formen espessos núvols que amaguen la muntanya.

El conegut alpinista i escriptor M. Herzog, en referir-se en una de les seves obres, a la conquesta del Ruwenzori, escriu: «Tots, sense exceptuar, s'enfosaven en la humitat de l'immens fangar, entremig de la boira i de la pluja; i després d'haver recorregut milers de quilòmetres desafiant-les, el més freqüent era que ni tan sols aconseguissin una visió fugaç de la

muntanya».

Fins l'any 1906, el misteri envoltava el Ruwenzori, junt amb les hostilitats climatològiques i la seva impenetrable selva. Aquell any, Lluís Amadeu de Savoia, duc dels Abruzzos, va organitzar una gran expedició amb més de 200 persones que, després d'una llarga estada al camp de base, va aconseguir arribar als cims dels monts Stanley, V. Emmanuelle, etc. Així es tancava un capítol de la història de les «Muntanyes de la lluna» i començava el de les ascensions a la resta de la serralada, i l'obertura de vies de dificultat a càrrec de prestigiosos himalaiencs com Shipton, Tilman, Gighlione, etc.

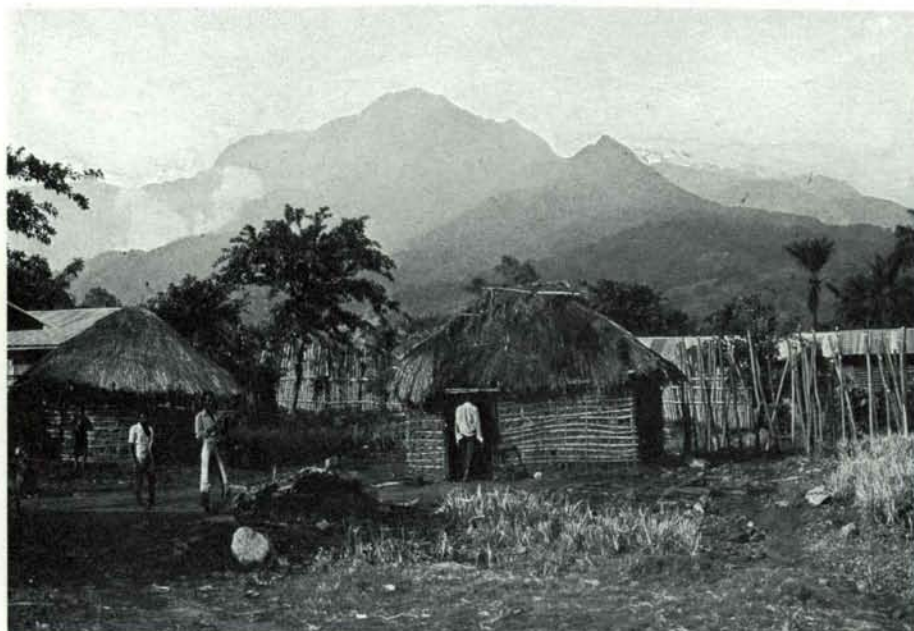
ORGANITZACIÓ DE LA RUWENZORI-85

La vessant amb un accés més fàcil és la ugandesa. No obstant i això, la inestabilitat política de la zona la fa totalment desaconsellable; per aquest motiu, vam decidir anar-hi pel Zaire, tot i que per aquest cantó occidental augmenten els problemes, com són: el camí d'aproximació és més llarg i difícil (es passa per una selva sempre humida), les comunicacions són pitjors i les vies d'escalada més complicades; i tampoc no s'eviten els enotjous controls militars.

L'equip estava format per quatre alpinistes: Elena Rivas, Jerónimo Gómez i els dos autors d'aquest article. Els dos primers, per les seves professions, formaven el tàndem sanitari (del qual, lamentablement, els dos darrers ens n'aprofitarem).

Ateses les característiques de la zona a la qual ens dirigíem, tot el material de muntanya, aliments, medicaments, etc. es va col·locar en bosses de plàstic, i el més sensible a la humitat es va posar, a més a més, en bidons

Muntwanga. Al fons, la serralada del Ruwenzori. (Foto: Josep M.ª Mèrida).

hermètics.

Després d'aconseguir els visats, d'haver-nos injectat les vacunes obligatòries i d'haver començat un tractament preventiu contra la malària, va arribar l'esperat dia de la partida.

RUMB AL ZAIRE

Un cop facturats els nostres modestos 200 Kg d'equipatge, ens vam embarcar cap a Kigali Ruanda, via Brussel·les, des d'on una avioneta Twin-Otter, ocupada només per nosaltres quatre, ens va dur a Gisenyi, al peu de la Serralada dels Virunga, formada per un llarg rengle de volcans, una gran part dels quals són actius, i és l'hàbitat del goril·la de muntanya (una espècie en camí d'extinció).

Des d'aquesta última població, anàrem a Goma (Zaire), per carretera, tot passant pels desagradables controls de passaports, duanes, seguretat, etc. d'ambdós països. Als duaners els entusiasma xafardejar el nostre material de muntanya, desconegut per ells: eren com nens..., però esgotaven la nostra paciència.

Continuàrem el viatge cap a Beni. Vam tardar 14 hores per recórrer 250 Km en un autobús pudent, havent-nos de protegir, a més a més, de les caixes, sacs i animals que a cada

moment ens queien a sobre. Per la finestra, podíem contemplar una gran varietat d'animals: antílops de diferents races, búfals, hipopòtams...; la polsegosa pista travessava la reserva ecològica de Rwindi.

Després de pernoctar a Butembo, passàrem tres hores més en una furgoneta, per a fer només 55 Km i arribar a Beni, indret on allò més destacable és l'agradable hotel que hi ha.

Per apropar-nos a la muntanya, un altre vehicle ens va transportar fins a Muntwanga, punt d'inici de la nostra

aventura.

Férem els tràmits reglamentaris a l'oficina del Parc Nacional, i ens vam allotjar en uns ruïnosa bungalows, que devien haver estat idíl·lics en temps dels belgues. Actualment són envoltats d'una vegetació que ho envaeix tot. Allò que antany havia estat un centre d'estudis ecològics, avui és un cau per treure diners als viatgers extraviats que volen internar-se al Ruwenzori. S'ha de pagar per a tot. I, com és el costum d'aquests països, no responen absolutament de res.

Campament junt al llac Gris.

Llac Negre i estribacions sud de la serralada. (Foto: Lluís Garcia).

COMENÇA LA MARXA D'APROXIMACIÓ

Al mercat de Mutwanga compràrem unes bones provisions de fruits secs i vam intentar de fer alguna fotografia. Però resultà difícil: les dones ens tiraven objectes pel cap, i un militar ens amenaçà d'arrestar-nos.

En Lluís va tenir un accident quan intentava tallar una pinya amb el seu matxet. Al seu diari, escriu: «He comprovat l'eficàcia del nostre equip mèdic. Davant la mirada curiosa de

dotzenes de cares fosques, m'han fet, amb força rapidesa, una sutura perfecta, a ple carrer, a més de 30 °C., i amb una gran quantitat de mosques voletejant al voltant de la meua mà sangonosa».

Els portadors i el guia Sebadega (nom del nostre «protector»), davant la nostra sorpresa, es van presentar a l'hora convinguda. En Sebadega lluí un vell, però polit, vestit militar i un fusell de museu per «defensar-nos» dels animals salvatges i dels «bandits ugandesos», segons ell; en realitat, la seva missió consistia a controlar els nostres passos per aquella regió fronterera i, al mateix temps, obtenir diners i algun regal nostre. De tota manera, la seva conducta fou correcta; i, gràcies a ell, en cap moment no tinguérem problemes seriosos amb els portadors.

1.ª ETAPA – REFUGI KALONGE (2.138 m)

La primera etapa era arribar fins a Kalonge (2.138 m), després de superar més de 1.000 m efectius de desnivell, però moltíssims més des del punt de vista pràctic, gràcies als continuats barrancs que cal descendir i ascendir de nou. El sender discorre, en principi, per boscs de bambús i cafeters. Als 1.700 m comença la selva. La vegetació és impressionant: les falgueres imperials són autèntics arbres de més de 8 m d'alçada, i alternen amb espècies desconegudes per nosaltres. Passem per túnels verds que no deixen veure la claror del dia, i cal fer les fotografies

amb *flash*. El primer portador utilitza un enorme matxet per obrir camí. La flora és molt variada: veiem orquídies, begònies, etc. (Tot estava humit: la nostra roba regalava d'aigua.) Caminem a mitja vessant, i no veiem ni el terra, de tantes plantes que hi ha. Caure per aquests pendents representaria quedar submergits dins densos matolls que ens colgarien complement. Per anar més segurs, utilitzem uns minigrampons, amb unes petites pues que s'adhereixen en aquest terreny tan lliscós i irregular.

Les serps i les sangoneres (de les quals se sent tant a parlar), afortunadament, no feren acte de presència.

Kalonge és com un illot on es poden caminar 15 metres en rodó sense necessitar un matxet. Tot allò que l'envolta, en comptes de ser aigua és una selva impenetrable. Vam dormir a l'esbaldrat refugi que hi ha. (A l'època colonial, devia ser una cabana acollidora; en canvi, ara es troba en un estat de deixadesa lamentable, igual que els altres tres refugis que trobarem.)

Aquella nit tinguérem una batalla amb les formigues que, a més de les seves doloroses picades, tenen l'enutjós costum de menjar-se tot allò que troben, fent un fort soroll. Ens feia la sensació que estàvem envoltats de rates o d'altres animals més grans. Dins del silenci de la nit, encara ressaltava més el so de les mandíbules d'aquests insectes.

La climatologia, tot i la constant presència de la boira, no era dolenta. Haviem escollit les millors setmanes de l'any.

2.ª ETAPA – REFUGI MAHANGU (3.310 m)

Arribar al vell refugi Mahangu, fou dur. Calgué fer 1.200 m de desnivell.

Per les lliscoses arrels, es va guanyant alçada ràpidament. És com una escalada, en què els punts de suport, en lloc de ser pedres, són vegetals saturats d'aigua.

Als 2.700 m, la selva es fa més clara; comencen a dominar els brucs gegantins parasitats de líquens («barbes de caputxins»), que penguin de les branques i donen un aspecte fantasmagòric a tot el que ens envolta. El sòl és una catifa flonja de molsa, calada també d'aigua.

Malgrat l'excés d'humitat, resulta paradoxal com és difícil trobar aigua per beure: però és així. Els finals d'etapa són a les carenes de les muntanyes, i l'aigua és als inaccessibles tálvegs.

Abans d'arribar a Mahangu ens vam

Punta Alexandra. (Foto: Josep M.ª Mérida.)

Des del coll de la morrena, glacera que es despenja del coll Stanley. (Foto: Josep M.ª Mérida.)

aturar en unes rústiques capelles fetes de troncs i fulles; allí, oferirem menjar i unes monedes als desapareguts al Ruwenzori. La visibilitat era nul·la. Les muntanyes, verdes i humides, estaven tapades pels núvols. Vam arribar a la cabana de Mahangu; allí traguérem aigua d'un forat que, segons els portadors era de la pluja; no ho dubto, però feia pudor. La vam filtrar i bullir, i hi afegírem unes gotes de iode.

Davant nostre ja teníem les muntanyes frontereres d'Uganda, i a la llunyania es perfilaven algunes glaceres secundàries.

3.ª ETAPA – REFUGI KIONDO (4.200 m)

El trajecte a Kiondo (4.200 m) transcorre per pendents de fang, aigua i arrels. Als 3.800 m es travessa una zona de torberes, on la possibilitat d'enfonsar-se fins al coll és elevada. L'estadi alpí ha variat: predominen ara els senecis gegantins i les lobèlies exòtiques.

Kiondo és una altra casa de pedra, i es troba en pitjors condicions que les anteriors. Des d'aquí s'albira el Llac Negre i el Llac Verd. Ambdós fan honor al seu nom. Els cims nevats es comencen a veure bastant detallats: Alexandre (5.098 m), Moebius (4.925 m), Hélène (4.982 m) i el Savoie (5.005 m). En primer pla tenim el massís de Wasuwameso, que és un mirador de primer ordre, i al qual vaig tenir la sort d'ascendir un dia clar (em va tocar la loteria, com molt bé diu en Josep M.^a). Fins en aquest refugi, hi solen arribar alguns grups de *trekking*.

4.ª ETAPA – LLAC GRIS (4.200 m)

A Kiondo es van quedar el nostre guia i el seu portador. Els altres ens van acompanyar fins al Llac Gris, on vam muntar el nostre campament d'atac. Al cap de dos dies (just el temps que havíem d'aprofitar per arribar al cim) tornarien a recollir els nostres bolic.

En aquesta última jornada d'aproximació es flanqueja la barrera rocallosa de Wasuwameso. Per superar aquesta falla hi ha un gruixut cable, que vam utilitzar tant els portadors com nosaltres. Malgrat la seva espectacularitat, no hi ha gairebé cap dificultat: només és impressionant. De tota manera, aquest dia els natis cobren doble. Voregem el Llac Verd, que reposa en una cubeta-glacera, on les parets circulars que l'encerclen es reflecteixen a les seves misterioses aigües.

Tot és verd, aigua, roques i sòl. Les lobèlies hi creixen, arreu. És el lloc més acollidor i bonic que hem visitat durant tots els nostres viatges. És com ser dins d'una gran maragda. Aquí, la boira i la humitat fan més desagradable el fred que s'hi nota; i la marxa es va convertint en un bany de vapor glacial.

Des del llac vam pujar per un altre bosc de lobèlies, senecis, «plantas eternes», etc. Dels arbres continuen penjant líquens, com si fossin cabelleres de fades. La vegetació havia estat tan maltractada, que teníem la impressió de vagabundejar per un cementiri vegetal, ple d'arrels i troncs, de formes humanes putrefactes.

El Llac Gris (4.200 m) ens va rebre amb una boira molt espessa. Els portadors van desaparèixer i ens deixaren amb les dificultats. Vam muntar les dues tendes.

El lloc era acollidor. Davant nostre s'alçava la punta Alexandra, del mont Stanley; però, com sempre, només en vèiem la part inferior. Abans que fosquegés, férem una incursió fins al peu de la glacera.

Es veia accessible, però no sabíem si agafar el corredor de neu de l'esquerra o bé el que resta més a la dreta. Sabíem que, el de l'esquerra, havia estat escalat l'any anterior.

Vam arribar fins a la collada de la morrena, des d'on es veu una vista de perfil d'ambdós corredors: es veuen molt drets. En Josep M.^a i jo decidírem sortir a mitjanit, però sense una idea clara de per on atacariem.

A les dotze de la nit, no hi ha qui es llevi! Amb prou feines si havíem dormit. Portàvem dues nits molt inquietes. A Kiondo, a plena foscor, es va desprendre una pedra del sostre. Hi hagué una certa confusió i, suggestionats per en Sebadega, creïem que els «bandits ugandesos» es trobaven a l'aguait. Aquest fet ens va desvetllar durant la resta de la nit.

A l'alba el temps era esplèndid. L'Elena i en Jeroni no es trobaven bé. En Josep M.^a i jo decidírem partir. Era tard, però ens repartírem el material d'escalada i ens acomiadàrem dels companys.

PUNTA ALEXANDRA. MONT STANLEY (A 10 m del cim)

Ens carregàrem les motxilles i vam començar a remuntar els pendents que ens aproximaven al peu de la morrena. Ascendírem tranquil·lament, sense dificultats, fins a la glacera, on ens lligàrem als nostres *baudriers*.

Decidírem agafar el corredor de la dreta. Semblava menys exposat que el

de l'esquerra, a causa de les allaus que podien desprendre's de la piràmide terminal de l'Alexandra, i que inevitablement haurien d'escombrar-la.

A mesura que el corredor s'anava inclinant, apareixia, per sota de la neu pastosa, un glaç fràgil i trencadís, que motivava una total inseguretat. Apuntàvem les puntes frontals dels nostres grampons amb suavitat, gairebé amb afalac, intentant que aguantessin el nostre pes sense trencar la capa de glaç podrit. Malgrat tot, el glaç cruixia i els nostres peus baixaven uns centímetres, fins a retrobar-ne un altre de més sòlid que ens ancorés durant uns segons abans d'iniciar de nou el mateix moviment. (No es pot escalar a les 11 del matí, en ple equador, ni pretendre de trobar-hi neu i glaç en bones condicions...) De tota manera, el dia era clar i blau. Calia aprofitar-lo!

Asseguràvem les reunions amb els nostres piolets i el piolet martell; i, quan podíem, hi introduïem un cargol de glaç.

El corredor va arribar a la seva fi, el pendent es va anar suavitzant, i el *plateau* Stanley semblava a prop. Avançàvem en diagonal, entre neu profunda.

Semblava que el temps empitjorava. Arribàrem al *plateau*, lloc on és molt fàcil extraviar-se: la boira ens va abraçar completament.

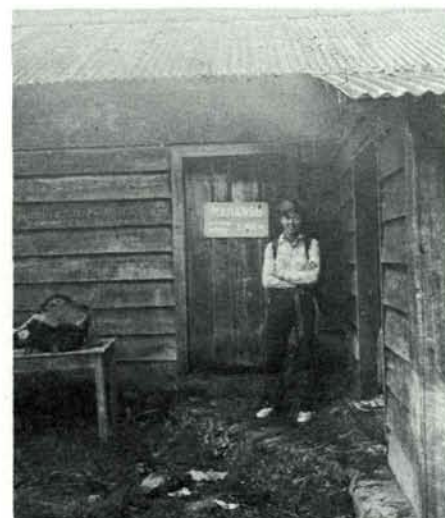
Dubtàvem: era tard, i no es veia res. No sabíem què fer! Hi vam clavar una banderola de color taronja.

Al cap de 20 minuts, semblava que s'anava aclarint lleugerament i, al davant nostre, vam veure unes petjades. Era possible de coincidir amb algú en aquella muntanya?

Doncs, sí! Era casualitat, però l'evidència era clara. Les petjades eren recents i provenien de la vessant oriental ugandesa.

Les anàrem seguint al llarg de tota l'aresta de neu. No sabíem l'amplada

Barracó-refugi de Marangu. (Foto: Lluís Garcia).

Llac Verd. «tot és verd l'aigua, roca, terra» (Foto: Josep M.ª Mérida)

Contrafort final de Punta Alexandra; a la dreta, al fons, Punta Margherita. (Foto: Lluís Garcia.)

A plena selva, descans dels portadors.
(Foto: Josep M.ª Mérida).

Josep M.ª Mérida i Lluís Garcia descansant, ja a l'etapa final de descens.

que tenia, ni la caiguda que teníem a dreta i esquerra. Ens la imaginàvem, però no la vèiem.

Van passar unes hores, i semblava que l'aresta s'acabava. L'altímetre marcava més de 5.000 m; el cim devia ser a prop, però encara anàvem a les palpentes.

De sobte, la boira començà a desaparèixer, i a perfilar-se la punta Alexandra, fins que la boira s'esvaï el tot: davant nostre s'estenia una bellíssima aresta mixta, de neu i roca; i, al final d'ella, el cim. A la nostra dreta, separada per una collada, hi havia, blanca i radiant, la Punta Margherita.

Els autors de les petjades ja eren al cim. Els raigs de sol començaven a tenyir de rosa el paisatge de les alçades. Hi havia una atmosfera transparent, diàfana.

A sota, les boires jugaven capriciosament per entre les valls, mentre que nosaltres ens trobàvem, al damunt de la incipient obscuritat de les valls, a plena llum.

Érem a 10 m de la punta. El meu company, que en aquell moment anava a primer de la cordada, es va trobar, de sobte, amb un petit mur de roca reliscosa. El va voler esquivar per la dreta, pel sérac: no fou possible: s'esllavissava. De nou, es va llançar

sobre la roca: relliscava. Baixà un altre cop. Però, per on havien pujat els dos homes que ja trepitjaven el cim?

En Josep M.^a, en veure que era tardíssim, no vacil·là i es llançà de nou cap al muret. No portàvem material d'escalada per roca: no coneixíem l'existència d'aquest pas (és possible que en altres anys estigués recobert de neu i es pogués pujar perfectament amb grampons).

Escalava per una petita fissura molt fina. Ja era a dalt! De sobte, el veig vacil·lar: no troba suport, li rellisca un peu i cau desde quatre metres.

Per l'expressió del seu rostre noto que s'ha fet mal. Intenta aixecar-se, però el genoll dret no l'aguanta bé...

La situació és delicada: sols, al cim de la muntanya més solitària d'Àfrica i a punt de l'obscuritat total. Pensem en els dos escaladors que són a dalt: ja són lluny. Ens havien saludat, amb gran

encara li feia més mal.

El terreny era més fàcil: una gran vessant d'un pendent mitjà; però la neu era més profunda i falsa, cosa que li causava una gran inestabilitat i el va fer caure més d'un cop. En alguns moments, intentava lliscar per la neu, mentre jo l'assegurava. No funcionava: la neu era massa tova i s'hi quedava clavat.

Sabiem ben sabut, tot i que cap dels dos no ho deia, que un rescat, allí, era impensable. No hi havia ningú al voltant nostre, excepte els nostres dos companys del campament de base.

Arribà la nit. A la llunyania es veien grans llamps. El meu company anava lentíssim, i jo, lamentablement, no podia fer gran cosa per a ell. El cel era molt vermell: tot el que ens envoltava era sublim, fora de tota imaginació.

Les nostres llanternes frontals, i sobretot la llum que irradiava la Lluna,

llançàvem al fons, sense saber ben bé on aniríem a parar.

Després d'unes dues hores, l'esperó va anar perdent verticalitat, fins que ja ens vam veure sobre la morrena. Per penyals de roca, gairebé a les fosques, anàrem buscant el millor camí. A la llunyania es veia una llum: era l'Elena, que venia trobar-nos.

El Josep M.^a trontollejava. Havia resistit fins a l'últim moment; però, a pocs metres del campament, es va desplomar: havia arribat gairebé al límit de les seves forces. Pocs hauríem aguantat allò amb tanta fermesa i serenitat, com les que demostrà en tot moment.

RETORN A LA CIVILITZACIÓ

A migdia, els portadors, amb cara de fred, anaren arribant; es van quedar mirant les petjades que es veien a la Punta Alexandra, i no entenien el tipus de passió que ens impulsava a pujar fins allà dalt.

La tornada va ser molt dura pel nostre company. Tot i que utilitzava un piolet com a punt de suport, anava balancejant-se. El vam encordar. Quan relliscava, el reteníem des de darrera...

Les etapes van ser molt dures. Les férem amb el doble de temps del calculat. Per fi, vam arribar una altra vegada a Mutwanga, on ens veiérem forçats a passar una altra nit en aquella cabana plena de bestioles de totes les espècies i amb una calor horrorosa.

L'endemà, un «Toyota» ens va deixar a la porta de l'hotel de Beni. A l'hospital, un ajudant de metge ens va rebre amb un tiracòdols a les mans: quina poca serietat! Ens va dir que, per fer-li unes radiografies, era millor que esperéssim arribar a Espanya, ja que ells trigaven unes dues setmanes a obtenir-les. Després d'aquests aclariments, carregàrem el nostre company en un carretó tirat per dos indígenes i el vam portar de nou a l'habitació.

Vam avançar el nostre vol a Kigali, on deixàrem transcórrer els últims dies, alternant entre una missió catòlica i la piscina d'un hotel de cinc estrelles, tot esperant el nostre avió cap a Brussel·les, per al qual no tinguérem cap possibilitat d'avançar la data de la nostra sortida.

Però, com que tot arriba, també arribà el dia del nostre retorn. Només aterrar a Bèlgica i ens va sorprendre la facilitat amb què es resolía tot. Com era possible que, allà (a Bèlgica), no hi hagués problemes ni embolics?

(Ascensió feta el 30 de juny de 1985.
Via seguida: glacera Stanley occidental,
i aresta S.E. Dificultat: de II^a a IV^a).

Superant la glacera del coll Stanley. (Foto: Lluís Garcia)

nerviosisme per la seva part. Estaven preocupats per la nit, que ens venia a sobre, i ens havien dit: «You are on the top, just a minute». («Sou al cim: només un minut!»)

Calia descendir. El meu col·lega ho feia molt lentament, intentant no articular el genoll, amb la cama dreta recta. Per haver-hi les petjades ben marcades, era com baixar per una escala. Als trams verticals, descendíem de cara a la paret de neu. Les petjades estaven una mica endurides, i això facilitava les coses.

Arribàrem al plateau. Allí, a l'esquerra, es podien contemplar les traces dels nostres esporàdics amics que tornaven cap a la trenca ugandesa. Si bé ja s'havia acabat la perillosa aresta, en Josep M.^a es trobava pitjor: la lesió

ens permetien seguir sense problemes les nostres petjades anteriors. Aconseguíem el punt més alt del corredor, però no podíem internar-nos-hi un altre cop. Era impossible de posar eficaços punts segurs en aquell tipus de glaç. Si a en Josep M.^a li fallava la cama, jo no el podria retenir...

No hi havia cap més solució. Al matí no ens havíem atrevit a posar-nos al contrafort de roca que hi ha a l'esquerra dels corredors: ens feia por que estigués mullat i descompost. Però, ara, la situació havia canviat. Per la roca ens podríem assegurar millor.

Amb una gran paciència, anàrem descendint; la pedra no era tan dolenta com havíem pensat. En trobar una base més sòlida que la neu, l'accidentat s'animà. En algunes ocasions, passàvem la corda pels sortints de la roca i ens

SISTEMA ARAÑONERA: -1.180 m

La fi d'una altra llarga espera

Antoni Inglès i Alcon

GRALLERA DEL TURBON (T-1)
30/8/1987, 00:30 hores

Espero, impacient, que en Jordi acabi de flanquejar el pou; darrera d'ell, passa la Isabel. Sóc el darrer a creuar, i miro bé on poso els peus; una relliscada en aquesta cornisa fangosa em representaria quedar penjat com una botifarra enmig del pou, cosa que, malgrat la confiança cega que tinc en els fabricants de material, no em fa cap gràcia.

A mida que avanço, vaig desinstal·lant la corda que, potser, ens caldrà més endavant.

A l'altra banda em fan senyals perquè

m'afanyi; però jo, que prou feina tinc a evitar el patinatge sobre fang, he iniciat a més una aferrissada lluita contra la corda, que sembla decidida a enganxar-se per tot arreu.

Amb fortes estrebades com a única solució, aconseguixo per fi recuperar la corda i arribar fins on es troben els altres. En Jordi ha començat a grimpar en un ressalt ple de preses que més aviat semblen «de pèl», per la velocitat a què es desfan.

Ja a dalt, la galeria continua amb les mateixes grans dimensions que caracteritza la resta de la cavitat. Estic segur que anem per bon camí; tot coincideix: la situació, la direcció que

porta i, sobretot, el fort corrent d'aire que tantes vegades ens ha martiritzat, però que, de nou, ens està servint com el millor fil d'Ariadna en aquest laberint de roca.

Capbussat en aquests pensaments, no m'he adonat que estic avançant tot sol; m'aturo i, mirant enrera, veig els llums dels altres que apareixen darrera d'un lleuger revolt. En Jordi avança ràpid i amb passa segura; després d'ell, la Isabel procura no perdre'n la roda.

—Ànim! Em jugo el que vulgueu que hi som molt a prop!

Els ho dic cridant, mentre, posant-me de nou el sac a l'esquena, continuo endavant. La flama del carburer, que sempre fa una claror inversament proporcional a la que un voldria, trenca feblement la foscor i, de tant en tant, em veig obligat a encendre la frontal elèctrica per poder veure una mica més lluny.

Aquesta vegada, però, no hi filo res. Després de comprovar que la frontal encara funciona, avanço decidit cap al lloc on la galeria sembla desembocar en un gran pou.

Epl! Potser...?

M'aturo al caire del pou i, amb el moviment automàtic i inevitable que semblen tenir tots els espeleòlegs, agafo un roc i l'engego daltabaix: *Pimmm, pammm, puuummm i sgrgrsssg* (soroll del roc lliscant per una tartera). Quaranta o cinquanta metres.

Epl! Potser...?

Darrera meu arriben corrents els meus companys atrets per l'escandallera que he organitzat, segurament acompanyada d'alguna exclamació fora de to. Amb els llums de tots tres, segur que veurem millor l'altra banda d'aquest pou que... Epl! Potser...?

AVENC DEL CAMI DE L'ARA
6/8/1987, 23:50 hores

Poso el tascó dins el cilindre i emboteixo el tac al seu cau amb tres cops secs de martell; després, silenci... Bé, no exactament: de no gaire lluny, m'arriba una veu que renega. L'Oleguer ja deu tornar a tenir fred. Miro cap on és i sols veig unes llargues cames que surten del lloc on s'ha encabint per protegir-se del fort corrent d'aire.

Faig un nus a la corda, l'entro al mosquetó i l'ajusto fermament. Preparo el davallador, em penjo el sac entre les cames i em deixo lliscar al fons del meandre. Sempre, un moviment darrera un altre.

El meu company baixa fins on sóc i, encara mig encarcerat per l'estona que ha estat entaforat el seu racó, es treu de la butxaca una llibreteta d'espiral i hi apunta unes dades amb un llapiset ultra-aprofitat.

Un equip es prepara per entrar a l'avenc del Camí de l'Ara. (Foto: Antoni Inglès.)

Iniciant la baixada, enmig de la «boira», del pou del Corcó. Avenc del Camí de l'Ara. (Foto: Antoni Inglès.)

—Què Oleguer? Com anem, de fred?

—... (renec). Aquí dalt, el termòmetre marcava 2 graus; però, amb aquest maleït corrent d'aire, a nosaltres ens fot tant com si fóssim a molts graus sota zero.

Fa estona que ens queixem de tot: del corrent d'aire, del fred, del tuf de Reflex que fa l'Oleguer (producte de les cures de la Carme), però sobretot de la mania que tenim d'encaparrar-nos a continuar fent espeleologia.

Per sort, almenys, les indicacions que ens va donar abans d'ahir en Manel s'han ajustat bastant a la realitat; i això vol dir que aviat serem al darrer punt on va arribar ell. I, com a muts testimonis de la seva presència, de tant en tant, unes petjades marcades en els sediments ens indiquen el camí.

Per fi una escultòrica fita, aixecada amb paciència quasi artesana, ens marca el final de l'exploració del nostre predecessor. Aquí s'inicia la nostra feina: conèixer allò desconegut.

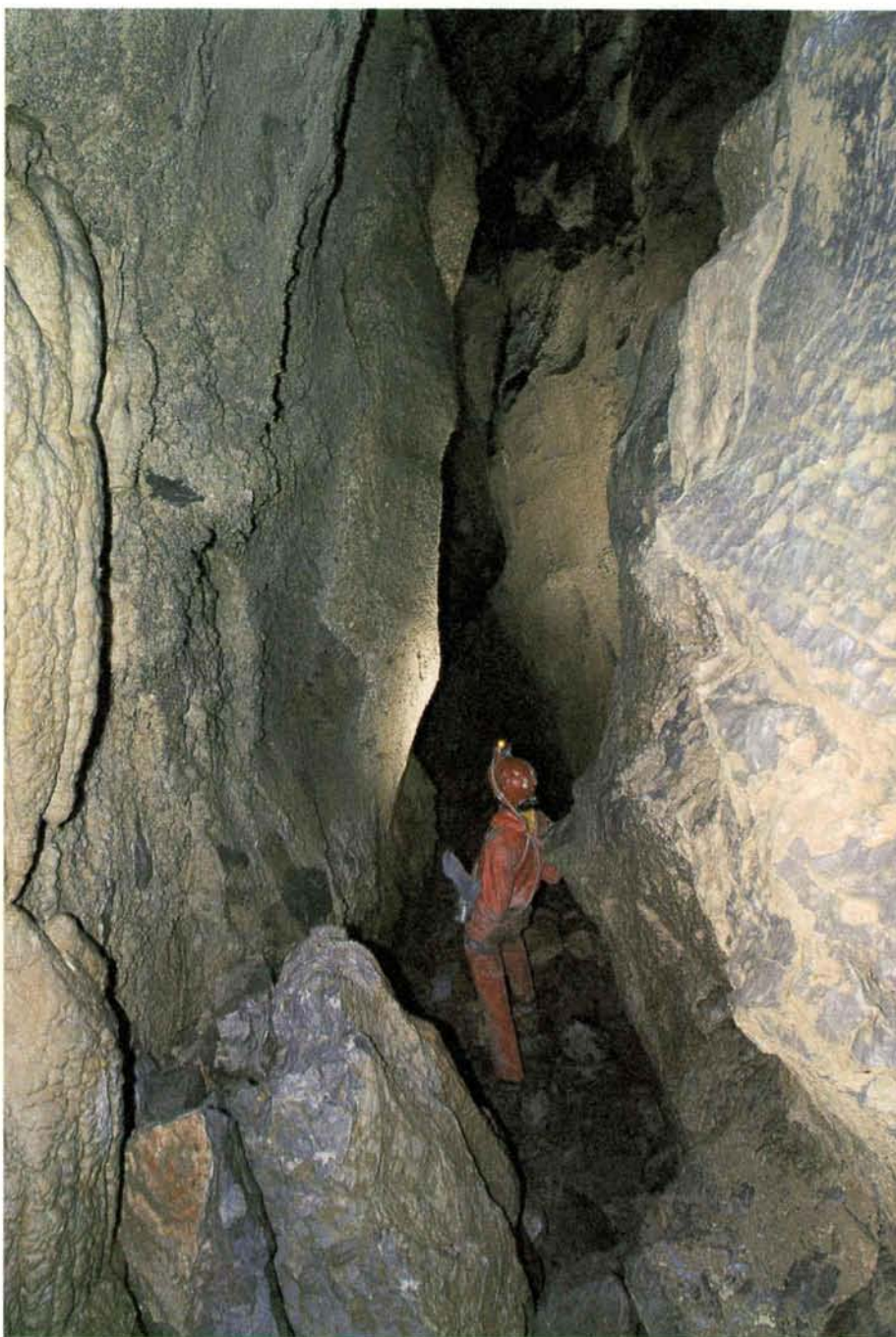
* * *

Conèixer allò desconegut és un dels principals al·licients que té l'espeleologia; es el que des d'un bon començament va fer dedicar-m'hi de ple.

Des dels seus inicis, l'home ha estat empès a explorar allò desconegut: de primer, per la cacera i la supervivència; després, per l'ambició de conquesta; i ara, per una set insaciable de coneixements. Però, sempre, pel «desig d'aventura» (si amb aquestes paraules podem definir l'impuls que ens empeny cap a allò desconegut i cap al perill).

En un món com el nostre, on ja no queda cap muntanya per conèixer (ja que quasi totes han estat pujades o

El sostre es perd a sobre dels nostres caps. Ens trobem a la cota -470. (Foto: Carme Picanyol.)

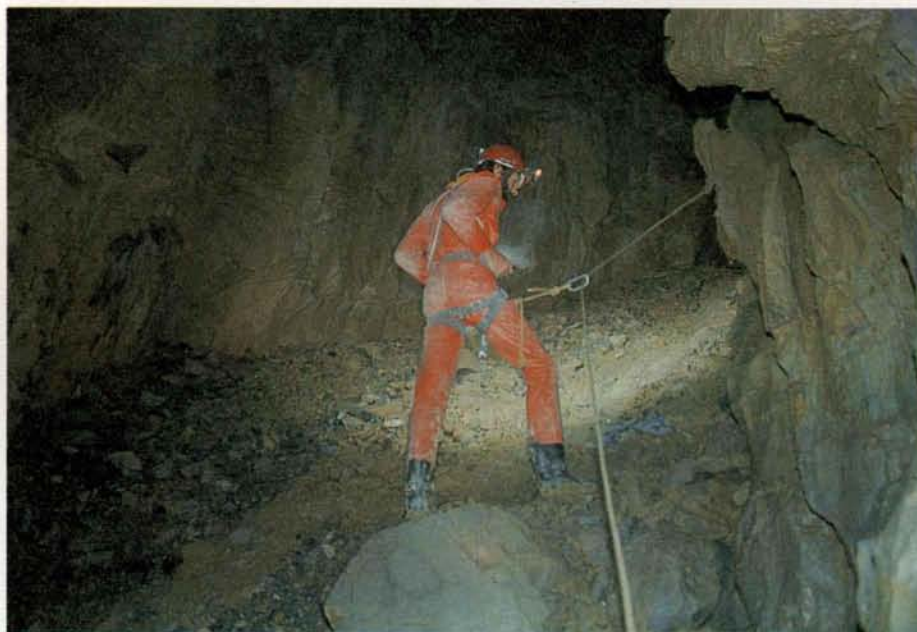

Galeria que, des de Quatre Camins, es dirigeix cap a l'oest, vers l'avenc S-1 (Foto: Antoni Inglès.)

A les rampes de l'avenc del Camí de l'Ara. (Foto: Carme Picanyol.)

Galeria principal entre els avencs del Camí de l'Ara i T-1. (Foto: Antoni Inglès.)

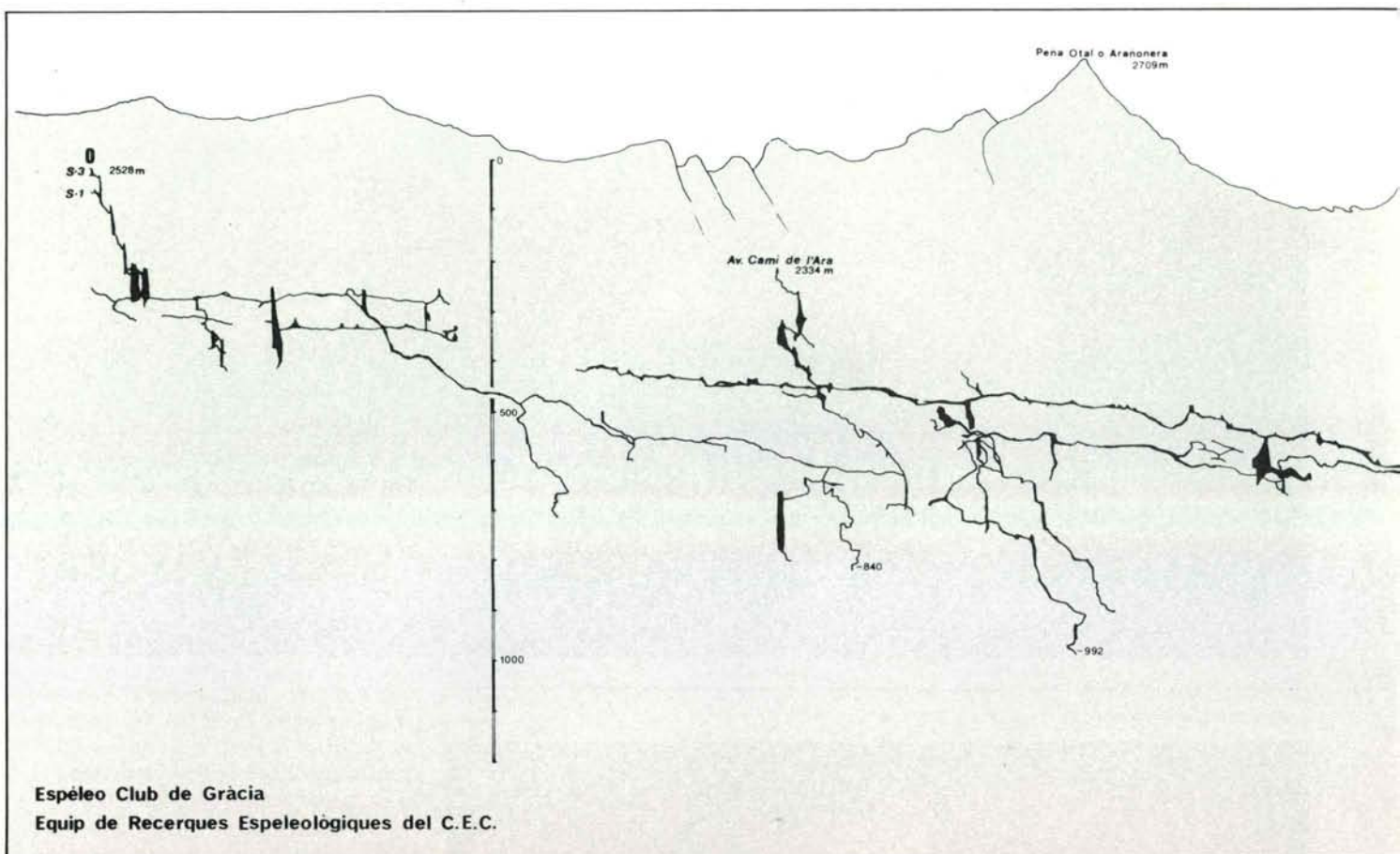

com a mínim, fotografiades i acotades), on ja es coneix l'inici i el final de tots els rius exteriors, on els deserts són creuats continuament per ralles i turistes, tan sols ens queden per explorar alguns fons oceànics, petits sectors de selves tropicals i milers de quilòmetres de galeries, sales, pous, llacs, rius i conductes subterranis que ocupen el subsol d'extenses zones de la superfície terrestre.

No sé quant de tros nou hem explorat, però no hi ha cap dubte que ho tenim bastant pelut per continuar. El pou, on acabem d'arribar seguint el corrent d'aire que hi desemboca, talla totalment la galeria; a més, la seva gran amplada de parets extraplomades ens fa desistir en aquests moments de qualsevol intent de flanquejar-lo. Per altra banda, no veiem gens clar que els trossos curts de corda que tenim ens permetin davallar els quaranta o cinquanta metres que sembla tenir el pou.

Malgrat tot, i després de clavar tres spits i lligar quatre cordes, arribo al fons on, defraudat, constato que és un pou cec: un cul-de-sac sense cap mena de corrent d'aire.

De nou a dalt, i amb un Oleguer mig garratibat pel fred, intentem llucar l'altra banda del buit, unint els focus de llum de les nostres frontals. I, encara que no ho veiem gaire clar, gosariem jurar que la continuació és allà, a uns quinze metres de nosaltres. I, qui ho sap?, potser una mica més lluny hi ha l'anhelat enllaç amb la grallera del Turbón: allò que des de fa un any ens empeny a avançar per aquesta galeria en direcció a l'est, seguint el persistent

GRANS TRAVESSES ESPELEOLÒGIQUES DEL MÓN

Nom	Metres	Situació
1. Sistema Arañonera	1.050	Espanya
2. Sistema Badalona	1.050	Espanya
3. Système de la Coume d'Hyournède	966	França
4. Nettlebed Cave System	867	Nova Zelanda
5. Sistema Purificación	852	Mèxic
6. Sistema Cueto-Coventosa	815	Espanya
7. Complesso Fighiera-Corchia	710	Itàlia
8. Système de la Diau	701	França
9. Raggejavre-Raige	617	Noruega
10. Système de la Dent de Crolles	603	França

i tenaç corrent d'aire. És evident que, tard o d'hora, hi haurem de tornar i atacar aquest flanqueig que ara ens fa girar cua una mica decebuts.

Ens n'allunyem i anem aixecant la topografia del nou tros explorat. Enrera queda la fita que hem fet a la boca del pou per marcar el punt final de la nostra exploració.

GRALLERA DEL TURBÓN (T-1) 30/8/1987, 02:15 hores

... Si, potser!

A una quinzena de metres davant nostre veiem la clara secció d'una galeria penjada i, al seu inici, just al caire del pou, una fita.

La Isabel i en Jordi em mirem,

interrogants.

—Què?

—No hi ha dubte! Hi hem arribat; tot coincideix! És tal com el recordo, però vist des de l'altre costat.

Ens felicitem, encaixem, ens abracem... Fins i tot cridem com a bojos! Res no es prou per expressar la nostra alegria, encara que, en el fons, no ens ho acabem de creure.

Amb l'enllaç de l'avenc del Camí de l'Ara amb la Grallera del Turbón, quinze anys de treball han quedat enrera. I el Sistema Arañonera es converteix en un dels avencs més importants del món.

Pòster: Formació de glaç, al sector descobert enguany a la cova Gelada de la paret llisa, a Pico Fenez. Sierra Tendeñera. (Foto: Antoni Inglès.)

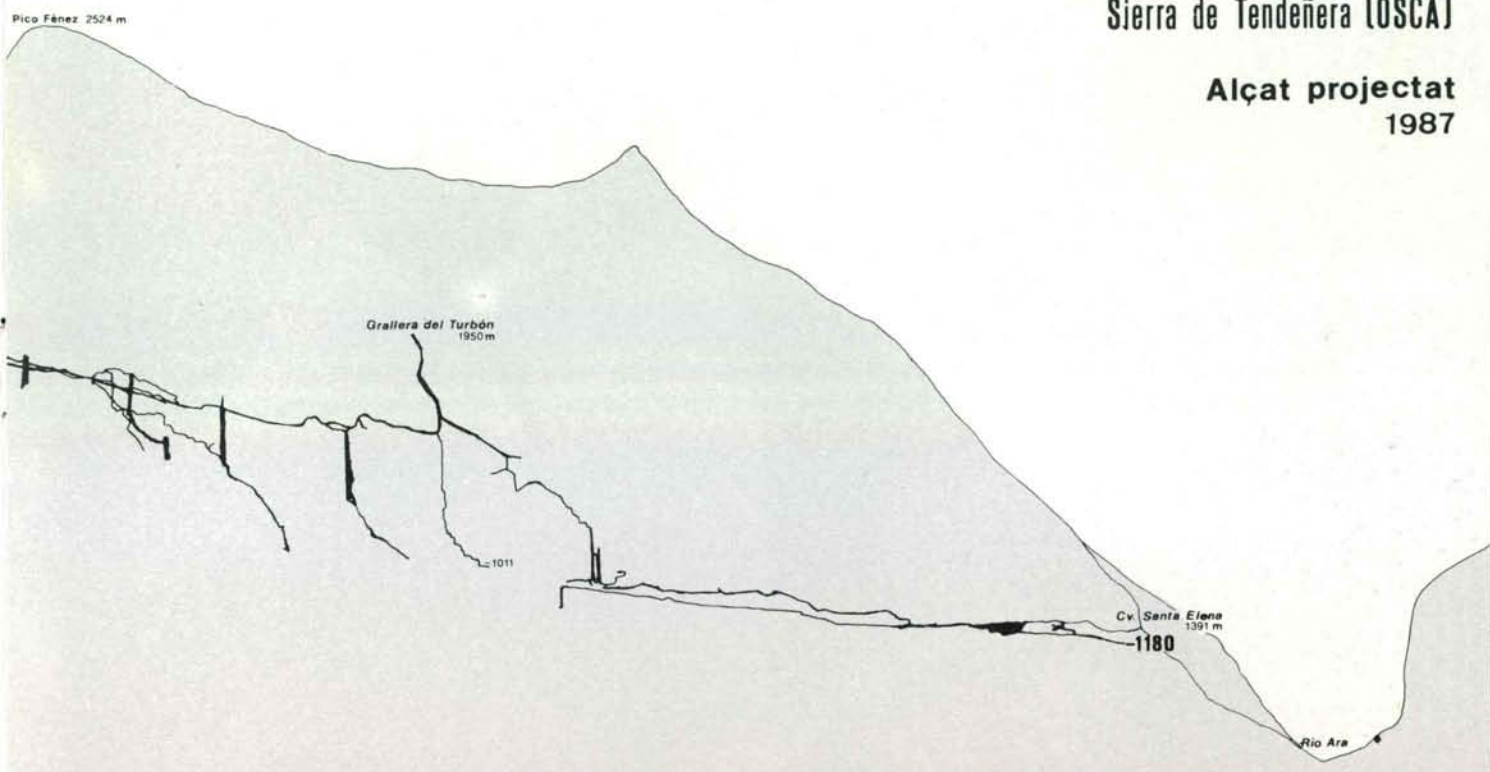
Remuntant la corda fixa de l'Escalada olímpica

Sistema Arañonera

Sierra de Tendeñera (OSCA)

Alçat projectat
1987

(Foto: Antoni Inglès.)

GRANS CAVITATS MUNDIALS

Nom	Metres	Situació
PEL DESNIVELL		
1. Réseau Jean Bernard (-1494, +41)	1.535	França
2. Sistema del Trave	-1.381	Espanya
3. Sneznaja-Mezonnogo	-1.370	U.R.S.S.
4. Ilaminako Ateen	-1.353	Espanya
5. Sistema de la Piedra de San Martín	-1.342	Espanya-França
6. Sistema Huautla	-1.252	Mèxic
7. Gouffre Berger	-1.241	França
8. V.V. Iljukhina	-1.220	U.R.S.S.
9. Schwersystem	-1.219	Àustria
10. Complesso Corchia-Fighiera	-1.210	Itàlia
11. Sistema Arañonera	-1.180	Espanya
12. Dachstein-Mammuthöhle	-1.180	Àustria
13. Jubiläumsschacht	-1.173	Àustria
14. Sima 56	-1.169	Espanya
15. Anou Ifflis	-1.159	Algèria
16. Sistema Badalona	-1.150	Espanya
17. Rivière de Soudet (BT.6)	-1.137	França
18. Sistema del Xitu	-1.135	Espanya
19. Kujbyevskaja	-1.110	U.R.S.S.
20. Schneeloch (-969, +132)	1.101	Àustria
21. Sima GESM	-1.098	Espanya
22. Nita Nanta	-1.080	Mèxic
23. Jägerbrunntrogsysteem	-1.078	Àustria
24. Gouffre Mirola (-936, +110)	1.046	França
25. Vjacheslav Pantjukhina	-1.025	U.R.S.S.
26. Torca Uriello (-1.017, +5)	1.022	Espanya
27. Lamprechtsofen (+995, -10)	1.005	Àustria
28. Coumo d'Hyuernedo	-1.004	França

COMUNICAT DE PREMSA, QUE ANUNCIA L'ENLLAÇ DEL SISTEMA ARAÑONERA:

Les campanyes de l'any 1987, fetes per l'Equip de Recerques Espeleològiques del Centre Excursionista de Catalunya (E.R.E. del C.E.C.) i per l'Espeleo Club de Gràcia (E.C.G.), a la Sierra de Tendeñera (al Pirineu Central) s'han vist coronades per un importantíssim resultat, en aconseguir l'enllaçament entre les diferents cavitats del **Sistema Arañonera**, el qual, amb -1180 m de profunditat, passa a ser la **quarta cavitat en desnivell d'Espanya i la undècima del món**.

Una peça clau en la configuració definitiva del sistema ha estat l'*Avenç Camí de l'Ara*, descobert l'any 1979 i explorat bàsicament durant les campanyes de 1986 i 1987. Altres cavitats d'aquest sistema, explorades abans, són la *Grallera del Turbón* (o *Avenç T.1*), descoberta l'any 1972, la *Cova de Santa Elena*, descoberta l'any 1975 i enllaçada l'any següent al *T.1*, i l'*Avenç S.1-S.2*, descobert l'any 1977.

Aquest important assoliment és el resultat de quinze anys d'exploracions, començades per l'E.R.E. l'any 1972, en les quals, a més a més, han participat el Grup d'Investigacions Espeleològiques, del Club Excursionista de Gràcia (G.I.E. del G.E.C.) -des de 1974 a 1979-, i l'E.C.G., a partir de 1980.

L'enllaçament de l'*Avenç S.1-S.2* amb el *Camí de l'Ara* tingué lloc el dia 2 d'agost, quan uns espeleòlegs de l'E.C.B., provinents del *S.1-S.2*, arribaren a unes galeries ja explorades del *Camí de l'Ara*. Dos dies després, uns espeleòlegs d'ambdós grups es van trobar a l'interior de la cavitat.

La posterior unió del conjunt *S.1-S.2/Camí de l'Ara* amb el *T.1/Santa Elena* fou portada a terme per espeleòlegs de l'E.R.E. provinents d'aquesta última cavitat, el dia 30 d'agost, quan van reconèixer galeries prèviament explorades de l'*Avenç Camí de l'Ara*. D'aquesta manera, restaven enllaçades totes les grans cavitats del **Sistema Arañonera**.

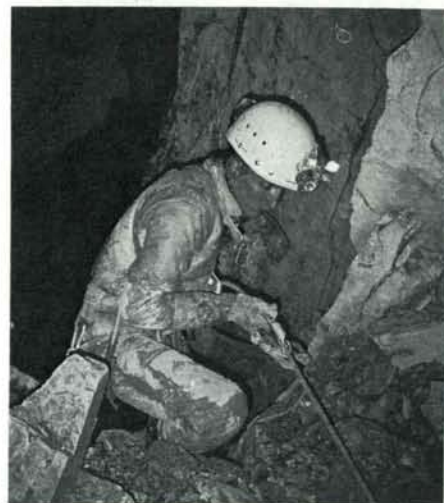
Actualment, és possible de fer-ne la travessa entrant-hi per la boca més alta de l'S.3 (alt. 2.258 m) i sortint-ne per la *Cova de Santa Elena* (alt. 1.137 m). Nogensmenys, l'espeleòleg es veu obligat a passar per una galeria que es troba 13 metres a sota de la boca de la

cova, per la qual cosa el desnivell total que ha de vèncer és de 1.150 m. Aquesta mateixa galeria descendeix 29 m més fins al punt més baix del conjunt (profunditat total: -1.180 m).

La longitud total de les galeries actualment explorades al **Sistema Arañonera** supera els 26 km. Les possibilitats d'augmentar aquesta longitud en un futur són grans, ja sigui mitjançant l'exploració de noves galeries a l'interior del Sistema o bé amb la unió de noves cavitats que puguin haver-hi.

Equip de Recerques
Espeleològiques (C.E.C.)
Espeleoclub de Gràcia.
(Barcelona, 8 de setembre de 1987).

Sortint del pou de l'Escalada olímpica.
(Foto: Antoni Inglès.)

GRANS CAVITATS A L'ESTAT ESPANYOL

Nom	Metres	Situació
PEL DESNIVELL		
1. Sistema del Trave	-1.381	Astúries
2. I laminako Ateen	-1.353	Navarra
3. Sistema de la Piedra de San Martín	-1.342	Navarra-França
4. Sistema Arañonera	-1.180	Osca
5. Sima 56	-1.169	Cantàbria
6. Sistema Badalona	-1.150	Osca
7. Sistema del Xitu	-1.135	Astúries
8. Sima GESM	-1.098	Màlaga
9. Torca Uriello (-1.017, +5)	1.022	Astúries
10. Pozo de Cuentalbo	-980	Lleó
11. Torca del Jou de Cerrredo	-912	Astúries
12. Pozu Cabeza Muxa	906	Astúries
13. Torca T.173	-831	Cantàbria
14. Avenç Badalona	-830	Osca
15. Sistema Garma Ciega-Cellagua	-825	Cantàbria
16. Sistema Cueto-Coventosa-Cuvera	-815	Cantàbria
17. Complejo Cemba Vieya-Parodia	-810	Astúries
18. Sima Tere	-792	Cantàbria
19. Torca Tejera	-758	Astúries
20. Sima del Florero	-729	Cantàbria
21. Cueva Buchaquera (-607, +107)	714	Osca
22. Sistema de Añellarra	-711	Navarra

PEL DESENVOLUPAMENT

1. Complejo Ojo Guareña	89.071	Burgos
2. Red del Silencio	53.000	Cantàbria
3. Sistema de la Piedra de San Martín	51.200	Navarra-França
4. Sima del Hayal de Ponata	32.000	Biscaia-Àlaba
5. Sistema de los Cuatro Valles	31.506	Cantàbria
6. Sistema Cueto-Coventosa-Cuvera	30.339	Cantàbria
7. Sistema Arañonera	26.000	Osca
8. Sistema de la Vega	20.063	Cantàbria
9. Cueva de los Chorros	17.000	Albacete
10. Red del Hoyo Grande	16.614	Cantàbria

Llista provisional, a la qual caldrà afegir, quan es coneguin, els altres resultats de les campanyes de l'estiu de 1987.

PATAGÒNIA. TOTS ELS VENTS

Joan de la Matta.

Fitz Roy. «Via Americana.» (Foto: Gs. de la Matta).

On és, la Patagònia? Com són, les muntanyes de la Patagònia? Fa molt de fred, a la Patagònia? Es cert que el vent sempre bufa, a la Patagònia? Com hi anem, a la Patagònia? On aconseguir plànols de la Patagònia?

Des que a algú se li va ocórrer la idea d'anar a la Patagònia per escalar el Cerro Torre i la va posar, aquestes preguntes van adquirir un sentit nou per a nosaltres. Eren la nostra vida, les nostres vacances, la clau que obria el paradís de l'aventura. Les nostres ments es recreaven pensant-hi. Imaginàvem respostes (les rebutjàvem per absurdes, per, després, reconsiderar-les. ¿Per què no?).

A poc a poc, les imaginacions desbordants cediren el pas a la informació bibliogràfica. Llibres i revistes desfilaren davant els nostres ulls. Lionel Terray, Casimiro Ferrari, Leo Dickinson, Phil Burke.

Mil qüestions ens assaltaven de sobte, de nit, i no ens deixaven dormir. Ballaven davant nostre. N'escollíem les rialles provocatives. Respondre-hi és el principi de l'aventura; respondre-hi es preparar una expedició.

- Una expedició?
- Oh! Bé..., com vulgueu: una excursió llarga!

Pujada amb cavalls al camp de base Maestri

Per traslladar-nos al camp de base, fem un transport amb els cavalls d'en Rodolfo Guerra, el gaucho que viu al començament de la Vall, a la Estancia del Rojo.

El Guerra és un home petit, d'ulls brillants i rostre de cuir. A l'hivern, viu sol; i, sovint, passa setmanes sense parlar amb ningú. Ara, a l'estiu, les expedicions que vénen li donen la vida, els diners i l'oportunitat de parlar amb la gent.

En arribar al camp de base, i amb l'ajut d'uns *mates*, la popular infusió argentina, el Guerra ens explicà que, no fa gaire temps, quan la pista de terra que travessa la pampa no existia, calien moltes hores a cavall per anar a Calafate, el primer nucli habitat. I, això, comptant que el riu no baixés massa crescut, perquè no hi havia ponts.

Rodolfo Guerra: botes negres fins als genolls, cames arquejades de muntar a cavall, rostre de cuir...

El Cerro Torre

El Cerro Torre era l'objectiu original de la nostra expedició. Es tracta d'una muntanya esvelta i difícil, bàsicament rocallosa, encara que amb gran quantitat de crostes de glaç

enganxades. No és massa alt (només té 3.128 però és en una latitud propera ja a les zones polars i, a més, allà on neixen els vents.

Els italians foren els primers a intentar-ne la conquesta. Dos grups rivals van coincidir a la muntanya, l'any 1959: Bonatti i Mauri, que intentaven pujar-hi pel coll que van anomenar de l'Esperança, i Maestri i Egger, que aconseguiren el cim pel coll que van batejar de la Conquesta. Però, ho aconseguiren de veritat? Els contemporanis van dubtar d'aquella ascensió. El relat era ambigu i confús. No hi havia fotografies. Maestri es va contradir, en algunes ocasions; i, pel que fa a Egger, no podia ajudar gens a aclarir la polèmica, perquè va morir en el descens.

Maestri, ferit per les acusacions, tornà al Cerro Torre per pujar-hi un altre cop. Això fou l'any 1970. No ho va intentar per la mateixa ruta de l'ocasió anterior, el Coll de la Conquesta, sinó per l'aresta S-E, potser perquè sabia les dificultats que l'esperaven a l'itinerari polèmic.

Pobre Maestri! En aquella ocasió, no va poder arribar al cim, per molts pocs metres. Els darrers burins i *copperheads* que acaben la via de l'aresta no foren posats per ell, sinó per l'americà Jim Bridwell, el segon ascensionista.

Avui, ja no té importància si Maestri i Egger arribaren al cim el 1959, ni tampoc si Maestri no ho va aconseguir l'any setanta. Allò important és l'esforç, la tenacitat.

A la Patagònia es pot arribar mil cops a un pas del cim, i mil cops pot sorgir el vent de l'oest que obliga a tornar enrera.

Nosaltres volíem pujar el Cerro Torre.

Tretze dies vam haver d'esperar perquè arribés el primer període de bon temps, i aquest no va anar més enllà de 24 hores.

Vuit dies més de núvols i vent patagònic, i arribà el segon bon temps.

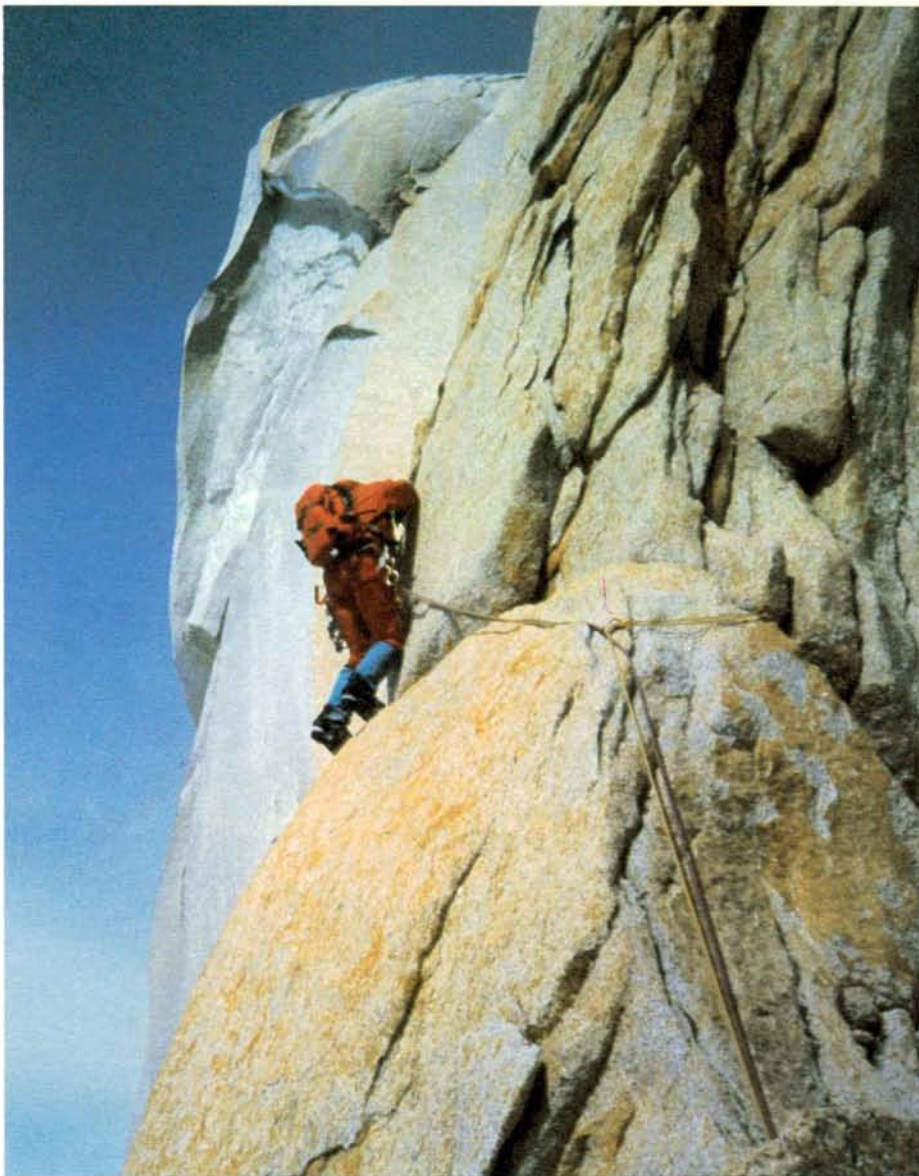
Aquest cop van ser 36, les hores de què vam disposar abans que el Cerro Torre desaparegués de nou sota la venteguera.

Aquest seria, a la fi, l'interval de bon temps més llarg que es produí durant la nostra estada a la muntanya de prop de dos mesos. Però, ai! Nosaltres érem lluny de saber-ho, això!

Fem un bivac al peu mateix del Cerro Torre, sota un gran bloc. A la nit, cadascú visiona mentalment la pel·lícula de l'ascensió de demà. Una pel·lícula que, des de ja fa moltes nits, ens obsessiona. Cadascú s'ho imagina d'una manera diferent. Potser demà podrem fer-ne una d'igual per als quatre. Potser..., només potser!

El Torre es tona a amagar entre els

Els darrers llargs a l'Agulla Guillaumet. (Foto: Gs. de la Matta.)

núvols de l'Oest. Ja no el tornarem a veure en molts dies. Ha estat tan ràpid, que no podem deixar de veure un somriure insolent en la seva darrera imatge.

Vida a les cabanes

Ja han passat dies des que vam arribar en aquests boscos. Hem recorregut el camí de la Vall, pujant i baixant càrregues, unes quantes vegades.

Hem menjat alguna cirera silvestre i bolets. Ens hem exposat a la pluja sense que ens importés gaire. Ens ha sortit sutge dins les orelles, de tant passar les tardes dins la cabana davant del foc.

Ja ens comencem a integrar a la vida d'aquesta ciutat verda, poblada de tota classe d'habitants.

Hem après a viure dins dels boscos: aquests boscos d'arbres retorçats amb formes increïbles; aquests boscos tan humits, plens de sorolls i de màgia.

Cova de glaç. «Paso Superior.»
(Foto: Gs. de la Matta.)

Cúpula de glaç del Cerro Torre. (Foto: Òscar Cadiach).

Ací la vida se simplifica molt. Les preocupacions són poques. Una cabana per passar els habituals dies de pluja continua, encendre el foc, tenir-hi llenya seca. (De tant en tant, imaginem que, un dia, després de ploure, farà sol i bon temps. Llavors parlem de muntanyes i alpinisme, de plans concrets per als dies que vindran i d'estratègies patagòniques idònies.)

Però, també hi havia vida social allí, al bosc. Amb un grup d'argentins de Buenos Aires, que vivien en una cabana més avall, ens visitàvem regularment.

Érem una mena de colons: cada grup, amb la seva cabana i les seves terres. Ens respectàvem el territori i la intimitat, i també alhora ens sentíem solidaris i units als nostre veïns.

De vegades, quan el vent s'enfortia i es ficava per entre els arbres fins el més profund del bosc, i feia trotollar les fustes i els plàstics de la nostra cabana, a un li agradava de pensar que la resta dels pobladors patagònics s'estaven com nosaltres, dins de la seva cabana, davant del foc, xerrant o pensant, tot esperant el dia en què el vent s'aturés.

Canvi d'objectiu

Les perspectives d'escalar el Cerro Torre són escasses de moment, ja que la paret està totalment recoberta de glaç, i caldrien uns dies de sol per netejar-la.

El Fitz Roy, al contrari, permet un atac més ràpid en condicions mixtes.

Així, doncs, aprofitant uns dies de mal temps, fem una excursió per explorar un pas cap a la vall de Río Blanco, que puja fins a la base del Fitz Roy.

Amb l'ajut d'un plànol bastant imprecís, anem identificant les muntanyes, els llacs i les valls de la zona.

És impressionant de veure com la massa de núvols que ens envolta s'atura uns quilòmetres més enllà, al llindar de la Pampa, sense gosar-hi entrar.

Els vents del Pacífic del sud, sempre incansables, llancen amb ràbia els núvols oceànics contra les parets granítiques, i hi provoquen abundoses precipitacions. Però, uns quilòmetres més enllà, els núvols ja han deixat caure tot allò que portaven, i els vents van perdent la seva força enmig de la desoladora pampa seca.

De l'excursió a la Loma de la Pizarras baixàrem xops, però amb un objectiu nou: deixàrem el Cerro Torre per intentar escalar el Fitz Roy.

Atac al Fitz Roy

Un dia, després d'un llarg període dolent, surt un cel ben blau. És un blau

tan intens, tan innocent, que sembla que ha estat així des de l'eternitat.

Nosaltres procurem no perdre ni un segon d'aquest regal, i sortim cap el Fitz Roy. Intentarem la ruta que ens sembla oferir més possibilitats: la via argentina de 1984. De fet, una variant de l'antiga via Terray.

Arribats sota la glacera, prenem les naturals precaucions. Sota la neu recent, immaculada, hi ha esquerdes grans com les voltes d'una església. Ens lliguem a la corda i continuem. Ara ja no cal pensar en els buits que tenim a sota els peus, ni en les petites dificultats que trobem de tant en tant: ara només cal mirar.

Cuando nombro las montañas que los vientos socavaron, cuando nombro a tus glaciares, a los hombres olvidados, sin memoria, ya te nombro, Patagonia.

Cuando nombro tus fronteras, indios, caciques y malones, centauros, relinchos, boleadores, ya te nombro, Patagonia.

Ochenta millones de años se miran desde las piedras que lloran sobre la estepa desolada de mi tierra.

Ochenta millones de años llorando mansas esperas, ñires vientos, soles, lunas, en el lienzo permanente del paisaje de mi tierra.

Patagonia: SUR DORMIDO sobre el viento y las estrellas.

(Flora R. Lofredo; Río Gallegos, 1985)

Al pas superior hi recollim el material que hi haviem deixat durant els dies de mal temps, per anar més descansats i ràpids a l'atac definitiu.

Les hores de marxa van passant lentament, tot deixant un notable cansament en els nostres múscles. Molt avançada la tarda, arribem al capdamunt de la glacera superior. Allí trobem cordes velles: herència d'anteriors expedicions. Algunes estan

Cabanes dels argentins. (Foto: Òscar Cadiach).

desgastades, però necessitem refiar-nos-en. Les expedicions petites aprofiten les restes de les expedicions més grans. Així, ara som alpinistes paràsits, cansats, que pugen al Coll a bivaquejar.

A la fi, amb les darreres llums del dia arribem a la Bretxa dels Italians. El cel s'ha cobert d'un entelat blanquinós. No ens fa cap gracia! La nostra curta experiència patagònica ens ha ensenyat que no hi ha temps intermedi. O és molt bo, o molt dolent. Neguitosos, busquem un lloc pla per passar-hi la nit.

Tenim por de la muntanya i de nosaltres mateixos. Aquesta és ja la quarta vegada que hem tancat motxilles

per anar al Fitz, i la tercera que pugem a la Bretxa. La prudència, la covardia, el valor i la inconsciència es distorsionen, després de tants dies d'esforços i frustracions. Quatre vegades hem somiat desperts i hem pensat que ho teníem a tocar, i quatre vegades el vent de l'oest se'ns ha imposat amb violència.

Al matí ens neguem a acceptar que el bon temps s'hagi acabat. No pot ser! Tal vegada millorarà més endavant. «Som ací per pujar a dalt! Vinga! Només cal que avui aguantil!»

La ràbia, la impotència i la por ens sobrevenen. A dalt, deixem deu llargs de corda infernals i la il·lusió d'un somni que no serà. Cal baixar: ens espera un descens penós i el neguit de veure com

s'acaben els nostres dies d'estada Patagònia.

Resolució final: l'Agulla Guillaumet

Río Blanco: una altra vegada som a casa. Río Blanco, Río Blanco...! Ens agraden les teves cabanes, el teu bosc, la teva font i els teus robinsons que, com nosaltres, s'afanyen a posar la roba a assecar.

Llàstima que ja ens queden pocs dies! Ben aviat haurem d'agafar l'avió i tornar a Europa. El nostre cervell s'haurà d'adaptar a la nova vida, com es va haver d'adaptar, fa dos mesos, a la vida al bosc.

Només ens dol que no hem pogut pujar a cap cim d'aquesta terra salvatge. I, una setmana que ens resta, és ben poca cosa comparada amb el temps que portem ja ací.

Però encara hi ha alguna possibilitat. Anirem a viure al Paso Superior, tot just sota el Fitz Roy. Hi farem una cova i instal·larem la tenda a dins. Així, no ens tocarà el vent i podrem esperar fins que el temps canviï...

Encara vam sortir un dia, pensant que fariem el Fitz Roy: però, un cop, més vam tornar a la cova de glaç.

José Carlos Tomeyo, del grup de bascos, es va quedar amb nosaltres a la cova, en comptes de baixar amb els seus companys a Río Blanco.

Finalment, el 10 de març, el dia aparegué perfectament clar. Era el darrer dia de què podíem disposar a la muntanya. Un altre intent el «Fitz» ens faria perdre l'avió: ens vam decidir per l'agulla Guillaumet, un cim del grup del Fitz Roy, de 2.593 m d'alcària.

La seva paret presentava unes canals que permetien una ascensió ràpida. Per sobre, uns llargs de roca i terreny mixt porten el llom nevad del cim. Amb un sol dia en tindríem prou.

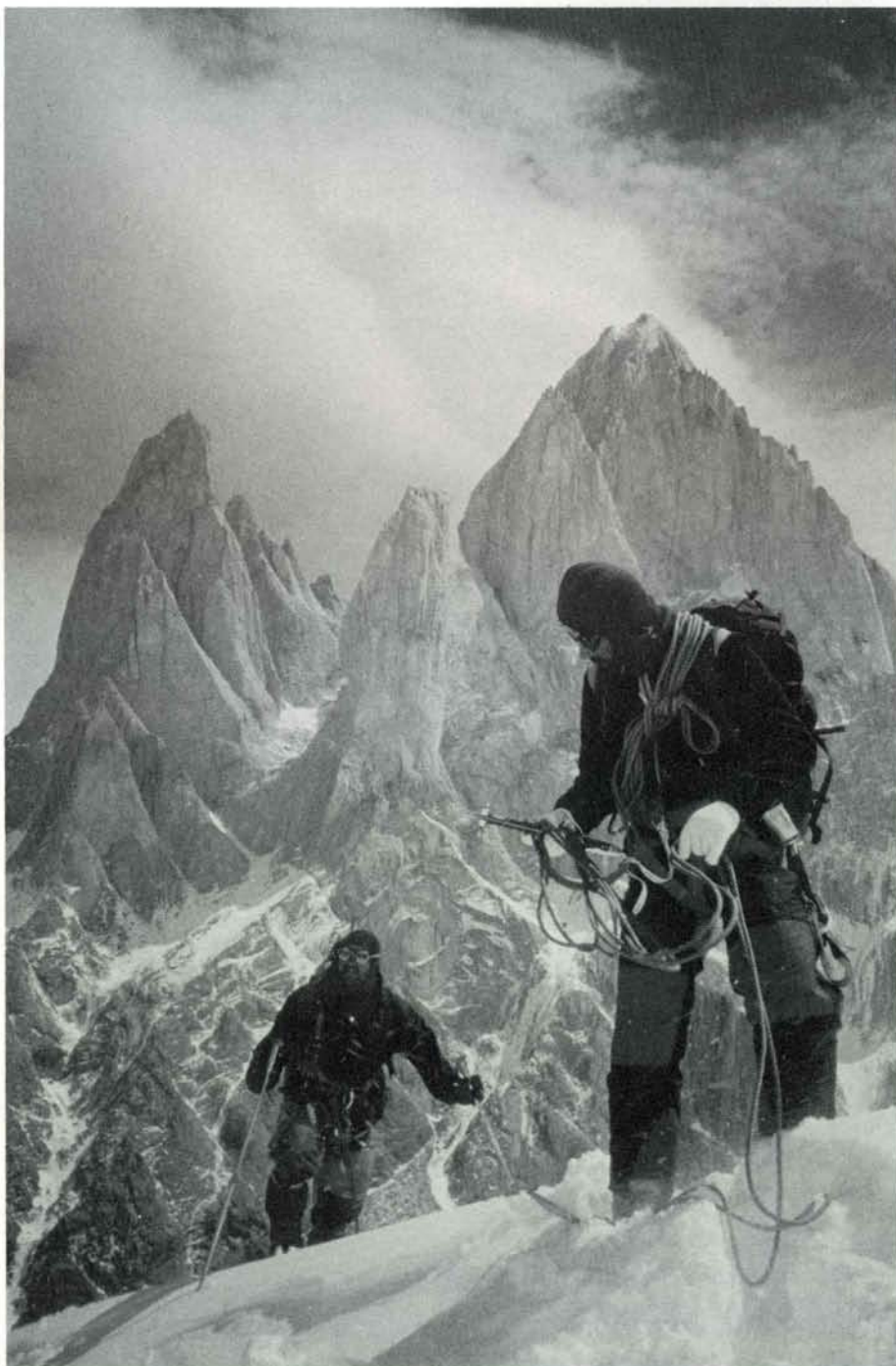
Aquesta ruta va ser escalada l'any 1968, per primer cop, per una expedició francesa dirigida per Couquignot.

Per què resulta tan difícil explicar segons quines coses? De vegades hem fet cims difícils, més alts que l'Agulla Guillaumet. De fet, una escalada sempre s'assembla més o menys a qualsevol altra; en canvi, avui ens sentim esclatar, sobre aquest cim petit, inoblidable.

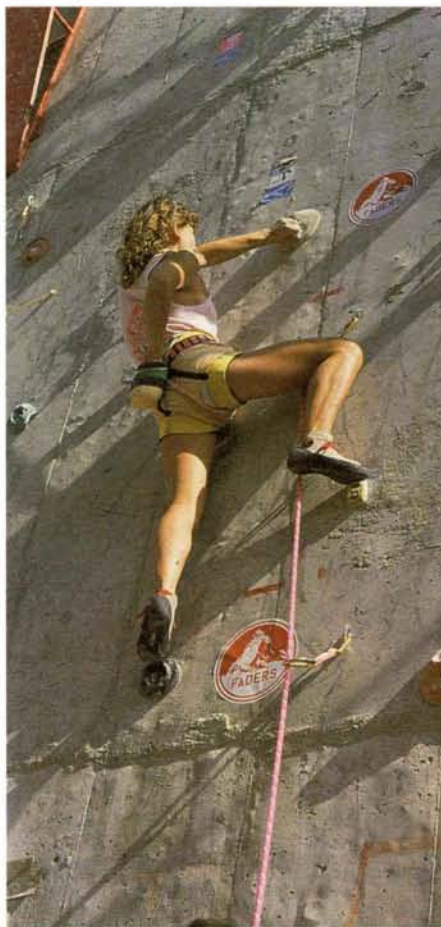
Passa que, l'escalada a l'Agulla Guillaumet, a la Patagònia, s'integra en una experiència que va més enllà de l'alpinisme. És un somiar despert, una altra vegada, aquells somnis de la infància. Ho recordeu? Les cabanes, els fosc, Robinson Crusoe i la seva illa deserta, els grans viatges a terres desconegudes, Jules Verne, Thor Heyerdal. Ho recordeu?

I és que algú, algun cop, va dir que l'alpinisme és un gran joc —d'adults—!

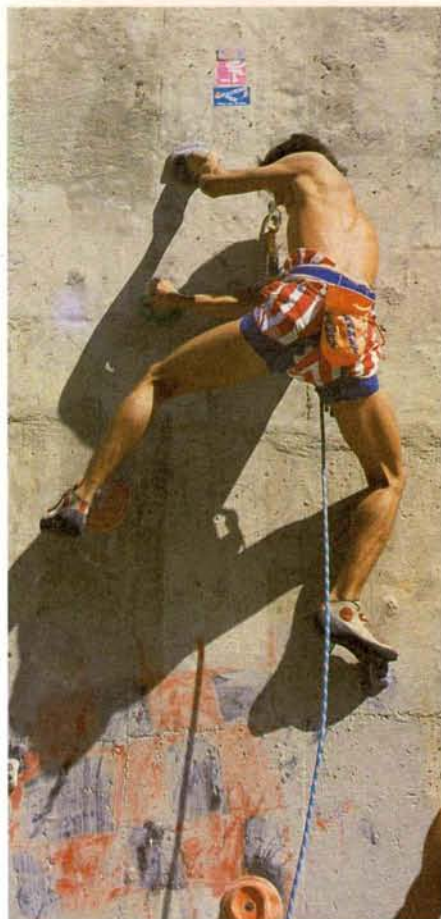
Aproximació al Cerro Torre. (Foto: Gs. de la Matta).

Montse Pascual, la guanyadora femenina.
(Foto: A. Montserrat.)

Tots els participants demostraren una bona preparació (Foto: A. Montserrat.)

BARNA ROCA-87 Competició d'escalada Urbana

Alfred Montserrat i Nebot

No hi ha dubte que l'escalada esportiva està prenent un important auge a casa nostra, i també a tot l'Estat espanyol. Bona prova d'això és la nodrida participació d'escaladors que, durant els passats dies 18, 19 i 20 de setembre, van participar en la Competició Urbana d'Escalada que, sota el nom de Barna Roca, va organitzar el Grup Excursionista de l'Orfeó Gracienc.

Un total de 67 nois i 10 noies, d'una edat compresa entre els 17 i 29 anys, es penjaren per la paret que hi ha entre la plaça de Sanllehy i el carrer de Pompeu Fabra, sota un sol de justícia i la mirada dels curiosos vianants i dels atònits veïns, molts dels quals no acabaven de comprendre què passava.

Des de primeres hores del divendres dia 18, la Guàrdia Urbana va tallar el carrer de Pompeu Fabra, i deixà obert el pas només als veïns, als espectadors i als escaladors que anaven disposats a oferir al públic la millor de les respectives tècniques.

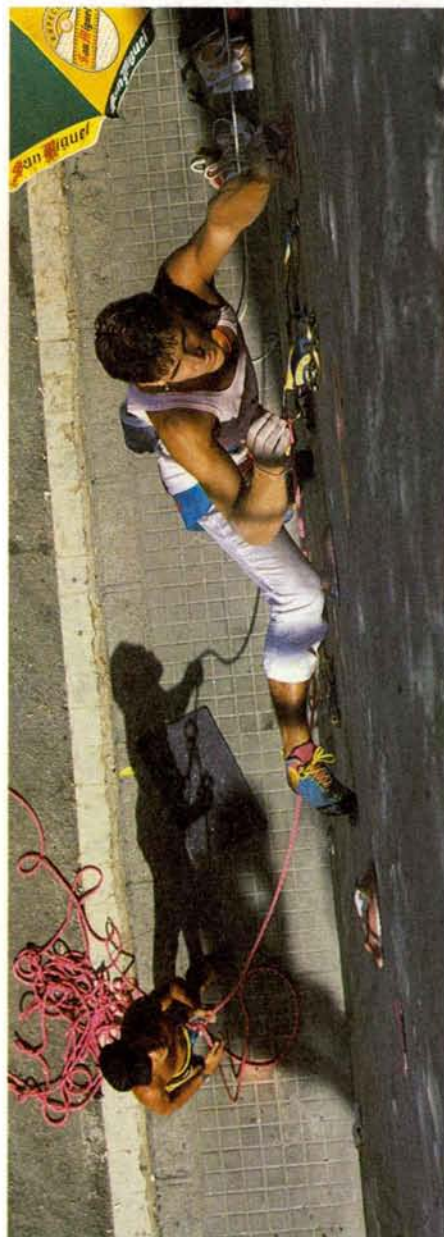
Aquest primer dia va estar dedicat a les classificacions. Així, d'un total de 77 participants, només 15 nois i 5 noies podrien passar a la següent sèrie classificatòria, o sigui, a les semifinals.

Els participants van anar caient, més amunt o més avall, amb l'excepció dels qui arribaven a dalt.

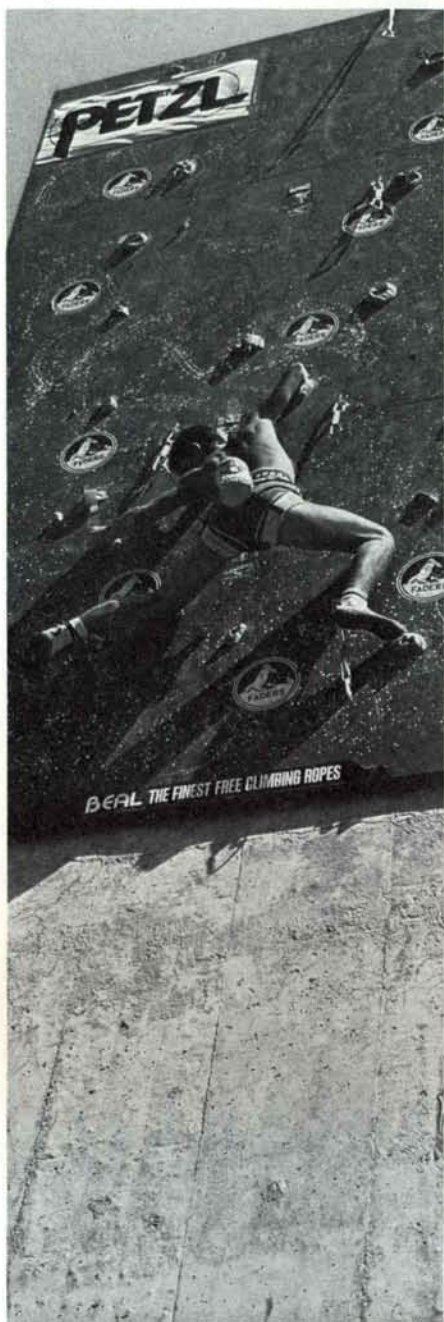
Durant el segon dia de competició, els 15 nois i les 5 noies van continuar les evolucions a la paret. Aquesta vegada, la via discorria a través del formigó del mur; i, més tard, s'enlairava per un extraplom artificial. Quasi un miler d'espectadors, entre experts i neòfits, seguien amb atenció els itineraris i llançaven algun que altre crit d'ànim, o de decepció, quan l'escalador es veia abocat al buit.

L'últim dia, diumenge 20, potser és el que hi va convocar més gent. Des de

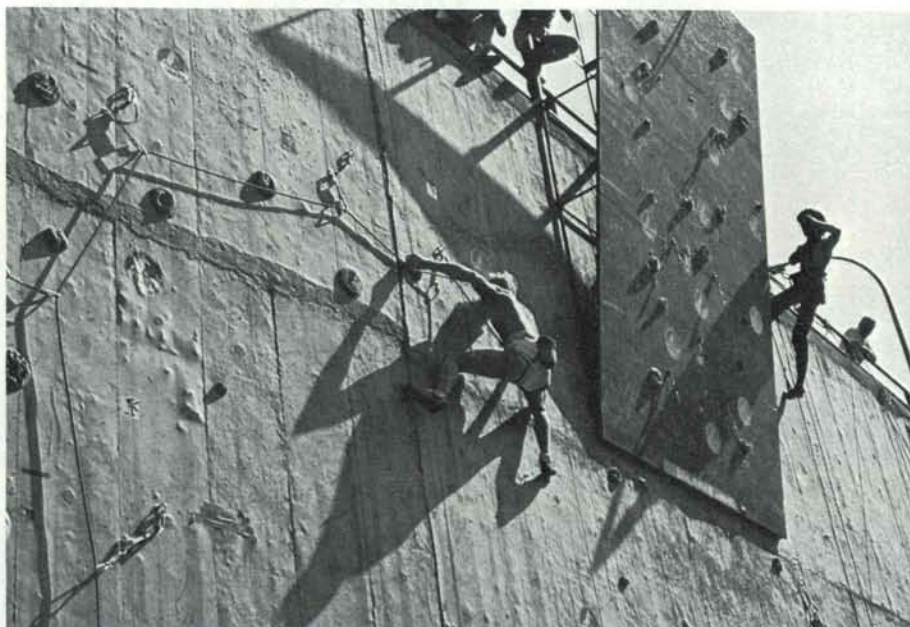
Txema Gómez, en una de les classificatòries.
(Foto: A. Montserrat.)

Josep Batlle, durant la final. (Foto: A. Montserrat.)

Philippe Plantier, durant el flanqueig. (Foto: A. Montserrat.)

Un nombrós públic va seguir la prova. (Foto: A. Montserrat.)

primera hora del matí, el carrer estava ben ple de personal. Els organitzadors i els participants sabien que la via a seguir podia oferir, al ciutadà i als afeccionats, un bon espectacle. Per als nois, la dificultat era 7c+ / 8a; i per les noies, era 7b. En Francesc Comulada i en Joan Olivé n'eren els culpables.

Hemiluc Rillh, Txema Gómez, Salvador González, Philippe Plantier i Josep Batlle es disputaren la final. Només Philippe Plantier va aconseguir d'acabar tot l'itinerari, i es classificà a la primera posició.

A l'apartat de noies, en les tres finalistes (Montse Pascual, Rosa Garcia i Evangelina Colominas) es produí un empat entre les dues primeres. La «superfinal» va donar Montse Pascual com a guanyadora.

Els participants provenien de Catalunya, Múrcia, Madrid, Castilla-León, Euskadi, França, Àustria i Estats Units de Nord-amèrica.

Els premis estaven dotats amb 100.000, 80.000 i 60.000 pessetes, per als tres primers classificats d'ambdues categories (homes i dones), i amb 40.000 i 20.000 pessetes per al tercer i quart lloc dels homes.

Per la seva part, membres de l'organització de Barna Roca manifestaren estar **«molt satisfets per l'acollida que ha tingut aquesta competició, en la seva primera edició, i que tenien la vista posada en un any que podria arribar a ser vital per a l'escalada: 1992»**.

A la reunió celebrada a Ginebra aquest mateix cap de setmana, la UIAA

ha acordat fer la proposta que l'escalada esportiva sigui un esport pre-olímpic per a les olimpíades de Barcelona.

Quadre de la classificació:

Femenina	1. ^a) Montse Pascual
	2. ^a) Rosa Garcia
	3. ^a) Evangelina Colominas
Masculina	1. ^o) Hemiluc Rillh
	2. ^o) Salvador González
	3. ^o) Philippe Plantier
	4. ^o) Txema Gómez
	5. ^o) Josep Batlle

ESPELEOLOGIA

Miquel Bosch i Serra

Als propers números, us presentarem un resum de les principals exploracions fetes a tot el món durant l'any 1986 i principis de 1987, sense incloure-hi la campanya d'estiu.

ALGERIA

● Són diverses les expedicions internacionals que el passat estiu atacaren l'Anou Ifflis. Així, durant els mesos de juliol i principis d'agost, un interclub belga (R.C.A.E.-C.P.L.) davallà 150 m a partir del punt final assolit l'any 1985 per l'E.C.G. (-1.007 m). Posteriorment, del 15 al 30 del mateix mes, membres de l'E.C.G. (Barcelona) i de la secció d'espeleologia del Centre de Cultura Boufarik davallaren 30 metres més fins assolir el sifó terminal a la cota -1.159 m.

Ja a finals de mes, l'expedició francesa Couscous-86 inicià una nova topografia total de la cavitat per tal de verificar-ne les cotes. A partir del llac -975 m, l'avenc és format per un P-134 fraccionat, seguit d'una galeria en pendent,

interrompuda per un petit pou, fins arribar al sifó.

ARGENTINA

● Al sistema *Cuchillo Curá*, el Grupo Espeleológico Argentino hi ha topografiat 2.5 km de galeries, les quals enllacen tres de les entrades, d'un recorregut total estimat en més de 3 km.

ÀUSTRIA

● Un equip alemany assolí, a la cota -620 m, el sifó terminal de *Kolkblasser-Monsterhöhle*, tot i certes dificultats d'origen meteorològic.

El recorregut total del sistema és d'uns 17 km.

BOLÍVIA

● A la província de Larecaja, uns espeleòlegs francesos han topografiat la *Gruta de San Pedro*, ja coneguda pels muntanyecs locals. El seu recorregut és de 510 m, i la profunditat a la superfície del llac interior, de 4 m de fons, és de -49 m. La temperatura de l'aigua és de 24 graus, massa elevada per l'alçada de la cavitat (2.400 m).

BRASIL

● A l'estat de Bahia, el Grup Bambuí, de Pesquisas Espeleológicas, ha descobert la *Gruta Padre*, que amb els seus 8 km de galeries explorades és la segona cavitat en desenvolupament del país, després del *Conjunto São Mateus-Imbira*.

EQUADOR

● L'expedició Ecuatoriales 85-86 ha aconseguit topografiar 20 km de galeries al llarg d'una estada de vuit mesos al país. Al carst d'Archidona, hi han explorat *Huana Uctu*, *Cueva de*

Lagarto, de 1.981 a 2.228 m.

● També han fet activitats a les illes Galápagos, en especial a l'illa de Santa Cruz, on han perllongat el recorregut de la *Cueva de Gallardo*, de 2.150 a 2.331 m, i, el desnivell, de -53 a -81 m. També han explorat altres cavitats volcàniques, entre les quals cal assenyalar:

Cueva Espín (1.557/-41 m), *Cueva Arias* (1.225/-25 m) i *Cueva Sonia* (1.011/-29 m).

● L'expedició italiana a l'Orient Amazònic del Sur s'ha centrat en la *Cueva de Ciquita de la Esperanza*, on han topografiat 2 km de galeries i n'han explorat un més. Amb això, la cavitat esdevé la segona en recorregut del país. La cova és recorreguda per un riu que, amb una crescuda inesperada, destruí el campament interior dels italians. Aquest riu conté una important colònia de *tayos*, uns ocells anomenats *guácharos* en altres part de Sud-amèrica.

ESTATS UNITS DE NORD-AMÈRICA

● Segons la Cave Research Foundation i el Detroit Urban Grotto, el recorregut total del *Mammoth Cave System* supera els 556 km, i el proper *Fisher Ridge Cave System* ja arriba als 66 km, després que la desobstrucció amb explosius d'una gatonera obrís l'accés a la galeria fòssil més gran de les descobertes fins ara a la cova. Ambdues cavitats estan excavades en el mateix paquet calcari. I, en certs llocs (*Eudora Ridge*), disten menys de 500 m, sense, però, que un enllaç sigui previsible a curt termini.

● L'obertura d'una entrada artificial a les parts més allunyades de la *Hicks Cave* (*Hidden River Complex*) ha permès de relançar-hi les exploracions fins assolir els 32 km de desenvolupament, amb més de cent vint continuacions pendents

d'exploració.

● Amb la descoberta d'una segona entrada, el recorregut de la *Wind Cave* assoleix els 78.617 m, una mica més que el *Friar's Hole Cave System* que, amb 77.800 m, li disputa ben a prop la tercera posició entre les cavitats més llargues del país.

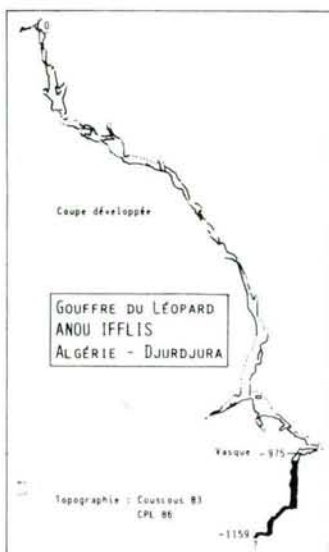
● Del 13 al 15 de setembre de l'any 1986 tingué lloc, a la *McClung Cave*, el rescat més important, pel nombre de participants, dels realitzats als EUA. Hi intervingueren més de 160 espeleòlegs i prop d'un centenar més estaven en camí quan J. Dersch hi fou localitzat. La *McClung Cave* té més de 26 km de recorregut i tan sols dues entrades, una d'elles no gens practicable. La principal dificultat per localitzar l'explorador perdut fou que aquest, per combatre la hipotèrmia, es mantenia en moviment a través d'una xarxa de galeries.

FRANÇA

● Seguint les recomanacions del conegut hidrogeòleg Alain Mangin, els espeleòlegs del G.S. Couserans i del G.S. Foix van fer diverses desobstruccions al fons de la *Gouffre des Bagages*. Assoliren finalment el col·lector del massís de Balaguères, que ells han explorat fins a un sifó. La ressurgència de les aigües d'aquest riu és la d'Aliou, a uns 10 km de distància i 700 m de desnivell. Les exploracions hi continuen.

● Dues desobstruccions a la Catalunya Nord han donat resultats força interessants. Així, a l'*Aven de l'Hydre* (Fullà), l'E.S.R. Perpignan ha portat la fondària de -175 a -276 m, en un nou caos de blocs. Al *Barran de la Serre* (Roquefort des Corbières), el S.C. de la M.J.C. Narbonne ha aconseguit superar

Alçat de l'Anou Ifflis. (Reproduit de «Regards», n.º 1.)

l'antiga cota final de -328 m i assolir un pou inundat a -440 m, a l'alçada del nivell freàtic.

● El trencament del fil d'Ariadna en el sífo superior de la *Grotte de Chauveroché* (60/-8 m), situat a 4.730 m de l'entrada, obligà a desencadenar una operació de socors. Els normals problemes logístics i la complexitat del sífo feren que el bussador aïllat hagués d'esperar-se 20 hores per poder franquejar aquest obstacle. El recorregut topografiat a la cavitat és de 7.200 m; l'explorat, és de 8.000 m.

● La Salle Edmond Millau, a l'*Aven de la Leicasse*, té un volum de 600.000 m³. Això ha estat possible determinar-ho gràcies a una escalada de 110 m. Amb les darreres exploracions, el desenvolupament total de la cavitat arriba als 10.980 m.

● Un nou intent de superar el sífo d'entrada de la Source du Crenon, surgència del *Réseau de l'Alpe*, no ha reeixit. En el seu extrem superior, el sífo es divideix en diverses branques sense que hagi estat possible de trobar-hi la continuació. El recorregut total explorat en aquest sífo és de 525 m. A l'interior del sistema, un bussador ha superat, a -602 m, l'antic sífo terminal (70/-12 m) i dos sifons més: S-2 (50/-10 m) i S-3 (90/-6 m). Un xic més enllà, s'ha vist aturat a dalt d'una cascada. La distància recta entre aquest punt i la ressurgència és de només 1.400 m.

● L'*Aven d'Écureuil* (-65 m) fou descobert l'any passat, per l'Spéléo-Club Aérospatiale Marignane, mitjançant una prospecció amb termovisió infraroja des d'un helicòpter. Els descobridors han promès de publicar pròximament més dades sobre aquest nou

mètode de prospecció.

● La *Source du Moulin Blanc*, excavada en guixos, ha estat explorada fins a la cota -55 m amb un recorregut de 120 m totalment submergits, sense trobar cap indici de l'estretor que, segons les anteriors topografies, hi havia a -19 m. Això pot ser a causa de les adverses condicions de visibilitat que obligaren el bussador a seguir el sostre del conducte, sense poder veure les parets ni el fons.

● Després de superar sis sifons a la *Source du Moulinot*, amb un total de 340 m inundats, els bussadors de la S.H.A.G. enllaçaren aquesta cavitat amb la *Grotte des Féés*. El conjunt, amb més de 3 km de galeries, constitueix la primera travessa del massís d'Arcy.

● La *Grotte de la Mescla* té un primer sífo (30/-7 m) a 150 m de l'entrada, seguit d'un altre (800/-69 m) amb tres punts baixos: -24 a 30 m, -63 a 300 m, i -69 a 460 m. Ja en la seva primera exploració, un dels germans Le Guen sofrí un accident de descompressió. El 28 de setembre passat A. Ros i D. Sessegolo s'internaren en el sífo, que ja havien reconegut fins a -69 m, amb la intenció d'atacar-hi l'S-3.

Pel temps utilitzat per franquejar-lo, superior al previst, hagueren d'escurçar el temps de descompressió abans de sortir-ne, i no pogueren reconèixer el següent sífo; hagueren de tenir-hi una llarga espera en condicions poc favorables. Hores més tard, iniciaren el retorn amb la intenció de proveir-se d'aire amb les botelles de seguretat col·locades a intervals. Ambdós bussadors es veieren acabats per la narcosi, A. Ros se saltà una de les botelles de seguretat i, després de fer una sortida

d'emergència, morí a pocs metres de les primeres botelles. Totalment esgotat, el seu company hagué de palmejar 200 m més fins la sortida del sífo, on començà una llarga descompressió amb oxigen (1:50 h), a l'espera del bussador de suport. Posteriorment, fou tractat en el caixò hiperbàric de Niça. Segons els especialistes, aquest sífo és especialment perillós, a causa de la seva longitud i per les importants variacions de la fondària que presenta.

● C. Touloumdjian i altres buscadors han portat a terme una campanya d'exploracions a les *Sources de la Touvre*, on han assolit -81 m a Le Bouillant. Hi han descobert una gran ressurgència vaclusiana de dimensions excepcionals.

● En el *Sistema San Vicente*, a la Piedra de San Martín, el S.C. Rosny ha reexplorat el *Trou de Zoé l'Anesse* (-393 m) sense poder fer-ne l'enllaç, i el G.S. Gaves ha abandonat l'exploració dels nivells superiors de la *Salle Chevalier* a sota d'un caos, no molt lluny del *Trou Huet*.

● A la *Grotte d'Arphidia*, la descoberta d'una nova xarxa de galeries fòssils, possible continuació avall de les del *Réseau Lonné-Peyret*, porta el recorregut total a 21.000 m. Algunes de les noves branques s'acosten molt al *Ravin d'Ehujarre* i al *Trou du Renard*.

● Al *Réseau Lonné-Peyret*, els treballs de la nova topografia avancen lentament, alhora que s'hi fan noves descobertes. Actualment, el recorregut total supera els 17.000 m. L'AP. 311, possible boca superior del sistema, i que li donaria més de 1.000 m de desnivell, estava desgraciadament curullat pel glaç a -50 m.

● El C.L.A.C., amb alguns convidats, ha continuat

l'exploració de la *Rivière de Soudet*, via l'avenc BT.6 fins a la cota -1.137 m. Per assolir el fons van fer alguns atacs des d'un bivac instal·lat a -550 m, on prèviament havien transportat tot el material, ja que entre -350 i -400 m es desenvolupa un estretíssim meandre de prop d'un quilòmetre de longitud.

A -1.000 m s'abandona el curs actiu per avançar per una galeria fòssil que torna a unir-s'hi més avall; i a -1.100 m hi ha una volta baixa de difícil superació. La *Rivière de Soudet*, amb un cabal a l'estiatge de 30 l/s, rep un sol afluent -la Verniole-, que possiblement prové del BL.105 explorat pel C.R.E.S. fins al seu fons, a -335 m.

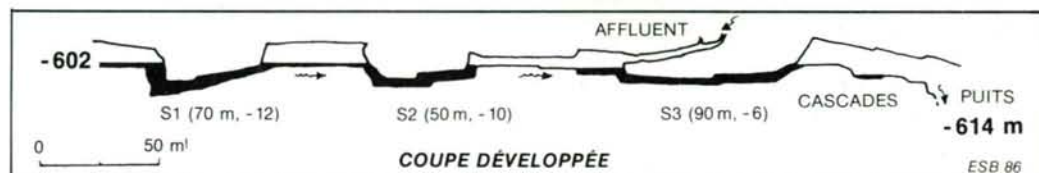
El sífo terminal, es troba a uns 900 m del *Trou du Renard*, encara que no hi és previsible un enllaç gaire aviat, a causa de les violentes crescudes que hi ha en aquesta darrera cavitat, les quals han destruït totes les instal·lacions fixes que s'hi deixaren l'any anterior.

També és possible que la *Rivière de Soudet* passi al Nord del *Trou* per enllaçar amb el col·lector San Vicente a un nivell de -1.157 m, resultat directe dels càlculs topogràfics, i no al de -1.137 m, que és el corresponent al pla d'aigua més alt observat dins de la surgència. El seu recorregut total és de 6.700 m.

● Al sistema de *Lourdios*, un bussador del C.L.A.C., després d'haver superat els quatre sifons de la zona terminal, ha davallat el P-7 (que l'aturà l'any 1985) i, després de recórrer 150 m de galeries, s'ha vist obligat a abandonar quan era a dalt d'un P-5, per fallar-li la il·luminació. La cota final és de -650 m (aprox.), i la distància a la *Grotte d'Arcy* és d'uns 600 m.

● A l'*Oeil d'Issaux*, surgència de la *Gouffre du Couey Lodge*, E. Gilet ha assolit el fons del sífo a -62 m. I, després de fer una desobstrucció al caos que el tancava, ha explorat 150 m d'una galeria on hi ha grans dipòsits de sediments, fins a una estretor a -45 m.

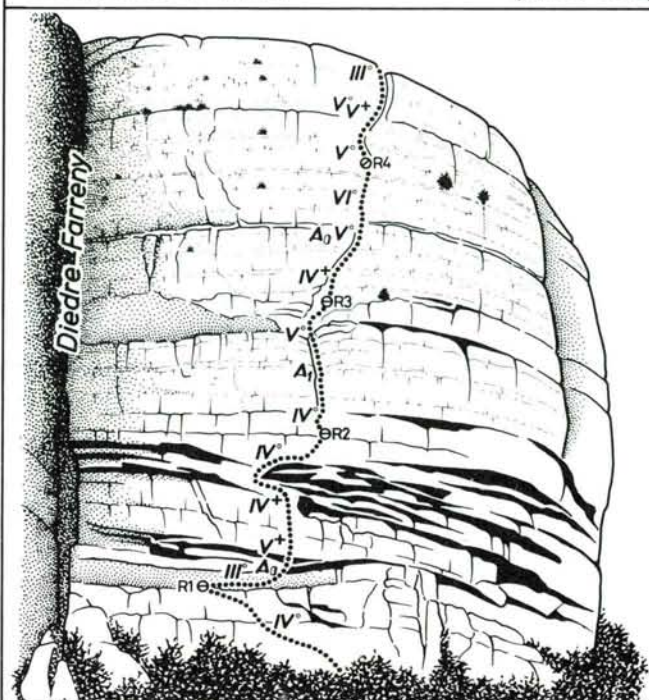
Zona terminal del Réseau de l'Alpe. (Reproduït de «Spelunca», n.º 23.)

VIES D'ESCALADA

VILANOVA DE MEIÀ

(Roca Alta)

Via «Lolita, la Mimosa»
150 m MD+ A₁

1.ª asc.: 9 novembre 1986
per: Antoni Ramírez, Gerardo Blázquez,
Remi Brescó i Anton Fontdevila

MONTSERRAT

(Paret dels Diables)

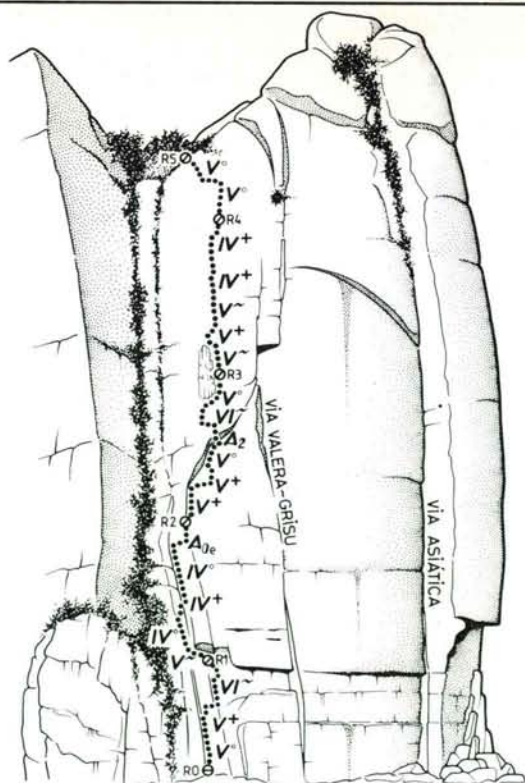

Via «Directa»
330 m ED~ A₂

1.ª asc.: 7 juny 1987
per: Josep Enric Castellnou
i Armand Ballart

MONTSERRAT

(L'Asiàtica)

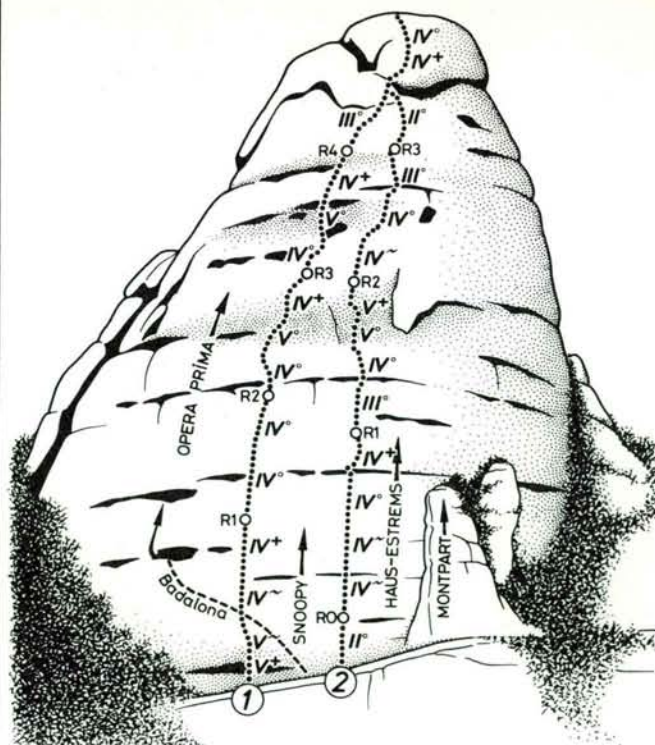

Via «Ancestra»
170 m ED~ A₂

1.^a asc.: 31 maig 1987
per: Maria de Rialp i Jordi Verdaguer

MONTSERRAT

(Gorro Frigi)

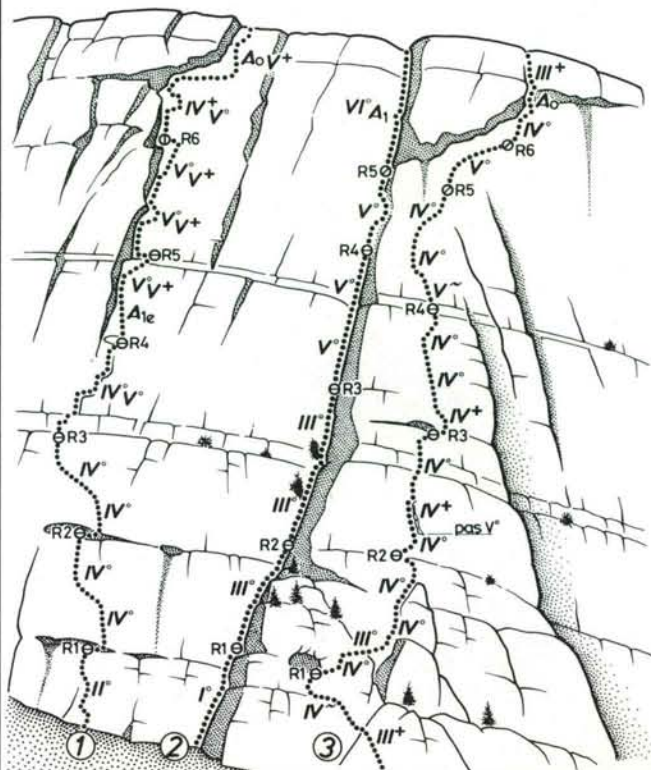

① Via «Magic Line»
140 m MD~

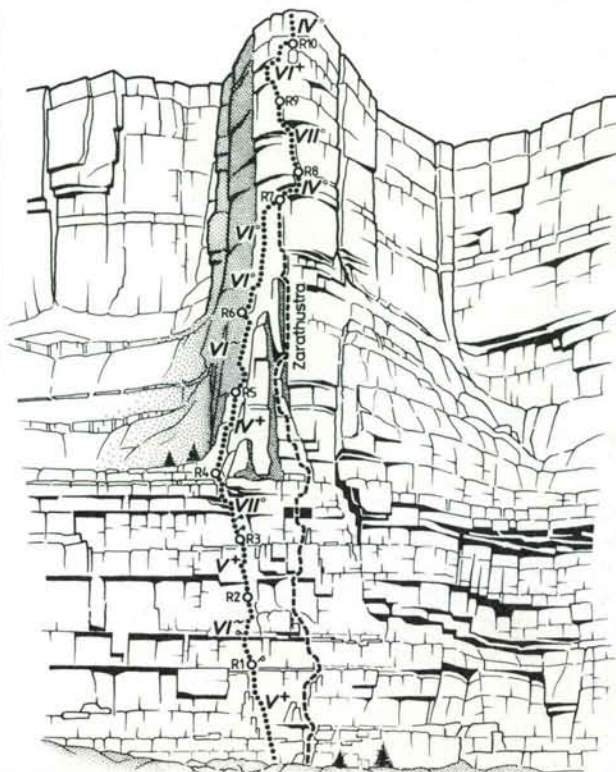
1.ª asc.: 28 desembre 1986
per: Tere Martí, T. Sánchez, J. Oliva,
J. Britz, M. Pedro i E. Fabra

② Via «del Carles»
140 m MD

1.ª asc.: 17 abril 1987
per: Agustí Cardona

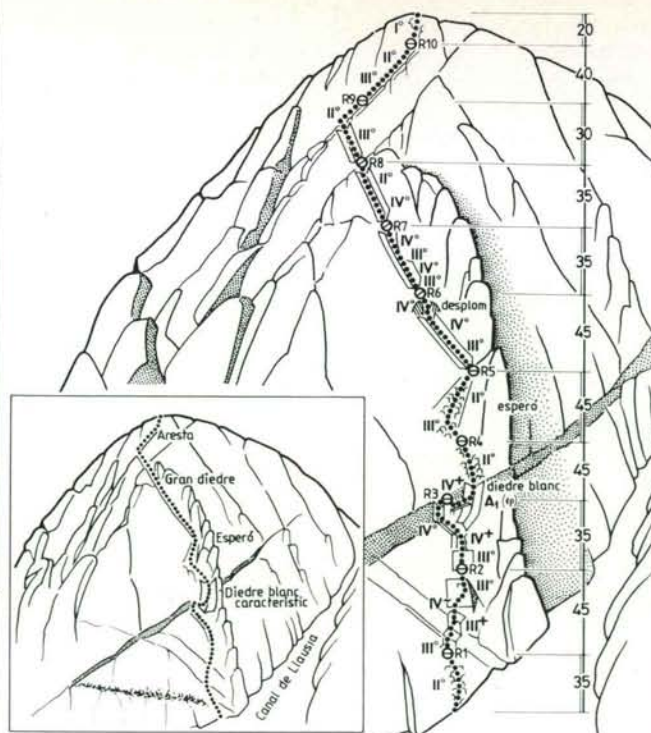
OLIANA
(Roca del Moro)

- ① Via «Oliana Molls» 1.ª asc.: 6 juny 1987
230 m MD⁺ A₁ per: A. Ramírez, A. Fontdevila i R. Brescó
- ② Via «Anglada-Cerdà-Roca» 220 m MD⁺ A₁
- ③ Via «dels Bombers» 1.ª asc.: 16 octubre 1983
220 m MD⁺ A₁ per: Ferran Padrós i Jordi Giné

ORDESA
(Esperó del Gallinero)

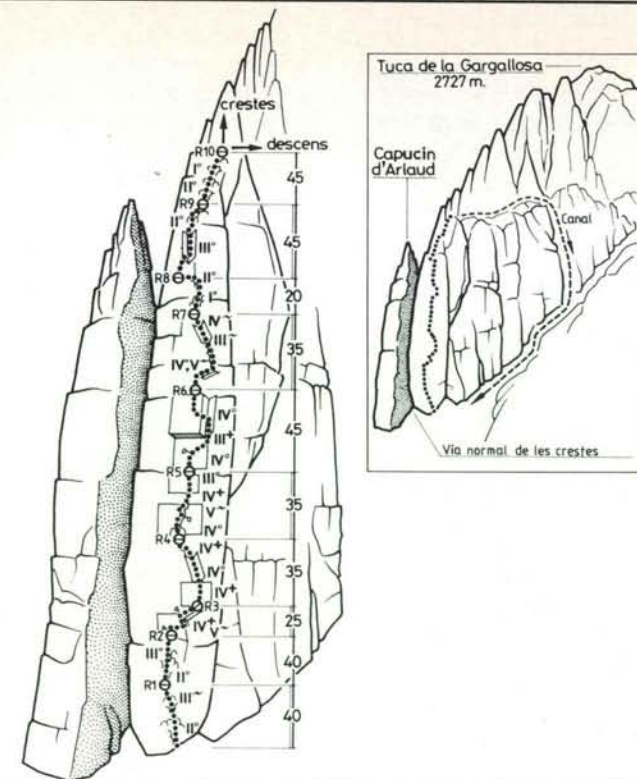
Via «Marrasquillo»
330 m EX~

1.ª asc.: 16,17 juny 1987
per: Mikel Sáez i Manu Beriain

BENASC
(Tuca Blanca de Paderna)

Via «Directa Aniol»
410 m D

1.ª asc.: 30 octubre 1986
per: Oriol Gispert, Ricardo Marcos
i Joan Garcia Grau

VALL D'ESTÓS
(Tuca de la Gargallosa)

Esperó del 35^è Aniversari
370 m D⁺

1.ª asc.: 20 novembre 1986
per: Oriol Gispert i Joan Garcia Grau

NORBERT CASTERET (1897-1987)

Nascut el 19 d'agost de 1897 a Saint-Martory (Haute-Garonne, França), Norbert Casteret, espeleòleg, prehistoriador, escriptor i conferenciant, ha consagrat la seva existència a l'exploració d'aprox. 2.000 coves, avencs i rius subterranis d'Europa, Àsia, Àfrica i Amèrica.

Des dels 12 anys fins als 28 va ésser un espeleòleg solitari. Després, durant 15 anys, va comptar amb la companyia de la seva esposa Elisabeth (la primera dona exploradora d'avencs) que va morir als 35 anys, en néixer-li el cinquè fill. Tots ells, Raoul, Maud, Gilberte, Raymonde y Maria col·laborarien amb les descobertes del pare qui, amb el temps, treballaria amb equips organitzats i dirigiria expedicions de gran envergadura, com la de 1950 a l'Avenc de la Pedra de Sant Martí.

Citem només algunes de les seves més conegudes descobertes i exploracions

- 1922-1923. La Cova de Montespan (Haute-Garonne), on trobà unes de les estàtues més antigues del món: un os i un lleó modelats en argila.

- 1930. La Cova de Labastide de Neste (Hautes Pyrénées).

- 1929-1931. Pozo del Toro-Goueil de Jouéou; les veritables fonts del Garona.

- 1926-1950. Cova Casteret i Cova dels Isards, les coves gelades més altes del planeta.

- 1933. Gouffre Martel (Ariège), aleshores l'avenc més profund de França.

- 1934. Gouffre Fiuato (Altes Mig), màxima fondària africana.

- 1940-1947. Gouffre de la Henne-Morte, nou rècord de fondària de França, el 1947.

- 1956. La Coume Ouarnède o Réseau Trombe (Haute-Garonne), el més extens complex subterrani de França, de més de 82

km de recorregut.

Cal mencionar també les següents activitats, títols i guardons:

- Conferenciant oficial de l'Aliança francesa: 1.200 conferències arreu del món.

- Trenta obres publicades. Bona part d'elles traduïdes a diferents idiomes i també transcrits al Braille i enregistrades en discs i cassettes.

- Comanador de sis ordes francesos: «Legió d'Honor, a títol d'explorador», «Orde Nacional del Mèrit», «Mèrits Acadèmics», «Orde per a la Recerca i l'Invenció», «Mèrit Cívic» i «Mèrit Esportiu».

- Gran Medalla d'Or de l'Acadèmia d'Esports.

- Gran Medalla d'Or de la Societat de Geografia de París.

- Medalla d'Or d'Educació Física i d'Esports.

- Medalla d'Or de la Societat d'Encoratgement al Bé.

- Òscar del Coratge Francès.

- Medalla Roja d'Arts-Ciències-Lletres.

- Gran Medalla de Plata de la Societat Nacional d'Acclimatació.

- Medalla Roja per Acte de Coratge i d'Abnegació (per tres salvaments que, nedant, va fer Casteret, l'últim d'ells a finals del 1975, a l'edat de 79 anys).

El vam conèixer en persona l'abril del 1963, amb motiu d'una conferència que va donar a Barcelona, organitzada pel G.I.E. de Gràcia.

El segon contacte tindria lloc l'estiu de 1966, al Massís d'Arbas (França). El seu amic i col·laborador Joseph Delteil -amb qui havíem explorat diverses cavitats de l'Ariège- ens havia convidat a participar en l'expedició francesa al Goueil di Her (Sistema Trombe). Casteret tenia aleshores 71 anys i encara es mantenia en actiu.

A partir de 1983, la nostra relació s'acrexí notablement. Les seves cartes i les nostres visites a Siant-Gaudens ens permeteren aprofundir en

Norbert Casteret.

l'aspecte humà d'aquest mite de l'espeleologia mundial. Observador, culte, cordial i d'una gran senzillesa, s'havia honrat amb l'amistat d'Edouard Alfred Martel, creador i apòstol de l'Espeleologia. Les paraules i els records de Casteret envers Martel anaven acompanyats sempre d'una inefable tendresa.

Havia educat els fills amb la devoció a la mare, Elisabeth. Sempre, la seva casa va respirar la presència i el buit irremplaçable que hi va deixar qui li va ser la millor companya de vida i d'exploracions.

Retirat des de feia uns anys de l'activitat espeleològica per motius de salut, va continuar escrivint fins l'últim moment, tot mostrant la il·lusió de sempre envers el món subterrani.

Les estones passades al costat del mestre, escoltant, quasi amb èxtasi, algunes de les seves més conegudes anècdotes, ens fan sentir espeleòlegs privilegiats.

La tan temuda notícia ens va arribar el 20 de juliol de 1987: a 90 anys d'edat, monsieur Norbert Casteret ens deixava.

Poc abans, havíem llegit per centèsima vegada el seu llibre més entranyable, *Mi vida subterrànea*, i, de nou, ens havíem commogut amb la poesia que el clou. La darrera estrofa diu:

*I quan finalment per a mi
soni l'hora*

*de marxar vers la meua casa
celeste, concediu, Senyor,
gràcia a la meua ànima
ingènua
i accepteu en Vós aquest
pobre espeleòleg.*

M. Ubach

ALPINISME

ACCIDENT MORTAL AL LHOTSE

Poc abans de tancar aquesta edició de MUNTANYA, ens arriba la notícia de la tràgica mort de quatre dels vuit components de l'expedició «Massana al Himalàia». Aquesta expedició, composta íntegrament per membres de l'Agrupació Científico-Excursionista de Mataró, tenia com a objectiu assolir el cim de Lhotse Shar, a 8.400 metres d'alçada.

Els alpinistes Antoni Sors, Francesc Porras, Sergi Escalera i Antoni Quiñones perderen la vida en ser arrossegats per una allau quan es trobaven a l'altitud de 7.450 metres. Els seus cossos foren trobats pels seus companys, 2.000 metres més avall, sobre una inclinada glacera, cosa que va fer-ne impossible la recuperació.

La resta dels expedicionaris, Antoni Ricart, Manu Badiola, Carles Vallès i Mercè Macià, tornen a Barcelona a finals d'aquest octubre.

ESCALADA

CONVENCIÓ I COMPETICIÓ A LA VALL DE LEIVA

Els dies 1, 2 i 3 del pasat mes de maig es va celebrar a la petita vall murciana de Leiva, la III Reunió d'Escaladors de tot l'Estat organitzada per el Club Montañero de Murcia.

Dins les activitats d'aquesta reunió, hi havia destacada una competició d'escalada de dificultat, a la qual es van inscriure prop d'una cinquantena d'escaladors de tot l'Estat espanyol.

Aquest era el primer any que, dins la reunió, es feia una competició. Això féu veure una manca d'experiència i uns criteris de reglamentació poc clars, per decidir bé tant les eliminatòries com les semifinals i la final. La solució a aquests punts la van donar els mateixos escaladors, ja que van improvisar-ne el reglament, i va resultar a gust de tots.

A poc a poc es van anar fent les eliminatòries, i les sorpreses no es van fer esperar; una trentena de persones van passar a les semifinals, que es van desenvolupar en unes condicions molt desiguals per als participants.

La tarda del dissabte, amb unes condicions excel·lents, es classificaren els dos únics finalistes; en canvi, pel matí del diumenge ningú no pogué pujar, per la forta calor. La via era catalogada 7a.

La classificació final quedà de la següent manera:

- 1.º Txvo Wales
- 2.º Xurxo Riera
- 3.º Francisco Blanco
- 4.º Jordi Besora
- 5.º Andrés Rodas

La prova femenina es disputà en una primera via de 6a, i s'hi classificaren quatre de les cinc participants. Més tard intentaren la final de 6c, que no la realitzà cap. Assolí la major alçada Montserrat Codina.

La classificació final femenina quedà de la

següent manera:

- 1.ª Montserrat Codina
- 2.ª Reyes Sobrino

Quant a les altres activitats, cal a dir que s'hi van passar diapositives, rifaren material; i, al vespre, hi hagué grup musical i molta «marxa». En resum resultà una reunió molt folklòrica, però força interessant: hi va haver bona comunicació, i tota la pesca. L'únic defecte va ser que, la organització no va pensar que per a competir cal poder dormir i, alhora, menjar bé...

ACTES

PRESENTACIÓ D'«ENFILALL DE LLEGENDES»

El 16 de juny, a la sala d'actes del CENTRE, tingué lloc la presentació del llibre *Enfilall de Llegendes*, de Maria Mercè Lleonart, amb il·lustracions del pintor Paco García, publicat per Editorial AUSA, de Sabadell. El nostre president, Josep M.ª Sala i Albareda, obrí l'acte tot recordant la transcendència cultural de l'excursionisme, a la vegada que agrai a l'autora l'obra duta a terme. Cedí després la paraula a Modest Montlleó i Espasà, presentador del llibre.

El nostre cronista oficial començà per remuntar-se als orígens de l'excursionisme català que avui, acomplerts 110 anys, camina cap al futur amb pas segur. Recordà que una de les tasques dels primers excursionistes fou la d'aplegar llegendes i tradicions de la nostra terra. Respecte al llibre presentat, que havia llegit amb molt de plaer de dalt a baix, Montlleó en féu un encès elogi; com també el féu de l'autora, a qui considera hereva d'aquells pioners del CENTRE, i nascuda per explicar llegendes, tanta és la claredat amb què s'expressa, i la facilitat que té a afegir-hi quelcom de collita pròpia. Adduí, també, que les llegendes de Maria Mercè Lleonart publicades a

«Cordada», «Muntanya» i a butlletins d'entitats diverses, «tenien l'aparença d'història barrejada amb la imaginació».

Montlleó féu avinent que, a Catalunya, no s'han prodigat gaire els recollidors de llegendes, llevat de Joan Amades, F. Maspons i Labrós i Aureli Capmany. Acabà el seu brillant parlament amb el desig que l'obra de la Maria Mercè tingui continuïtat, amb nous «enfilalls», als quals apunti també la gent jove, interessada en la temàtica llegendària.

L'autora, que prengué la paraula a continuació, agrai l'acolliment del CENTRE i comentà alguna de les seves vivències relacionades amb la recerca de llegendes. Els seus mots arrencaren forts aplaudiments de la concurrència.

EL MENHIR D'AGULLANA

Avui, quasi sembla impossible trobar un menhir que resti sense descobrir. Però Agullana, aquest poble de la rodalia de Figueres, prop de l'aguabarreg del riu de Guilla amb la riera del Gou, ha trobat el seu menhir de 3,20 m d'altura, amb un volum de 1.555 m³ i 3.235 quilos de pes. Ha estat el fruit de desbrossar el bosc del Mas del Forn, que tenia un sotabosc molt espès: una tasca que ha fet durant anys la família Verdú.

L'existència del menhir fou comunicada al GESEART (Grup Empordanès de la Salvaguarda i l'Estudi de l'Arquitectura Rural i Tradicional), el qual destacà el fet singular que aquest menhir sigui gravat, ja que per ara és l'únic que és coneix a Catalunya amb inscultures; i a Bretanya, que és on en tenen més, no sovintegen els que estiguin gravats.

L'erecció del Menhir dels Palaus (que és com ha estat batejat) va tenir lloc aprofitant el solstici d'estiu, i fou col·locat en un lloc proper al que hom creu que devien haver emprat com a punt de referència els

primers pobladors de l'Empordà.

La festa fou patrocinada pel Centre d'Investigacions Arqueològiques de la Diputació de Girona, i la convocaren els Ajuntaments de la rodalia i més de vint associacions culturals, de lleure, ecologistes i socials de Figueres, Cadaqués, Port-bou, La Jonquera, etc.

El menhir ha tornat, doncs, a la seva dignitat: a la que tenia fa cinc mil anys. La nostra entitat haurà de programar alguna excursió a Agullana per poder admirar aquest monument megalític. Cal que sigui visitat!

Ens plau donar-ne notícia, ensems que felicitem els estaments i persones que n'han fet possible la troballa.

M.M.

DIA DELS OCELLS, «EUROPA 87»

Del 18 al 24 de maig es va celebrar, arreu de l'Europa comunitària, una setmana dedicada als ocells, dins el marc de les activitats programades en aquest Any Internacional de Medi Ambient. El Centre hi va cooperar amb tres projeccions cinematogràfiques i una de vídeo: *El bosque húmedo; La sierra de Montfragüe; Els falcons de la reina; i El vol dels ocells*. També la nostra entitat va tenir oberta, durant quinze dies, una exposició sobre «*Parcs ornitològics d'Europa*», amb gràfics, mapes i fotografies de color d'ocells. El muntatge i selecció de fotografies va anar a càrrec de Miquel Rafa, Francesc Kirchner i Maria Sala.

Si l'objectiu d'aquella setmana foren la difusió i promoció de l'observació dels ocells, així com la seva protecció, podem afirmar que els actes programats a base de films, exposicions, conferències, audiovisuals, tallers pràctics i observacions «in situ» trobaren l'escalf necessari entre la nostra joventut, que seguí a prop la vida, els costums i la problemàtica de

conservació dels ocells amb l'atenció deguda. Des d'avui, són molts els excursionistes que saben com es poden ajudar els ocells, i quines són les atencions que cal tenir-hi.

M.M.

PRESENTACIÓ AL C.E.C. DE LES CONCLUSIONS DEL II CONGRÉS INTERNACIONAL DE LA LLENGUA CATALANA

El dia 17 de març de 1987 va tenir lloc l'acte de presentació de les conclusions del II Congrés Internacional de la Llengua Catalana a la sala d'actes del Centre Excursionista de Catalunya, una de les entitats promotores del Congrés, a la celebració del qual contribuï amb una exposició al mateix local del CEC durant els primers dies de maig de 1986, on mostrà personalitats, obres i activitats relacionades amb el conreu de la llengua, a través de diverses etapes de la seva història.

L'acte de presentació de les conclusions fou presidit per Isidor Marí, coordinador de l'àrea científica de Lingüística Social, i pel President del CEC, Josep Maria Sala i Albareda, qui obrí la sessió amb un breu parlament en el qual remarcà la gran tradició d'ús de la llengua catalana en el Centre Excursionista, des dels seus inicis, amb la publicació de les primeres guies de muntanya i l'aparició de treballs de caire científic en els seus butlletins, així com les activitats que l'entitat dugué a terme en temps difícils.

A continuació, Anna Borbonet, delegada del CEC al Congrés, comentà breument l'elaboració de la comunicació presentada dins l'àrea científica esmentada, que duia el títol de «Contribució a una regularització del vocabulari de l'excursionisme», feta conjuntament amb els socis Carles Domingo i Francesc Olivé. Aquest treball fou llegit a Palma el dia 3 de

maig de 1986. Remarcà també la col·laboració de socis de l'entitat, especialment d'escaladors, i manifestà que aquesta comunicació podria ser un precedent d'un possible segon diccionari català de l'excursionisme.

Isidor Marí, lingüista, prengué la paraula per exposar als socis del Centre què havia estat el II Congrés Internacional de la Llengua Catalana, celebrat als Països Catalans el mes de maig de 1986, i lamentà que en aquesta sessió encara no podia presentar el llibre de les conclusions. Comentà que aquest Congrés no havia estat massa acadèmic, a semblança del primer, que va tenir lloc a Barcelona l'any 1906. La valoració dels resultats també és diferent, segons les àrees científiques desenvolupades. D'altra banda, fou evident la connexió popular a Mallorca; al Principat, la descentralització dels actes va comportar menys impacte, a part d'algunes inhibicions, malgrat l'esforç general.

A continuació, féu un resum del document de síntesi que recull les conclusions de les diverses àrees⁽¹⁾, que es poden sintetitzar en les següents constatacions i resolucions:

1. La situació oficial del català és insatisfactòria a totes les terres de llengua catalana.
2. La principal dificultat per a la normalització de l'ús de la llengua prové de la fragmentació política i administrativa de la nostra comunitat lingüística.
3. L'actitud d'una part dels Estats és negativa, i en molts casos no es reconeix la realitat pluricultural de l'Estat.
4. En general, els comportaments són propis d'una situació de diglòssia, amb hàbits que faciliten el canvi de llengua.
5. Hi ha deficiències i vacil·lacions en l'ús de la llengua, amb dificultats i imperfeccions en la llengua estàndard, sobretot per part dels

Lo Catalanisme, de Valentí Almirall, publicat l'any 1886, i dipositat al Centre Excursionista de Catalunya, era a l'apartat commemoratiu d'aquest polític i escriptor, a l'exposició sobre la relació del CEC amb la llengua catalana, que tingué lloc a la sala d'exposicions del Centre, a primers de maig de 1986. (Foto: Francesc Domingo)

- professionals.
6. L'impuls de la normalització lingüística a través de les institucions és insuficient.
7. Hi ha manca de recursos i de finançament, cosa que va lligada al punt anterior.
8. L'ensenyament mostra una situació de desconcert i una manca de coordinació i de suport, sense una homologació d'estudis.
9. La presència del català dins l'àrea lingüística catalana en els mitjans de comunicació és desigual i insuficient.

En conseqüència, el II Congrés Internacional de la Llengua Catalana:

- Reclama de l'Estat espanyol, i de totes les institucions, el reconeixement de la unitat de la llengua catalana.
- Proposa d'unir els esforços i les activitats per a la difusió de la llengua amb la creació d'un organisme que coordini tots els plans de normalització lingüística dels Països Catalans.

⁽¹⁾ El text complet del «Document de síntesi del II Congrés Internacional de la Llengua Catalana» es publicà a la revista «Serra d'Or» núm 325 (octubre de 1986), pàgina 55, dedicada al Congrés.

- Reclama una política educativa adequada, i un impuls de normalització en els mitjans de comunicació, per tal d'augmentar la consciència lingüística dels ciutadans.
- Proposa d'intensificar la recerca sociolingüística, i la dinamització de l'Institut d'Estudis Catalans, a fi que els seus criteris presideixin l'ús del català.
- Demana a totes les entitats acadèmiques, culturals, esportives, etc., que l'ús de la llengua catalana sigui habitual en les seves activitats i publicacions; i també demana als ciutadans no catalans parlants que col·laborin a la normalització de la llengua de la terra on viuen.
- Reclama de l'Estat espanyol una política lingüística que respecti i financi, d'acord amb la Constitució i els Estatuts d'Autonomia, l'ús de la llengua catalana, així com el reconeixement de l'oficialitat del català a la Franja de Ponent.
- Reclama de la República francesa i de la República italiana que reconeguin i protegeixin l'ús de la llengua catalana a la Catalunya Nord i a l'Alguer, respectivament.

Entre els projectes, Isidor Marí esmentà els acords de cooperació entre les diverses comunitats autònomes de llengua catalana, i també del conjunt d'entitats culturals d'aquestes comunitats, amb la creació d'una Federació d'Entitats de l'Àrea Lingüística Catalana.

Aquest acte de presentació de les conclusions del Congrés acabà amb un breu diàleg, amb el públic assistent, sobre alguns punts concrets de la tasca i la projecció d'aquest II Congrés Internacional de la Llengua Catalana dedicat a la sociolingüística, o sigui, a l'estudi de la llengua quant al seu ús dintre els diversos marcs socioculturals.

A.B.M.

DIRECTORI DE L'ESPORT A CATALUNYA

El divendres, 29 de maig, fou presentat a la nova seu de la Diputació de Barcelona el llibre *Director de l'esport a Catalunya*. Van presidir l'acte els senyors Antoni Dalmau, president de la Diputació, Josep Lluís Vilaseca, director General d'Esports de la Generalitat de Catalunya, Joan Antoni Samaranch, president del C.O.I. i Sebastià Salvadó, president del R.A.C.C.

Jordi Vallverdú, vice-president de la Diputació i diputat d'Esports en aquesta institució, féu la presentació del llibre editat per Club Publicacions S.A. amb la col·laboració del R.A.C.C., i patrocinat per la Diputació de Barcelona.

Va assistir-hi una nodrida representació d'entitats esportives, i de les respectives Federacions. La nostra entitat hi fou present, i n'hi recollí un exemplar, que ja és a la nostra Biblioteca.

Es tracta d'una molt acurada publicació de consulta que recull tota la informació relacionada amb l'esport que es practica a Catalunya. Són 354 pàgines, amb tots els tipus de modalitats esportives i amb la detallada relació de tots els clubs de poblacions de més de 20.000 habitants, i segons el nombre de socis. També relaciona els caps de Secció de la Direcció General de l'Esport de la Generalitat de Catalunya, i conté el directori d'esports de les entitats autònomes i les federacions catalanes i estatals. És un llibre que feia falta a totes les associacions esportives, i que ara ja tenim a les mans. Ara bé: el seu aprofitament és temporal; i esperem que periòdicament se'l posarà al dia, per a una convenient actualització.

M.M.

VII CAMINADA POPULAR DE SAGÀS

S'han afiançat notablement les caminades de Sagàs. Aquest any hi han participat

unes 2.200 persones de totes les edats. Cal dir que l'organització, a càrrec d'un grup de joves de la localitat, voluntariosos i amb inquietuds, fou satisfactòria. I, el temps, molt generós.

També cal esmentar que fou molt elogiada l'exposició de cartells realitzats per escolars, i que un d'ells fou el que serví per a propagar la caminada.

El dissabte, dia 9 de maig, al vespre, se celebrà una missa a l'església de Sant Andreu de Sagàs. Després, un concert a cura de l'Orfeó Ressor, grup juvenil de l'Orfeó Manresà, i més tard, en el foc de camp, s'hi gaudí amb l'actuació d'un graller excepcional que s'acompanyava al ritme d'un timbal, mentre els assistents eren obsequiats amb coca i vi dolç.

La caminada es desenvolupà l'endemà, per un recorregut muntanyós de 16,3 km. S'inicià a Sant Maurici de la Quar (S. XVII), i continuà per: Mas de la Baumeta - Grau de l'Escobet - Roca del Capellà - Can Campdeparets - Clot de la Farda - Sant Pere de la Portella (S. XI) - Creu de Jovell - Santa Maria de la Quar (opcional) - El Raurell Santa Margarida de Sagàs (S. IX) - Font de l'Ase - Sant Andreu de Sagàs (S. XI).

Durant el trajecte, els avituallaments foren abundants i, a l'hora de dinar, van rifar 15 cistelles amb minestra i aviram, assortides amb mel, formatges, mató, etc.

L'itinerari estava convenientment senyalitzat amb marques grogues i hi havia controls de vigilància, servei d'auxili i transport de personal. Tothom hi fou obsequiat amb una medalla commemorativa.

Felicitem aquest jovent de muntanya que, un dia cada any, penja l'aixada i es dedica a fer la vida agradable als excursionistes que acudeixen a la cita de germanor muntanyenca, tot promocionant, d'una manera exemplar i digna de tot elogi, les bel·leses de la seva contrada estimada.

El Centre hi va participar

amb un nodrit grup de socis.

M.M.

EMILI ULLÉS I ELS ARBRES

Són molts el socis que coneixen l'Emili Ullés, l'amic dels arbres, i la seva preocupació per la recuperació ecològica i els arbres de la nostra terra. Doncs bé, per aquells consocis que desconeixen la seva noble lluita diària, la seva campanya en pro de les Festes de l'Arbre, ens plau donar-los aquesta bona nova: els fruits del seu constant i persistent «combat» els poden veure a la nostra Biblioteca. Tasca profitosa, de resultats notables: tot un pelegrinatge per Ajuntaments i estaments oficials, i tot el ressó de la premsa, en un opuscle per aquell consoci a qui plagui de consultar-lo.

L'Emili Ullés ha treballat, colze a colze, amb diferents plataformes ecològiques, la Generalitat, la Diputació i els Ajuntaments, i ha procurat que la recuperació de boscos fos feta amb alegria, amb festes germanivoles, exposicions, converses, cercaviles, debats, ballades de sardanes, fontades, etc. S'ha dirigit als col·legis, ha procurat que els alumnes en fossin els protagonistes, ha desvetllat l'interès d'associacions, de grups excursionistes i de coordinadores, i sempre ha tingut el suport dels seus amics: els membres de la Junta Directiva.

Ha estat la tasca d'un home sol, esperonat pel patriotisme, pel goig de veure el paisatge ben verd, ple d'arbres, com així ho han entès a la Riba, el Prat de Lluçanès, La Bisbal d'Empordà, Montserrat, Olot, Girona, La Quart, Arenys de Mar, Roda de Ter, Begues, Sant Carles de la Ràpita, Sant Celoni, Manlleu, Banyoles, Portvendres, Sabadell, Llançà, Tossa de Mar, Taradell, Campdevàrol, La Junquera, Salt, Calella, La Pobla de Lillet, etc. tot un seguit de viles que han escoltat el nostre bon amic

Emili Ullés.

Una tasca sense defallença que no hem de silenciar més i que mereix que tingui continuïtat. Felicitem des d'aquesta columna l'amic Ullés, i l'encoratgem a prosseguir una tan noble empresa.

PRESENTACIÓ DEL LLIBRE «LES ARTS TÈXTILS A RIPOLL I A LA COMARCA»

El dimarts, dia 22 de maig, va tenir lloc la presentació del llibre *Les Arts tèxtils a Ripoll i a la comarca*, original de Gonçal Cutrina i Sorinas.

La vetllada, que va presidir el senyor Josep M.ª Sala i Albareda, la patrocinaren conjuntament el Centre i la Cambra de Corredors de Cotó Filat.

Va tenir cura de la presentació del llibre el senyor Manuel Soucheiron i Caze, de l'Associació d'Investigació Tèxtil Cotonera, i ex-president de la Societat Civil de Filadors i de l'AITPA, qui va fer ressaltar la importància tèxtil de la comarca del Ripollès, gràcies a la inquietud d'uns homes d'empresa, creadors d'art i d'una economia vital per al país. Amb una documentada explicació, parlà dels homes que hi fundaren les empreses, gràcies a l'element indispensable: els rius Ter i Freser. Són l'eix principal sobre el qual gira el contingut de l'obra.

També féu ús de la paraula l'autor del llibre, el senyor Gonçal Cutrina, qui va manifestar el desig que el seu treball, una parcel·la poc coneguda de geografia humana, art i comerç tèxtil, sigui una aportació històrica per a Ripoll i la comarca, ensem que per a Catalunya.

El nostre President, en cloure l'acte, digué que, encara que semblés inversenblant presentar un llibre d'art tèxtil al Centre, cal pensar que el tema de què tracta no resulta aliè a les nostres activitats. Una vegada llegit, hom comprèn

que hi escau, ja que la vessant cultural de l'excursionista assimila perfectament la lectura d'aquests llibres il·lustratius d'una tasca creativa que s'aixeca amb amor propi en el curs dels rius Ter i Freser, amb remor d'aigua escumejant i cantarella de telers.

L'excursionista pot endinsar-se des d'ara a la comarca del Ripollès amb un bagatge cultural nou: el de la contrada escalonada per empreses tèxtils centenàries, de les quals fins avui teníem poca il·lustració.

MOSAIC DE RACES

La Secció de Geografia i Ciències Naturals, amb la col·laboració de la Secció de Fotografia, feren possible que poguéssim contemplar, del 23 d'abril al 15 de maig, una extraordinària exposició intitulada **Mosaic de races**, original del nostre consoci Ramon Pinto i Comas. És una col·lecció de 160 fotografies de color, de format 30 x 45 cm.

Les fotografies corresponien a personatges anònims, d'uns ambients exòtics. Totes aaven acompanyades d'una referència informativa corresponent a l'àrea geogràfica a què pertanyien les persones captades «in situ», així com els caràcters ètnics corresponents.

Fou una exposició documental, molt il·lustrativa de la diversitat de races que acull el nostre planeta. En algunes fotografies, hi havia fins i tot un punt de referència de l'hàbitat, per fer-les més didàctiques. I a totes elles eren ben visibles l'anatomia i els aspectes morfològics.

La diversitat de races exposades responien a unes zones visitades per l'autor, compreses entre el Mediterrani i l'Extrem Orient: la negroida, la indio-afgana, la caucàsica, els pathans, la sud-mongol, la malaia, la nord-mongol, la melano-indio, l'australoida, la neo-ameríndia, etc.

En conjunt, una exposició molt interessant, com mai n'havíem vist cap altra a casa nostra; ens fa pensar que l'autor té ganes de continuar viatjant i d'oferir-nos, en una propera ocasió un nou ventall de races d'individus de territoris que aquesta vegada no hi eren presents. Així tindriem el goig de gaudir, una vegada més, del plaer i la informació visual amb què, generosament, ens proveeix l'amic Ramon Pinto.

IX TROBADA DE COMITÈS NACIONALS DE SENDERS DE GRAN RECORREGUT DELS PAÏSOS PIRINENCS

Els passats dies 30 i 31 de maig va tenir lloc a Planols la trobada de Comitès de Senders de Gran Recorregut dels països pirinencs. Hi van assistir, a part de les autoritats locals i representants de la Generalitat, la Diputació i la Federación Española de Montañismo, nombrosos representants de Navarra, País Basc, Aragó, França i Catalunya.

L'organització fou perfecta, i gaudirem d'unes acollidores jornades a l'alberg «Pere Figuera», que va cedir la Generalitat per a aquesta trobada.

Es va poder comprovar la ingent tasca portada a terme pels senderistes del Comitè Català de la F.E.E.C., així com per l'altres companys excursionistes del nostre país. Una idea de la realitat, després de 15 anys de treball ininterromput, ens la dona el fet que a Catalunya hi ha ja més de 2.000 Km de senders senyalitzats i, pràcticament, tots ressenyats en guies de butxaca de gran utilitat per a aquells que vulgin seguir-los.

La creativitat dels homes i dones que han dut a terme aquesta realitat ha aconseguit, en pocs anys, posar a l'abast de tothom aquesta antiga, i nova a la vegada, forma de comunicació entre pobles i comarques per paratges de

gran bellesa, la qual pot ser l'inici d'un nou moviment excursionista que enllaça amb l'esperit dels pioners de l'excursionisme català. Diria que ells han materialitzat sobre el terreny aquella voluntat dels nostres avis: conèixer el país, pam a pam.

Les conclusions de la IX Trobada foren moltes i totes interessants. Caldrà, ara, informar-ne i il·lusionar-hi tots els organismes oficials que, d'alguna manera, poden estar implicats en la conservació i la promoció de les comunicacions, el turisme i l'esport.

Cal fer palès que els Senders de Gran Recorregut a Catalunya han arribat a la majoria d'edat, i és necessari donar un cop de timó per tal que els nostres senders puguin seguir l'actual trajectòria ascendent i que sigui possible mantenir-los i, fins i tot, millorar-los.

Les quatre conclusions que comentem a continuació són possiblement, per la seva importància sòcio-cultural, les més importants i les que requereixen una més ràpida solució:

— És necessari fer una promoció turística a escala local, nacional i europea, deixant ben clares les implicacions culturals i socials que comporta la xarxa de Senders de Gran Recorregut.

— Cal la construcció de refugis i la restauració de cases de poble o de masies, condicionant-ho com a llocs de descans de final d'etapa. Això donaria un nou component enriquidor del nostre país i contribuiria a retardar la despoblació de zones rurals.

— És imprescindible un reconeixement, per part dels estaments oficials, dels Senders de Gran Recorregut com a utilitat pública, perquè es pugui disposar dels pressupostos econòmics necessaris, i comptar també amb l'aportació de la mà d'obra necessària per a la conservació d'aquests senders i la creació d'altres.

— Finalment, per donar suport al turisme i a la bona marxa dels refugis o cases

de fi d'etapa, caldrà formar un cos de guies-acompanyants que siguin coneixedors de l'entorn i de la història local, per tal de completar el component cultural i humà que els Senders comporten.

És ben segur que el fet de dur a terme els quatre punts esmentats demanaria una infraestructura que aportaria uns llocs de treball, precisament en els punts més deprimits, econòmicament, de la nostra terra. Des d'aquí fem, una crida a les autoritats a fi que, un cop assolit el nivell de coneixements precisos sobre el tema, posin en marxa les ajudes oficials necessàries al Comitè Català de Senders, per què continuï amb el seu treball, al servei de l'excursionisme, del turisme, i de Catalunya en general.

Ernest Gutiérrez Pagés

RESUM PRIMERA SESSIÓ (Dissabte 30-5-87 / matí).

Després de la benvinguda del batlle de Planols i de les paraules del President de la FEEC, Joan Garrigós, qui donà per iniciada la jornada de treball, el President del Comitè, Enric Agudé exposà la situació actual.

La longitud dels senders senyalitzats és de 2.400 Km, comptant els 400 del GR-11 PIRINENC acabat l'estiu passat. Quan s'hi afegeixin els corresponents al GR-92 MEDITERRANI i el GR-1 PRE-PIRINENC, tindrem més de 3.000 Km. Aquest valor representa una densitat comparable a la situació actual de França (que haurà augmentat quan s'acabin aquests projectes). De totes maneres, estem al final d'una primera etapa, de creixement quantitatiu, i entrem en una altra, de millores qualitatives. Un dels objectius és establir un nombre important d'allotjaments de «FINAL D'ETAPA» (en francès GÎTE D'ÉTAPE); però allò més important és passar d'una

situació voluntarista i de projecció, només per a excursionistes, a ser una realitat social més àmplia. Aquestes jornades han de precisar els diversos punts per a arribar-hi.

Llibret Carulla féu la presentació del GR-92 MEDITERRANI. Aquest sender anirà de Portbou a Ulldecona, passant per Barcelona, i seguint tota la costa catalana. Serà l'aportació de l'excursionisme català als Jocs Olímpics del 1992. A més de l'interès normal com a sender, pel seu recorregut ha de servir com a nou tipus de via de comunicació entre comarques força poblades i amb evidents possibilitats turístiques. La publicitat d'aquest sender es farà a l'estranger per part de les institucions de promoció turística. Aquest fet s'ha buscat evidentment amb el mateix nom a fi que sigui més fàcilment conegut i recolzat. El seu traçat serà prop de la costa, amb tota una col·lecció de senders de Petit Recorregut circulars que abracin dues o tres poblacions costaneres, a fi que el contacte amb la costa sigui molt estret. També hi haurà altres trajectes a punts d'interès cap a l'interior del país.

La resta de la sessió va anar a càrrec de tres ponents, sobre temes de llur especialitat:

- Els parcs naturals: Impacte en l'entorn. (Joan Ignasi Castelló, Cap del servei de Parcs Naturals de la Diputació de Barcelona).

Va comentar aspectes de col·laboració amb el Comitè de Senders respecte els que travessen els parcs naturals i amb la utilització del parc com a una infraestructura més, per les activitats educatives que desenvolupen.

- Els incendis forestals a Catalunya. (Antoni Güell Bosch, Cap de la Brigada de Bombers de Girona).

Va explicar el terrible perill que representen els incendis i les activitats que aquest cos desenvolupa per

prevenir-los i extingir-los. Va demanar la col·laboració per a fer complir la reglamentació actual, per a la millora de les pistes necessàries, i per a la localització d'antigues fonts i embassaments per a nous punts de recollida d'aigua.

- Garrotxa i Alberes: Necessitat de protecció. (Joan Budó Ricart, del Grup d'Estudi i Protecció de l'Albera).

Va destacar la importància ecològica d'aquesta regió i les importants pèrdues provocades per l'últim gran incendi (30 % de la superfície).

Ignasi Serra i Llobera
11 de juny 1987

HOMENATGE A JOSEP IGLÉSIES I XVI FESTA DE SANT JORDI I DE LES ROSES

La ja tradicional Festa de Sant Jordi i de les Roses que, any rera any, organitza la Secció Excursionista del Centre de Lectura de Reus, enguany ha tingut un significat especial, amb l'homenatge que l'entitat reusenca va fer en record de l'insigne excursionista Josep Iglésies.

El diumenge, 26 d'abril de 1987, pujaren a l'abandonat poblet de La Mussara, amb un dia esplèndid, uns tres-cents excursionistes, tant de les comarques meridionals com de la resta del Principat. Un nombrós grup hi pujà a peu des de Vilaplana.

Al costat de les restes del que fou refugi de Les Airasses, tan ben situat al capdamunt del cingle des d'on s'albira tot el Camp, tingué lloc aquesta festa-homenatge. S'hi van fer diversos parlaments que glossaren la personalitat de l'homenatjat. De primer, prengué la paraula Robert Felip, president de la Secció Excursionista del Centre de Lectura; després, Àngel Pejó, de la unió Excursionista de Catalunya-Gràcia; el tercer a intervenir-hi fou el president del Centre Excursionista de Catalunya, Josep M. Sala;

Tot seguit, el doctor Lluís Cassasses, catedràtic de Geografia i president de la Societat Catalana de Geografia; després l'escriptor reusenc Joaquim Mallafré, qui parlà en nom del Centre de Lectura; el seguí el regidor Joan Blanchard, qui portava la representació del Consistori de la ciutat de Reus; i tancà aquesta tanda d'intervencions el president de la Federació d'Entitats Excursionistes de Catalunya, Joan Garrigós.

Tot seguit, la Coral de Colors, agrupació infantil del Centre de Lectura, ens delectà amb unes cançons que foren atentament escoltades per molts dels assistents.

En un monòlit situat arran del cingle, la senyora Maria Fontseré, vidua de Josep Iglésies, procedí a descobrir una placa en record al seu marit, mentre Àngel Pejó llegia un poema, original de Josep Iglésies, dedicat a La Mussara.

Després de la missa, es repartí a tots els assistents la tradicional rosa. Amb un dinar de germanor al poble de Mont-ral, és va cloure la XVI Festa de Sant Jordi i les Roses.

Felicitem els amics de la Secció Excursionista del Centre de Lectura per l'organització d'aquesta Festa que ens permet, a tots els excursionistes, de celebrar la diada de Sant Jordi a plena muntanya.

Francesc Beato

ACTE D'HOMENATGE DE L'EXCURSIONISME CATALÀ A JOSEP IGLÉSIES I FORT

El dia 14 de maig de 1987, a la Sala d'Actes del Centre Excursionista de Catalunya es portà a terme l'homenatge de l'Excursionisme Català a Josep Iglésies i Fort, a cura de la Federació d'Entitats Excursionistes de Catalunya i del nostre Centre.

Van ocupar la tribuna de conferenciants els senyors Joan Garrigós, per la F.E.E.C., Carles Albesa, pel Club Excursionista de Gràcia, Josep M.ª Domènech, per

l'Assemblea Comarcal d'Estudiosos, Francesc Gurri, pel Centre Excursionista de Catalunya, Robert Felip, per la Secció Excursionista del Centre de Lectura de Reus, Jaume Ramon, per la Unió Excursionista de Catalunya, i Joan Tort, pel Centre Excursionista de Terrasa.

Cadascun dels oradors va desenvolupar un aspecte diferent de l'homenatjat, i entre tots ens van fer reviu el Josep Iglésies que encara tenim a la ment, però (això sí), embolcallat de detalls de primera mà que augmentaren el nostre interès, àvid de saber més coses del mestre de tots. Tothom va coincidir que l'excursionisme havia assolit una categoria intel·lectual alta gràcies a erudits com Josep Iglésies. Aquest acte va deixar ben clar el reconeixement públic de l'estament muntanyenc a la figura senyera de Josep Iglésies, tant pel seu mestratge com per la neta trajectòria al servei del país. La voluntat de ser útil a Catalunya, mitjançant la clarividència que tenia, sobretot en les qüestions relacionades amb la divisió territorial i la demografia, el va portar a escriure una infinitat de llibres que són de consulta diària, sense parlar de la *Enciclopedia de l'Excursionisme*, d'utilitat constant per a l'excursionista estudiós.

Brillava en ell una enorme joventesa d'esperit, i unes grans bonhomia i generositat, amb també una subtil ironia que, en algunes ocasions, havíem vist traspassada als seus escrits.

A tots ens va ensenyar el camí a seguir. En el transcurs de l'acte, es va comprovar que els seus alumnes no pensem defraudar-lo.

La majoria pensàvem que, en pocs anys, ens han deixat massa mestres: de primer, Pau Vila; després, Ramon Pujol; ara, Josep Iglésies. És una dissort que haurem de superar: el solc que han traçat és profund i la terra oberta donaria sens dubte els fruits cobejats. Caldrà vetllar el bancal amb amor de la mà del seu guiatge,

amb el seu tarannà insubornablement català i amb el seu exemple senzill, invariable i sòlid.

Tot seguit destaquem les idees, els trets més rellevants, que n'exposà cada conferenciant:

J. Garrigós: Capacitat de treball...; disposat a col·laborar a tothora...; facultat de transmetre l'acció i la gran dimensió de la tasca executada...; una herència escrita d'incalculable valor.

C. Albesa: Recorda el Butlletí de l'any 1928, on Josep Iglésies va col·laborar amb uns treballs de divulgació sobre muntanyes tarragonines: 20 itineraris, 100 hores d'excursió. També fou expressiu en parlar del llibre vermell, amb anècdotes desimboltes.

J. Domènech: Gran treballador de la cultura catalana...; ha escrit més de 100 llibres i 500 articles...; va fugir sempre de la competitivitat; la seva obra està amarada d'amor al país. Molt meticulós i precís...; persona idònia per a l'excursionisme científic. Creador de l'Assemblea d'Estudiosos que ja s'ha arribat a la 32ª edició, amb més de 1.100 treballs monogràfics.

F. Gurri: Hi aporta el record de les pròpies vivències, a l'entorn de la Secció de Geografia i Geologia, de la qual feia Temps que era Vocal honorari; 40 anys de tractar-lo li donen peu a poder parlar de l'estimable col·laboració Iglésies-Centre, i que el mestre sigui considerat com a fill espiritual de l'entitat.

F. Alsina: Bon reusenc, sempre va restar vinculat al Centre de Lletura i a la Secció Excursionista. Destaca la lletra rebuda quatre dies abans de la sobtada defunció. Relata anècdotes i pàgines viscudes al seu costat. Reus sempre l'ha tingut com a una autoritat pedagògica. Agraïx l'oportunitat que ha tingut de poder parlar en aquest acte d'homenatge.

Jaume Ramon: Pels anys 60 va entrar en contacte

amb el mestre, arran del IV Congrés Excursionista, i dona detalls dels seus contactes. En ressalta la capacitat de diàleg i el moment sublim de quan el feren Soci d'Honor de la U.E.C.

J. Tort: Era un home de molts mèrits en qualsevol de les seves vertents intel·lectuals: geògraf, assagista, excursionista, científic, escriptor, dibuixant i poeta. L'home passarà però perdurará la seva obra i tindrà continuïtat. Acaba amb un missatge del mestre: «Estima, i fes estimar, la terra que trepitges».

Tot seguit fou passat un vídeo molt interessant, intitulat «Conversa amb Josep Iglésies», produït pel Col·legi Universitari de Girona, i cedit gentilmente per a aquest acte. El contingut d'aquesta projecció era una conversa sostinguda amb l'homenatjat, a casa seva i al despatx replè de llibres.

Acabada la projecció, que fou molt aplaudida, el nostre President, va oferir a la senyora Fontseré, vídua d'Iglésies, l'emotiva acció de descobrir el retrat del seu marit, que durant la vetllada havia restat cobert amb una bandera catalana.

Fou un moment molt emocionant i un acte de justícia, tota vegada que Josep Iglésies tenia sobrats mèrits per figurar a la galeria d'excursionistes il·lustres de l'entitat.

Va cloure la vetllada el nostre president, senyor Josep M.ª Sala i Albareda, qui agrai la col·laboració dels conferenciant i la presència del públic, i glossà la figura de Josep Iglésies a La Molina, quan hi anava a passar les vacances d'estiu; recordà els llocs on havien tingut el goig de trobar-se, a plena muntanya (en uns moments de la seva vida agermanats a la de l'homenatjat), amb bagatge profitós.

Fou una vetllada excepcional, amb la Sala d'Actes plena i amb persones dretes per les vores; potser calia un local més gran, però els

organitzadors el volien a casa: al cap i casal de l'excursionisme català.

Ara, el Centre tindrà el record perpetu d'un soci, a qui la modèstia feia dir: «Sóc un tastaolletes! He fet literatura, geografia, sismologia, demografia, folklore, història, excursionisme, etc... Un aprenent de tot i un mestre de no res!»

M.M.

BIBLIOGRAFIA

JOSEP IGLÉSIES I FORT

(Relació de llibres, opuscles i separates originals de Josep Iglésies i Fort que hi ha a la Biblioteca de la nostra entitat.)

Llibres

- *Les muntanyes de Prades, el Montsant i Serra la Llena.* Reus 1929. 2.ª Ed. 1960.
- *Delimitació del Camp de Tarragona.* Reus 1930.
- *Del Camp de Tarragona a l'Ebre.* Reus 1931.
- *La terra d'en Gallerí* (Narracions.) Reus 1932.
- *Les comarques meridionals de Catalunya i la futura divisió territorial.* Reus 1933.
- *Les valls del Gaià, del Foix i de Miralles.* Reus 1934.
- *Scala-Dei.* Reus 1935 2.º Ed. 1957.
- *Assaig sobre l'extensió de la comarca d'Igualada.* Igualada 1938.
- *L'esment diví.* Contes i llegendes. Barcelona 1947.
- *Les ciutats del món.* Barcelona 1948.
- *Pere Gil S.I. 1551-1622 i la seva Geografia de Catalunya.* Barcelona 1949.
- *Mateu Aymerich S.I. 1715-1799 i la seva Història geogràfica i natural de Catalunya.* Barcelona 1949.
- *La gerra d'ossos.* Barcelona 1949.
- *Saó de llegenda.* Barcelona 1953.
- *Baldomero Galofre Ximenis.* Reus. 1953.
- *L'escultor Joan Roig i Solé 1835-1918.* Reus 1955.

- *Contalles de Mas Calvó.* Barcelona 1958.
- *L'epistolari de Pròsper de Bofarull a Salvador Brocà.* Reus 1960.
- *Siurana. Narracions.* Barcelona 1960.
- *Llibre de les obligacions que tenen los frares llechs de la Cartoixa de Scala-Dei y sermonies que dehuen observar en lo culto divino.* Barcelona 1960.
- *El guerriller Carrasclat.* Barcelona 1961.
- *La conquesta de Tortosa.* Barcelona 1961.
- *Don Pau Font de Rubinat dins l'àmbit reusenc.* Reus 1961.
- *El fogatge de 1365-1370. Contribució al conocimiento de la població de Cataluña en la segunda mitad del S. XIV.* Barcelona 1962.
- *Mossèn Jaume Oliveres.* Barcelona 1962.
- *La reconquesta a les valls de l'Anoia i el Gaià.* Barcelona 1963.
- *La restauració de Tarragona.* Barcelona 1963.
- *Mossèn Norbert Font i Sagué.* Barcelona 1963.
- *El primers excursionistes.* Barcelona 1964.
- *El llibre de cuina de Scala-Dei.* Barcelona 1964.
- *El setge de Tarragona a la guerra napoleònica.* Barcelona 1965.
- *La contribució catalana al telègraf elèctric.* Barcelona 1965.
- *Lluís Estasen.* Granollers 1965.
- *Enciclopèdia de l'excursionisme.* Barcelona 1964-65.
- *Güell i Mercader i el segon volum de Coses de Reus.* Reus 1965.
- *Un moment estel·lar de la ciència a Catalunya en el s. XVIII.* Barcelona 1965.
- *La població de Catalunya en la dècada 1950-60.* Barcelona 1966.
- *El setge de Cambrils l'any 1640.* Barcelona 1967.
- *Indagacions sobre la població de Catalunya en la primera meitat del segle XIX.* Barcelona 1967.
- *L'entrada dels carlins a Reus el 1872.* Barcelona 1968.
- *Els conflictes del canal d'Urgell.* Barcelona 1968.
- *La crisi agrària de*

1879-1900. La fil·loxera a Catalunya. Barcelona 1968.

- *Síntesi de la Junta de Comerç de Barcelona 1760-1847*. Barcelona 1969.
- *L'obra cultural de la Junta de Comerç 1760-1847*. Barcelona 1969.
- *El cens del comte Floridablanca 1787* (part de Catalunya) vol I i II. Fundació Salvador Vives. Barcelona 1969-70
- *La població del Maresme a la llum dels censos generals*. Mataró 1971.
- *Evolució demogràfica de la comarca d'Igualada*. Igualada 1972.
- *Avance sobre el movimiento y la distribución comarcal de la población de Cataluña entre 1960 y 1970*. Barcelona 1973.
- *Estadísticas de la población de Catalunya el primer bicenni del segle XVIII*. Vol. I, II, III. Barcelona 1974.
- *Les minves de cultius i de la població a la comarca del Priorat*. Barcelona 1975.
- *Salvador Vilaseca, excursionista científic*. Reus 1976.
- *Capta de fantasies*. Santes Creus 1976.
- *La cursa demogràfica de les principals ciutats catalanes*. Barcelona 1977.
- *Jocs tradicionals de la brivalla i de joventut de Reus*. Reus 1977.
- *El moviment de la població de les comarques de la Catalunya de sobirania francesa en el curs dels segles XIX i XX*. Barcelona 1979.
- *El Fogatge de 1553*. Vol. I i II. Barcelona 1979-80.
- *Síntesi de població del Baix Camp, a partir del segle XIV*. Reus 1980.
- *Pau Vila*. Barcelona 1981.
- *Joaquim Santasusagna*. Reus 1982.
- *Amb les cames i amb el cor*. Abadia de Montserrat 1982.
- *Artur Osona*. Barcelona 1983.
- *Eduard Fontserè. Relació de fets*. Barcelona 1983.

Opuscles i separates

- *Itineraris per les serres d'entorn del Camp de Tarragona i pel Montsant*. Barcelona 1928

- *El Priorat. L'extensió de la comarca natural*. Reus 1930.
- *El Camp de Tarragona*. Barcelona 1931.
- *Índex elemental de matèries i punts de vista geogràfics per a facilitar l'estudi d'una localitat catalana*. Vilafranca del Penedès 1950.
- *(Una altra edició d'aquesta mateixa obra)* Igualada 1952.
- *Els noms de lloc de les terres catalanes*. Barcelona 1953.
- *La descripció de Lleida que, el 1788, fa Francisco de Zamora*. Lleida 1959.
- *Perennitat de la Selva del Camp*. 1956.
- *Distribució comarcal de la població catalana a la primera meitat del segle XVI*. Barcelona 1957.
- *La població catalana al primer quart del segle XVIII*. Barcelona 1959.
- *El poblament de Catalunya durant els segles XIV i XV*. Madrid 1959.
- *Resum de la part catalana del Cens de Floridablanca*. Barcelona 19861.
- *Crònica d'un cinquantenari 1916-1966*. Barcelona 1962.
- *El poblament de la comarca d'Igualada en el temps de Ferran el Catòlic*. (...) 1962.
- *Singularidades de la Historia Natural del Principado de Catalunya*. Barcelona 1963.
- *Memòries acadèmiques*. Manuel Barba i Roca 1752-1822. Barcelona 1964.
- *Tàrrega en el segle XVIII*. Lleida 1965.
- *El corregiment de Lleida*. Lleida 1965.
- *Lleida i el seu corregiment al darrer terç del segle XVIII*. Lleida 1965.
- *Balaguer en el siglo XVIII*. Lleida 1965.
- *Sobre la reconquesta del territorio de Santes Creus*. Santes Creus 1965.
- *Serós i Juneda en el segle XVIII*. Lleida 1965.
- *La població de la Conca de Barberà a través de la Història*. Barcelona 1966.
- *La macrocefàlia comarcal catalana*. Barcelona 1966.
- *El Centre Excursionista de Catalunya*. Barcelona 1966.
- *Com es feia un fogatge*. Montblanc 1966.
- *Una doble defensa del*

- canal d'Urgell a les darreries dels segles XVI i XVIII*. Lleida 1966.
- *Les Borges Blanques i Guimerà, el segle XVIII*. Lleida 1966.
- *Una visió de la pintura catalana a la segona meitat del s. XIX*. Barcelona 1966.
- *Notes inèdites sobre la Solsona de finals del segle XVIII*. Barcelona 1968.
- *Sort i La Pobla de Segur, a les darreries del segle XVIII*. Barcelona 1968.
- *El binomi Tàrrn-Tremp. Els anys 1787-88*. Barcelona 1968.
- *La Seu d'Urgell, Els anys 1787-88*. Barcelona 1969.
- *La població monarcal catalana, l'any 1787, segons el cens de Floridablanca*. Abadia de Poblet 1972.
- *Una relació de pobles i de xifra de cases del corregiment de Tarragona, l'any 1773*. Santes Creus 1974.
- *Estudi d'una localitat catalana*. Barcelona 1975.
- *Els aprofitaments agrícoles del Baix Penedès*. 1975.
- *Bibliografia de Salvador Vilaseca*. Tarragona 1976-77.
- *El moviment demogràfic de la comarca d'Urgell a partir de la segona meitat del segle XIV*. Lleida 1977.
- *Demografia històrica del Baix Empordà*. Sant Feliu de Guíxols 1977.
- *Els quaranta anys de la Societat Catalana de Geografia*. Barcelona 1978.
- *Com i per què fou reconeguda la vegueria de Reus*. Reus 1980.
- *La població de les comarques de llengua catalana de l'Aragó entre 1857-1975*. Barcelona 1982.
- *El poblament de les muntanyes de Prades*. Montblanc 1982.
- *Història de Prades. L'ermita de l'Abellera*. Reus 1982.
- *Exploració prehistòrica de l'Alta Conca del Brugent*. 1929.
- *Elements de geografia*. 1938.
- *Els noms de lloc de les terres catalanes*. 1953.
- *El movimiento domográfico en Cataluña durante los últimos cien años*. 1961.
- *La dansarina Roseta Mauri*. 1971.

REVISTA MUNTANYA

- *L'església de Selma* (poema) n.º 90 Març 1964.
- *La Riba* (poema) n.º 92 Maig 1964
- *Un precursor del nostre excursionisme* n.º 91 Maig 1964.
- *Una memoria setcentista sobre les ametistes del Montseny*. n.º 94 novembre 1964.
- *Les il·lustracions dels comtats de Rosselló Cerdanya, i Conflent, escrites per Francesc Comte el 1586*. n.º 96-97 març-maig 1965.
- *La còpia d'un manuscrit blanenc del segle XV existent a la Biblioteca del C.E.C.* n.º 101 gener 1966.
- *Els homes de les golfes del carrer de Paradís*. n.º 106 novembre 1966.
- *De Castellbó a Rialp per Sant Joan de l'Erm, l'any 1788*. n.º 117 setembre 1968.
- *El darrer valí de Siurana*. n.º 681 octubre 1975.
- *Excursionisme i gaudi estètic*. n.º 685 juny 1976.
- *Adéu a Josep M.ª Puchades*. n.º 725 febrer 1983.

M.M.

ORIENTACIÓ EN MONTAÑA.-

Dos opuscles de 14 i 56 pàgines respectivament, acompanyats d'un mapa de la Serra Gador (Vicar), a (escala 1: 18.000). Autor: Manuel González. Els edita: Club de Montañismo Condor. Almería. 1987.

Aquest Club d'Almería ens ha fet arribar dos quaderns sobre orientació a muntanya, amb la intenció que els nostres socis coneguin el sistema que tenen per encaminar els principiants a muntanya, amb un mínim de risc.

Els quaderns, didàctics i il·lustrats a la vegada, van acompanyats de 58 diapositives per a una millor comprensió de l'obra. Tots els qui estiguin interessats a consultar-los poden fer-ho a la Biblioteca des d'aquest moment.

M.M.

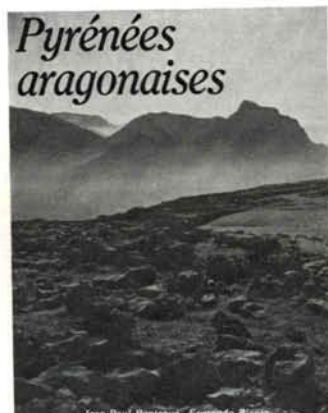
L'EMPORDÀ, A COP D'ULL, I.-

Full de 60 x 42, amb el següent contingut. Mapa escala 1: 25.000.

Descripció i situació de 15 dòlmens, localitzats en una zona compresa entre El Port de la Selva, Llançà, Vilajuïga, Sant Pere de Roda, Pau i Palau-Saverdera. **L'edita:** Centre Excursionista Empordanès. **Dibuixant dels dòlmens:** Xavier Besora. **Textos:** Anna Puig. **Cartografia:** Narcís Blavi. Tiratge: 1.000 exemplars. Abril, 1987.

Sembla ser que aquesta entitat excursionista de l'Empordà es proposa continuar la tasca divulgadora d'aquelles contrades d'una forma didàctica, en petits sectors i, en tot moment, sobre temes d'interès excursionista.

M.M.

PYRÉNÉES ARAGONAISES.-

Autors: Jean-Paul Pontroué i Fernando Biarge. **Edició dels autors.** Març 1987. 152 pàgines, amb 150 fotografies en blanc i negre i color.

Els autors ens han obsequiat amb aquesta obra de concepció contemplativa més que literària, que conté cent cinquanta fotografies escollides de la vessant assolada dels Pirineus aragonesos. Un àlbum de fotografies recreatives portarà les persones que coneixen la zona a recordar-la d'una manera espectacular; i als qui encara no hagin fruit d'aquests paisatges pirinencs, els farà venir el desig de visitar-los.

El llibre inclou un mapa escala 1: 75.000 i quatre temes principals, separats degudament: La natura màgica; el Parc Nacional d'Ordesa i Mont Perdut; les gorges, afaus i barrancs; i les viles i els homes.

Podeu consultar aquest llibre meravellós a la nostra Biblioteca. Us hi garantim una estona agradable, i comprovareu com el disseny dels autors no és cap altre que el de donar-nos un tast sumptuós, mitjançant l'art fotogràfic, d'una terra amarada de silenci, al límit de la llegenda, la seducció i l'embadaliment.

Aquests documents gràfics sempre són d'agrair.

GENT NOSTRA 50

MACIÀ

Josep M. Ainaud de Lasarte

MACIÀ. Col·lecció «Gent Nostra». N.º 50. **Autor:** Josep M.ª Ainaud de Lasarte. **Il·lustrat amb fotografies i dibuixos.** 50 pàgines de text. **Portada il·lustrada per Josep M.ª Subirachs. Ed. Nou Art Thor. 1987.**

La col·lecció «Gent Nostra» ha arribat al n.º 50. Aquest exemplar és dedicat a qui fou President de la Generalitat de Catalunya, Francesc Macià. El seu autor, el nostre consoci Josep M.ª Ainaud de Lasarte, en fa una sintetitzada història, molt ben documentada. Tots els principals trets d'aquest home símbol hi són ben representats. El jovent d'aquells anys el vam poder conèixer i d'ell guardem un imborrable record. Aquest llibre ens porta bells records d'un home d'Estat d'una gran dignitat. La generació

actual té a les mans un llibre per a conèixer la figura d'un home honest, catalanista i nacionalista. El dia de la seva mort fou una diada de dol, com no se'n recorda cap altra a la nostra història.

M.M.

ELS CAMINS IRRESOLTS

Albert Jané

ELS CAMINS IRRESOLTS, per Albert Jané. Col·lecció «Llibre de motxilla.» Publicacions de l'Abadia de Montserrat.

El conegut pedagog i lingüista Albert Jané, en aquest últim volum de la col·lecció, ens manifesta una altra faceta seva: la d'excursionista. I ho fa amb un seguit de suggerents escrits, en els quals, d'una manera planera i directa, ens transmet moltes de les sensacions i vivències que tots els excursionistes haurem sentit o viscut més d'una vegada.

Llibre de lectura molt agradable que, ultra el seu valor literari, pot ser de pràctica utilitat pels qui comencen a anar a muntanya.

J.M.S.A.

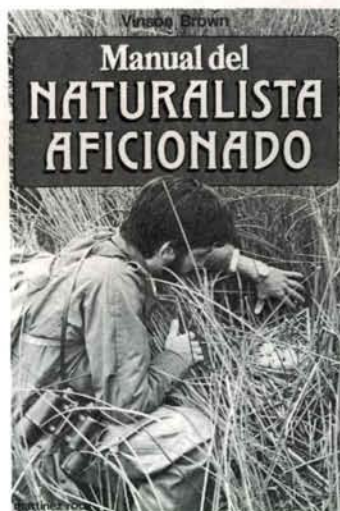
ENFILALL DE LLEGENDES

Autora: Maria Mercè Leonart. **Il·lustracions de Paco García. Editorial AUSA. Sabadell 1987. 38 llegendes, 110 pàgines de text.**

Un enfilall de llegendes, d'ací d'allà de Catalunya. És una obra única per la seva

vàlua editorial; ben concebuda, amb immillorable paper, una composició encertada, il·lustrada per un conegut artista pintor, Paco García, i escrita per una ploma àgil, la de la Mercè Leonart. No és un llibre de llegendes qualsevol. Les narracions porten quelcom de la collita de l'autora del llibre, amb un lèxic particular on participen molts pobles de Catalunya i elements, com bruixes, torres encantades, anells màgics, tresors amagats, fadrins encisats, comtes, patges, etc. Aquest llibre es un recull de la fantasiosa ment del nostre poble: un tros de cultura popular. Tenim a l'abast un llibre de lectura distreta, amena i profitosa, fins i tot per aprendre a llegir un català correcte. Aquest llibre fou presentat el dia 16 de juny a la Sala d'Actes de la nostra entitat.

M.M.

MANUAL DEL NATURALISTA AFICIONADO

Autor: Vinsón Brown. **Traducció de Jordi Fibrà. Revisió i adaptació de Josep Navarro, Ed. Martínez Roca, S.A. 390 pàg. de text. Il·lustrat amb molts dibuixos. 1987. Barcelona. Col·lecció Guies Pràctiques.**

Tenim a l'abast dels excursionistes que freqüenten la nostra Biblioteca un llibre singular: el *Manual del naturalista afeccionat*: una guia pràctica per aquells que són observadors per naturalesa. És un llibre que

inclou la recollida, conservació i catalogació d'animals propis del bosc, el premsat, el muntatge, i la recollecció de roques i minerals, de fer un viver d'insectes, un aquari, com construir una estació meteorològica, com s'estudien els estranys i els aigüamolls, i les claus d'identificació dels bolets, fongs i especialitats afines, etc.

El llibre va dirigit igualment tant a aquells que s'identifiquen amb la naturalesa, que els agrada la vida a l'aire lliure, com a aquells que volen entrar en el veritable terreny del naturalista observador. Va dirigit també a aquells que vulguin fer un estudi minuciós de la naturalesa en els camps de la botànica, ecologia, etologia, geologia, meteorologia, zoologia, etc.

Un manual força interessant i quasi podríem dir imprescindible per a l'excursionista afeccionat a les ciències naturals i bon observador de l'acció entre els ecosistemes.

L'autor ho procurat d'una forma gradual tractar els temes i els exercicis propis del naturalista, de l'estudi o, simplement, de qui sent curiositat pel món que ens envolta.

Al final, una bibliografia relacionada amb llibres d'utilitat per al naturalista ajuda a emmagatzemar coneixements per a una millor capacitació d'aquest món meravellós que es la Naturalesa.

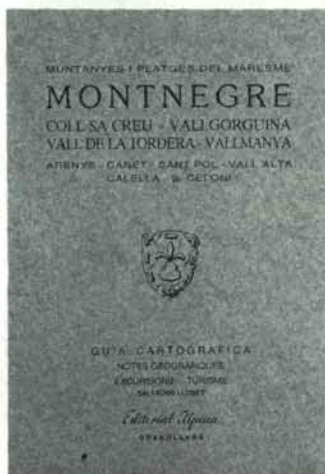
Creiem sincerament que aquest llibre serà consultat, i que no podia faltar a la nostra Biblioteca, pel seu contingut de guia i manual per a tots els interessats a saber quelcom més al retorn d'una excursió a muntanya, on ha passat unes hores agermanats amb la mare naturalesa.

M.M.

CARTOGRAFIA

Tres mapes de l'Alpina que

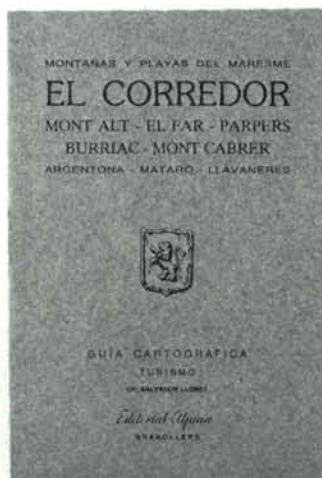
s'han publicat darrerament i per separat, per bé que aquí els haguim agrupat. Ho hem fet així, en primer lloc, perquè creiem que pertanyen, almenys parcialment, al mateix sector geogràfic (Vallès Oriental), i també perquè han aparegut quasi simultàniament.

MONTNEGRE Coll Sa Creu - Vallgorguina - Vallmanya

El Montnegre, germà menut del Montseny, és un petit monarca de les serres de Llevant, ja que sobrepassa amb excreix l'alçada i la importància dels petits nuclis de Sant Mateu i El Corredor. El mapa d'aquest xic massís, la primera edició del qual potser és de les més antigues de la col·lecció —la publicació núm. 5 d'Editorial Alpina— s'ha enriquit ara amb camins, pistes i urbanitzacions. El nombre d'aquestes, sobretot, ha crescut extraordinàriament, amb la qual cosa ja es pot enllaçar per carretera-pista, des de la urbanització de Calella, amb Hortsavinyà i amb Sant Cebrià de Vallalta, pel cim del Montnegre de Llevant.

Una de les urbanitzacions més enlairades és la de la Font del Montnegre, que arriba fins a Ses Basses i cim superior del Turó Gros (La Telefonista), de 757 m on, als vessants nord que cauen sobre Sant Martí de Montnegre, hi havíem vist una bonica fageda.

EL CORREDOR Montalt - El Far - Parpers - Burriac - Mont Cabrer

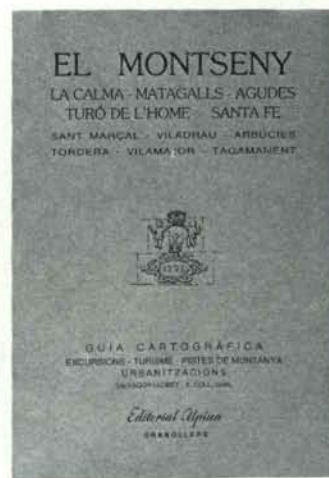
Ocupa el sector intermedi entre el Montnegre i les serres de Sant Mateu. La proliferació d'urbanitzacions hi és aclaparadora, tant a la vessant del Vallès com a la que dona al Maresme: Can Quirze, Montemar, La Fornenca, Can Mates, Ca N'Amat, El Mirador, La Cornisa, Roca-ferrera, Super-maresme, Bell Aire, Pla de Mar, Can Bruguerols, Can Figueres, Canadà Parc, Can Bosc, Esmeralda, Can Canyamars, La Gavarra, Santa M.ª de Cabrera, Can Vilardell, Les Sureres, etc.

Un dels itineraris clàssics al Corredor sol fer-se per Vilalba Sasserra, o per Collsabedell i el Far cap a la serra del Corredor (631 m al santuari), des d'on, pel coll de Pi d'en Buac i la creu de Rupit, s'enllaçava amb la creu de Montalt. Avui, amb l'actual xarxa de pistes, es puja al Corredor i a la creu de Rupit, a escassa distància del cim del Montalt.

És també un mapa interessant, del que, ben estudiat, l'excursionista pot treure profit, tota vegada que comprèn el rodal mataroní (castell de Burriac, Mont Cabrer, i altres).

MONTSENY La Calma - Matagalls - Les Agudes - Turó de l'Home - Santa Fe

Si als mapes anteriors les urbanitzacions i els camins

nous representaven si més no una curiositat, en aquest del Montseny, en una escala 1:40.000 i, per tant, de més extensió, la quantitat de tot allò que coneixem com a signes convencionals hi és també superior. I no és que els vials i pistes hagin multiplicat de nombre, ja que, pel que es veu, el Patronat i els altres estaments que vetllen per aquest Parc Natural deuen tenir força controlat tot el sector a fi d'evitar l'obertura, per exemple, de vials de motocros o d'altres camins innecessaris.

La mateixa carretera-pista que ascendeix al Turó de l'Home (1.712 m), cosa considerada impensable uns anys enrera, té un traçat bon tros irregular ja que, en alguns trams, no es pot dir que sigui —ni de bon tros!— immillorable. I no parlem de l'enllaç d'aquesta pista amb la vall de Santa Fe, que més aviat sembla un camí carreter abandonat. Potser això és una forma d'evitar que, en dies festius, els automobilistes arribin a col·lapsar aquests circuits, i que el pàrking del Turó de l'Home arribi a semblar el del camp del Barça en un dia de partit.

Quant a la resta, a part l'acurada impressió ja habitual, només cal afegir que l'edició d'aquest mapa i el del Montnegre —i també les corresponents guies cartogràfiques— s'han fet totalment en català. Com, al seu dia, hi feren el mapa de la serra del Cadí.

D. Aloy

**BRÜNIGPASS (37) – COL
DU PILLON (41) –
OBERWALLIS (42).
Escala 1: 100.000**

*Carte nationale de la Suisse
1980-81. Tres mapes de
contrades properes a
Gstaad, Montreux, Saxon,
Interlaken, Oberdort, Visp,
Reckingen, etc.*

Els consocis David
Mengual i Albert Ferrer,
després d'un viatge a
Suïssa, han lliurat a la nostra
Biblioteca els mapes que els
van ajudar a portar a terme
el seu itinerari escollit.
Aquests mapes van
acompanyats d'un opuscle
il·lustrat, de símbols
entenedors i útils per a les
diferents comunicacions
d'aquell país, i d'un catàleg
d'existències de mapes
a diferents escales.

Recomanem als nostres
associats que ens en facin
obsequi, quan hagin acabat
un viatge a l'estranger.
Solament d'aquesta forma
podem reunir una extensa
cartografia forana i al dia.
Des d'aquesta columna,
agraïm la gentilesa dels
amics Mengual i Ferrer. I
que en sigui imitat
l'exemple.

M.M.

«Il·lueix». Revista «Presència».
Girona. n.º 800, Juny 1987.
Autor: Soledat Balaguer

LES MUNTANYES DE PRADES

«Excursionisme» Butlletí de
la Unió Excursionista de
Catalunya. Barcelona.
N.º 147, juliol 1987. Autor:
Secció Excursionista del
Centre de Lectura de Reus.

CANIGÓ

«Mai Enrera». Centre
Excursionista de Gràcia.
Barcelona. n.º 419, 1987.
Autor: Ferran García Faria.

LA MUNIFICÈNCIA NADALENCA DELS MOSAICS BIZANTINS

«Quadern de les Arts i de
les Lletres», de Sabadell.
n.º 54. Autor: Ramon Vall i
Rimblas.

ENTITATS. C.E.C. CULTURA, ESPORT, CATALANISME

«Cop d'Ull» n.º 9, 1987.
Autor: Josep M.ª Peix.

M.M.

celebrà la missa i s'hi féu la
tradicional rifa de productes
de la terra.

Durant la caminada van
servir fruita i begudes. La
diada va acabar al convent
dels franciscans, amb infusió
d'herbes, etc.

PRADES

El dia 31 de maig, la vila
vermella de Prades era una
catifa de farigola florida.
Cada any, a les acaballes
del mes de maig, Prades
celebra la Festa de la
Farigola, diada poètica,
olorosa i de concentració de
persones interessades per
les herbes remeieres.

Aquest any va acudir-hi el
Gremi d'Herbolaris de
Barcelona. El dia va
transcòrrer bé. Hi hagué un
piscolabis per a tothom a la
plaça Major, una missa
solemne i una ofrena floral a
la Verge de l'Abellera.

font que havia donat nom al
poble era la de la plaça de
l'església; però que, davant
la troballa, desmentia el que
havia afirmat en el seu llibre
sobre arquitectura medieval
del Baix Empordà.

Ara tothom té ganes de
col·laborar-hi; i, si és així,
aviat a Fonteta tindran
restaurat el seu monument
més representatiu: la font
pública, a l'entorn de la
qual va néixer l'actual poble.
Felicitem els alumnes i el
mestre, i admirem la
rectificació, feta pel senyor
Badia.

SANT ESTEVE D'EN BAS

Sis muntanyencs
garrotxins de la Vall d'en
Bas han marxat cap el Perú,
com a membres d'una
expedició intitulada «De la
Garrotxa als Andes», amb la
intenció de conquerir
l'Huascaran Sud, de 6.768 m
d'altitud.

L'acomiadament tingué lloc
a la Diputació de Girona, on
els fou lliurada la bandera
catalana que deixaran al
cim, junt amb la del GECA
de Sant Esteve d'en Bas. Es
tracta d'una expedició
lleugera, amb solament
350 quilos de material. Els
seus patrocinadors són: la
Diputació de Girona, la
Generalitat de Catalunya, el
Consell de la Muntanya de
la Garrotxa, els Ajuntaments
de la Vall d'en Bas i
diverses entitats comercials
garrotxines.

Els dos anys de
preparació que porten els
expedicionaris fan preveure
una bona seguretat de
triomf.

M.M.

MEMORÀNDUM

(El servei de Biblioteca ha
escollit, entre les diferents
revistes que periòdicament
arriben a l'entitat, les
següents lectures de
singular interès
excursionista.)

EXCURSIÓ A LA SERRA DE CARDÓ

Butlletí de l'Agrupació
Científico-excursionista de
Mataró. N.º 61, març 1987.
Autor: Ventura Castellvell.

LA REPOBLACIÓ FORESTAL. UNA VISIÓ DES DE PAGÈS

No és verd tot allò que

D'ACÍ D'ALLÀ

TORÀ

Organitzada per
l'Associació del Patrimoni
Artístic i Cultural de Torà, el
dia 17 de maig es portà a
terme la VI Caminada
Popular, anomenada la «Ruta
de la Llanera».

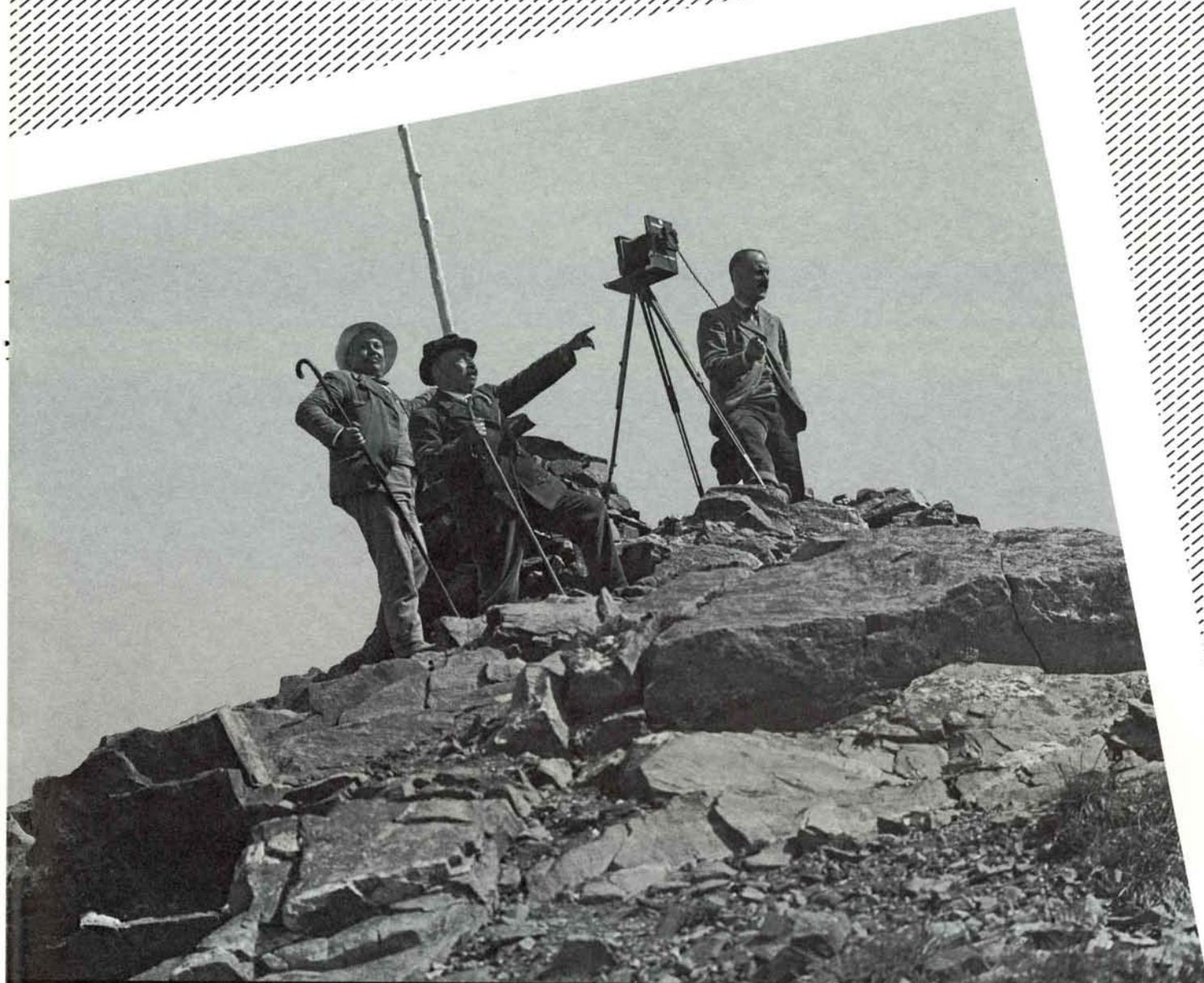
Com en altres anys, un
grup de socis de casa
nostra hi van participar.
L'itinerari fou el següent: El
Solà - Toll de l'Amic -
Castell de Llanera - Sant
Serni - Ramells - Sant Miquel
de Fontanet i Torà. El dia
era plujós, però l'organització
fou bona.

Va haver-hi un servei
d'auxili de ruta, i el camí era
senyalitzat amb marques
grogues. A Sant Serni, s'hi

FONTETA

La primitiva font que, sens
dubte, va donar lloc al nom
actual del poble de Fonteta,
fou descoberta per un grup
d'alumnes de l'Escola
Pública de Fonteta, quan,
jugant a «bestric», trobaren
un forat en un marge d'unes
hortes properes, i van
decidir d'entrar-hi per veure
què hi havia a dins. En
adonar-se que el forat era
molt gran, van explicar-ho al
seu mestre, Joan Ferrerós,
qui va aconsellar netejar el
lloc per poder-lo veure millor.
Una vegada al descobert i
d'haver-lo inspeccionat Joan
Badia i Homs, especialista
en romànic empordanès, va
manifestar que ell mateix
havia cregut sempre que la

ESPORTS D'AHIR

CALENDARI DEL CENTRE EXCURSIONISTA DE CATALUNYA-1988

Fotografies esportives de primers de segle procedents de l'Arxiu Fotogràfic del C.E.C.

Format 30 x 33 cm. i 13 làmines

Preu V.P.: 800 ptes.

Preu especial per als socis: 600 ptes.

El trobareu al nostre local social i a llibreries

31 CURSET D'INTRODUCCIÓ A L'ESPELEOLOGIA

27 d'octubre a 24 de novembre 1987

EQUIP DE RECERQUES ESPELEOLÒGIQUES
CENTRE EXCURSIONISTA DE CATALUNYA

PARADÍS, 10 Tel. 315 23 11 08002 BARCELONA

Arribar al cim és qüestió de corda.

L'avanguardia de l'alpinisme i ROCA a les Grans «Noves Rutes» dels 80

CUERDAS DE MONTAÑA

Pallars, 85-91, 3.º 5.º • 08018 BARCELONA • Tel. 300 47 29

La revista excursionista de més tradició i de més difusió de Catalunya.

**BUTLLETA
DE
SUBSCRIPCIÓ**

MUNTANYA

CENTRE EXCURSIONISTA DE CATALUNYA
Club Alpi Català

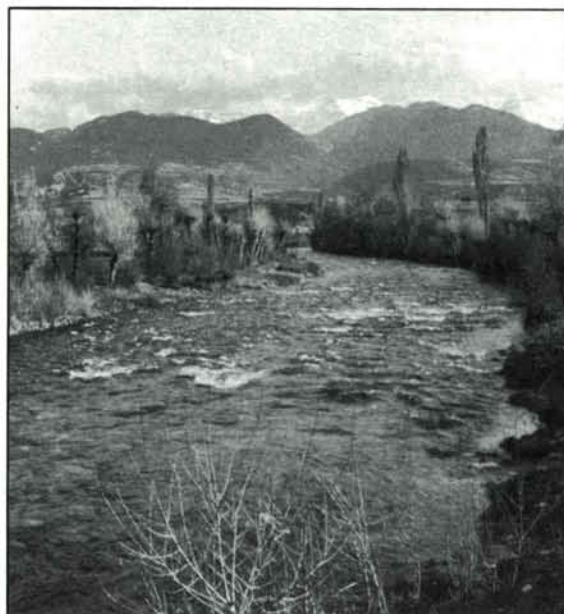
c. Paradís, 10 Barcelona (2)

Si encara no sou subscriptor de MUNTANYA, retalleu i envieu aquest butlletí i rebreu puntualment la revista al vostre domicili.

Si ja en sou, doneu-lo a un amic que s'interessi per l'excursionisme i segur que us ho agrairà.

Molts excursionistes no llegeixen MUNTANYA perquè no la coneixen.

CENTRE EXCURSIONISTA DE CATALUNYA
CLUB ALPÍ CATALÀ

CERDANYA

ALTES VALLS DEL SEGRE

A. JOLIS i M.A. SIMÓ de JOLIS

HA APAREGUT LA NOVA GUIA CERDANYA

Agustí Jolis i M. Antònia Simó,

Del Centre Excursionista de Catalunya

UNA VISIÓ GLOBAL D'AQUESTA COMARCA CATALANA

● 52 itineraris turístics. ● 98 itineraris de muntanya amb diverses variants i vies d'escalada. ● 10 dibuixos descriptius. ● 21 croquis de vies d'escalada. ● 9 fotos en color. ● 2200 topònims. ● 12 mapes parcials a escala aprox. 1:50000. ● 1 mapa general a escala 1:100000 a tres colors.

EDITORIAL MONTBLANC-MARTÍN

Nena Casas, 73-75, 08017 Barcelona
Tel. 204 43 97, Apartat de Correus, 266

MUNTANYA

LA PRIMERA REVISTA DE L'EXCURSIONISME CATALÀ

BUTLLETA DE SUBSCRIPCIÓ

Nom			
Carrer			
n.º	pis	Població	D.P.

Se subscriu a la revista MUNTANYA a partir de l'any..... amb la quota anual de pessetes

Cobrament: per banc, segons autorització adjunta ☐ Signatura

Data		
Banc / Caixa		
Carrer		
n.º	Població	D.P.

Sr. Director

Us preguem que fins a nova indicació, vulgueu fer efectiu el rebut anual de la revista MUNTANYA del Centre Excursionista de Catalunya-Club Alpí Català corresponent a la subscripció

a nom de.....

que viu a.....

Població..... amb càrrec al compte corrent o d'estalvi núm.

a nom de..... Signatura

Tallar per on
indiquen els punts
i reomplir adequadament
la butlleta

A/s seus peus
**calçat
infantil**

- BALMES
PLAÇA MOLINA
- AVDA.
PAU CASALS, 15
- PASSEIG
SANT JOAN, 139

KATAKROK

5 MINUTS MAGGI

...i a menjar!

Sense haver de cuinar.

Trieu el plat que vulgueu:

- Fideos a la Bolonyesa • Tallarines a la Napolitana
- Pastís de Puré i Carn • o Pastís de Puré i Bacallà.

4 especialitats de la nova cuina ràpida de Maggi per a menjar bé. I ben fàcilment: Obriu la terrina, afegiu-hi aigua bullent, remeneu-ho, espereu-vos 5 minuts i a menjar! A casa o fora de casa, a l'hora del dinar o del sopar. Sense haver de cuinar ni rentar plats. Només en 5 minuts el vostre plat està servit, amb tot el sabor i tot el saber culinari de Maggi.

et vol ajudar